KENTSEL SİT ALANLARINDA ENGELLİ ERİŞİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ; SAFRANBOLU ÖRNEĞİ

Eda Diken
161418202
Orcid: 0000-0002-6381-5747

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Restorasyon Yüksek Lisans Programı
Dr.Öğr. Üyesi Aliye Ceren Onur

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Aralık, 2021

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulutarafından 19.01.2021 tarihli *"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"* ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulutarafından 19.01.2021 tarihli *"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"* ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Tez danışmanlığımı üstlenerek fikirleriyle beni yönlendiren bakış açımı değiştiren, tez sürecim boyunca benden ilgi ve desteğini esirgemeyen danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Aliye Ceren Onur'a teşekkür ederim.

Tez çalışmamı değerlendirmek üzere vakit ayıran sayın jüri üyeleri Doç.Dr. Jülide ALP ve Doç. Dr. Şenay Çabuk'a bilgi ve düşüncelerini paylaşımlarından dolayı teşekkür ederim.

Eğitim sürecimde hep yanımda olup beni destekleyen hayat arkadaşım ve meslektaşım Mimar Barış Diken'e , canım kızım Tusem'e ve tez sürecinde ailemize katılan oğlum Can'a varlıkları ve destekleri için sonsuz teşekkür ederim.

Eda Diken

Aralık, 2021

ÖZ

KENTSEL SİT ALANLARINDA ENGELLİ ERİŞİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ; SAFRANBOLU ÖRNEĞİ

Eda Diken
Yüksek Lisans Tezi
Mimarlık Anabilim Dalı Adı
Restorasyon Yüksek Lisans Programı
Dr. Öğr. Üyesi Aliye Ceren Onur
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2021

Kültürel mirasımızı yansıtan kentler, bizi geçmiştekiyaşam kültürleri ve sosyo-ekonomik yaşamlar hakkında bilgilendiren bölgesel ve ulusal kültürel kimliğimizin bir parçasıdır. Kentlerin ve yapıların sürdürülebilirliği;geleneksel dokuları korunarak ve işlevsel olarak günlük yaşama dahil edilereksağlanmaktadır. İnsanların kendi ve farklı kültürel yapıları tanımaları ve tarihe olan ilgilerinin artması kültürel miras turizmi açısından önemlidir. Ancak tarihi turizm özelliğine sahip yerleşmelerde topografyaya ve coğrafi koşullara uyumun göz önüne alınmasına rağmen sokaklar, meydanlar, parklar gibi kamuya ait açık alanların engelli insanlar tarafından kullanımı yeterince düşünülememiştir. Günümüzde engelli bireylerin, kent içindeki sosyal hayata katılımının sağlanmasına yönelik çalışmalar uluslararası ve ulusal düzeyde önem kazanmaktadır.21. yüzyılda bireylerin temel haklarının ve hürriyetlerininsınırlandığı, gerekli yasal düzenlemelerin yetersizolduğu görülmektedir. Erişilebilir turizm ile engelli bireylerin temel hakkı olan hayata katılım eylemleri içinhareketlilik, görme ve işitsel ihtiyaçlarının karşılanması ve alt yapılarının hazırlanması gibi unsurlar önem taşımaktadır. Engelli insanların, turizm faaliyetlerine katılımlarının sağlanması amacıyla birçok uluslararası kuruluşun işbirliğiyle Birlemiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (WTO), bu konuda belirli kriterler oluşturmuştur.

Bu çalışma kapsamında Dünya Miras Listesi'nde (UNESCO) bulunan; Avrupa'daki erişilebilir şehir ödülü almış kentsel sit alanları ile Türkiye'deki kentsel sit alanı olarak korunan Safranbolu'nun da içinde yer aldığı evrensel tasarım kuralları ve

WTO’nun belirlediği erişilebilir turizm prensipleri doğrultusunda belirlenen “sürdürülebilir kentler de erişilebilir turizm kriterleri”geliştirilmiştir. Daha sonra erişilebilir turizm konusunda potansiyeli olan ancak yeterli kentsel donanıma sahip olmayan, önemli bir turizm destinasyonu olan Safranbolu’nun engelli turizmi açısından sorun ve potansiyelleri belirlenen kriterler çerçevesinde irdelenerek, mevcut potansiyelini arttırmak ve erişilebilir turizmi sağlamak için gerekli yönetimsel ve mekânsal öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Tarihi Kentler, Dünya Miras Listesi Safranbolu, Engelli Erişimi, Engelli Turizmi.

ABSTRACT

EVALUATION OF THE ACCESSIBILITY OF DISABLED AT THE URBAN SITE AREAS : SAFRANBOLU CASE

Eda Diken
Master Thesis
Department of Architecture
Restoration Programme
Advisor: Asst. Prof. Aliye Ceren Onur
Maltepe UniversityGraduate School, 2021

Cities that reflect our cultural heritage are part of our regional and national cultural identity that informs us about past life cultures and socio-economic lives.Sustainability of cities and structures; provided by preserving traditional textures and functionally incorporating them into daily life. It is important for cultural heritage tourism that people get to know their own and different cultural structures and increase their interest in history. However, in settlements with historical tourism characteristics, the use of public open spaces such as streets, squares and parks by people with disabilities has not been adequately considered, despite taking into account the compatibility with the topography and geographical conditions. Today, efforts to ensure the participation of disabled people in social life in the city gain importance at international and national level. In the 21st century, it is seen that the fundamental rights and freedoms of individuals are limited and the necessary legal regulations are insufficient. Elements such as mobility, meeting their visual and auditory needs and preparing their infrastructure are important for the activities of participation in life, which is the basic right of disabled people with accessible tourism. In order to enable disabled people to participate in tourism activities, the United Nations World Tourism Organization (WTO) has established certain criteria in cooperation with many international organizations.

Within the scope of this study, in the World Heritage List (UNESCO); "Accessible tourism criteria in sustainable cities" have been developed in line with the

universal design rules and accessible tourism principles determined by the WTO, including the urban sites that received the accessible city award in Europe and Safranbolu, which is protected as an urban site in Turkey. Afterwards, the problems and potentials of Safranbolu, which is an important tourism destination with a potential for accessible tourism but not having sufficient urban equipment, in terms of disabled tourism were examined within the framework of the determined criteria, and necessary administrative and spatial suggestions were developed to increase its current potential and provide accessible tourism.

Keywords: Historical Cities, World Heritage ListSafranbolu, Disabled Access, Disabled Tourism

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZ v
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER ix
TABLOLAR LİSTESİ xi
ŞEKİLLER LİSTESİ xii
KISALTMALAR xiv
ÖZGEÇMİŞ xv
BÖLÜM 1. GİRİŞ 1
1.1. Çalışmanın Konusu ve Amacı 1
1.2. Çalışmanın Yöntemi ve Kapsamı 4
BÖLÜM 2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE 8
2.1. Kültürel Miras Kavramı 8
2.2 Kentsel Sit Alanları Ve Sürdürülebilirlik 13
2.3. Engellilik Ve Kentlerde Erişilebilirlik Kavramı 14
2.3.1. Engellilik Ve Sınıfları 14
2.3.2. Erişilebilirlik Kavramı 17
2.3.3. Türkiye'de Erişilebilirlik Standartları 17
2.3.4 Dünya'da Erişilebilirlik Standartları 18
2.3.5. Evrensel Tasarım Kavramı ve Prensipleri 19
2.3.6. Erişilebilir Turizm 28
2.4 Değerlendirme 29
BÖLÜM 3. UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİ VE KENTSEL SİT ALANLARININ İNCELENMESİ 31
3.1. Unesco Dünya Miras Listesi Tanımı Ve Alınma Kriterleri 31
3.2. Avrupa Ve Kuzey Amerika'daki Kentsel Sit Alanları 34
3.3. Türkiye'deki Kentsel Sit Alanları 37
3.4. Avrupa Birliği "Access City Award" Alan Kentsel Sit Alanları 37
3.5. Sürdürülebilir Kentlerde Engelli Erişim Kriterlerinin İncelenmesi 39
3.5. Değerlendirme 50
BÖLÜM 4. SAFRANBOLU KENTSEL SİT ALANININ, ENGELLİ ERİŞİLEBİLİRLİLİĞİNİN UYARLANMASI 53
4.1. Coğrafi Konumu 53
4.2. Tarihçesi 54

4.3. Ekonomi 57
4.4. Genel Analizler 58
4.4.1. Topoğrafya 58
4.4.2. Binalar – Meydanlar 59
4.4.3. Ulaşım 60
4.4.4. Yol Malzemesi 61
4.4.5 Otopark 62
4.4.6. Odak Noktaları 63
4.4.7. Kent Seyir Noktası 64
4.5. Safranbolu da Sürdürülebilir Kentlerde Engelli Erişimi Üzerine Kriterlerin Değerlendirilmesi 65
4.5.1. Alan Yönetimi, Yönetim Planı 66
4.5.2. Erişilebilir Seyahat Rotası 68
4.5.3. Algılanabilirlik 70
4.5.4. Düşük Fiziksel Güç 71
4.5.5. Güvenilirlik 73
4.5.6. Araç Trafiği ve Otopark 74
4.5.7. Kent Mobilyaları 76
4.5.8. Telekomikasyon 78
4.6. Genel Değerlendirme 78
BÖLÜM 5. ÖNERİ VE SONUÇ 80
5.1. Öneri 80
5.2. Sonuç 87
KAYNAKÇA 88

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.UNESCO Dünya Miras Listesindeki Müze Ve Ören Yerlerinin Engellilere Yönelik Hizmet Verme Durumu (Şen, Yetim Çelik, & Bilici, 2014) 3
Tablo 2. Tez Yöntem Şeması (Diken,2020) 7
Tablo 3.Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerin Toplam Nüfusları, Engellilerin Nüfusa Oranları Ve Engelli Sayıları (Zengin & Eryılmaz, 2013)..... 16
Tablo 4.Araştırmada İncelenecek Sürdürülebilir Kentlerde Engelli Erişim Kriterlerinin Belirlenmesi (Diken,2020)..... 30
Tablo 5.Türkiye UNESCO Dünya Miras Listesindeki Varlıkların Alınma Kriterleri ([URL-5] 33
Tablo 7.Unesco Dünya Miras Listesi, Türkiye'deki Kentsel Sit Alanları (Url-5) 37
Tablo 9.Access City Award Ödülleri Almış Unesco Listesinde De Yer Alan Kentsel Sit Alanları (Url-6) 39
Tablo 10.UNESCO DML Yer Alan Kentsel Sit Alanlarının Sürdürülebilir Kentlerde Engelli Erişim Kriterinin İncelenmesi (Düzenleyen:Diken, 2020) 52
Tablo 11.Sokak Analizleri (Diken, 2021)..... 84

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.Tarihi Çevrede Korunacak Değerler (Ahunbay, 2014) 11
Şekil 2.Eşit Kullanıma Yönelik Wc Örneği (URL-20)..... 22
Şekil 3.Açık Alanda Eşit Kullanıma Uygun Merdiven Örneği (URL-21) 22
Şekil 4.İhtiyaç durumunda farklı şekillerde kullanılabilen lavabo tasarımı (URL-10) .. 23
Şekil 5.Pictogram Örnekleri, (URL-13) 24
Şekil 7.Hissedilebilir Yüzey Uygulaması (Diken,2021) 25
Şekil 9.Metro peronu güvenlik bariyeri (URL-14)..... 26
Şekil 10.Hareket Sensörlü Sabunluk Solda (URL-24), hareket sensörlü musluk sağda (URL-25) 27
Şekil 12.Salzburg'a Ait Sokak Fotoğrafları (URL-25)..... 40
Şekil 13.Lyon Şehir Fotoğrafı (URL - 26) 41
Şekil 14.Lüksemburg Şehrinde Yaya Geçitlerinde Bulunan Sinyalizasyon Örneği (URL-33) 42
Şekil 15.Krakow Görme Engelliler Braille Alfabesiyle Düzenlenmiş Kent Haritası (URL-8) 43
Şekil 16.Krakow Sokakları (URL-8)..... 43
Şekil 17.Safranbolu Çarşı Bölgesi Hava Fotoğrafı (URL-30)..... 44
Şekil 18.Bursa Hanlar Bölgesi Hava Fotoğrafı (URL-29) 45
Şekil 19.Süleymaniye Bölgesi Hava Fotoğrafı (URL-28)..... 46
Şekil 20.Avila (URL-31) 47
Şekil 21.Avila'da Tarihi Alanlarda Ulaşılabilirlik Örneği (URL-31) 48
Şekil 24.Safranbolu Genel Yerleşim Planı Üzerine Kentsel Sit Alanı Ve Etkileme Geçiş Alanı Sınırı (Yetiş, Turcan & Dinçer, 2018) 54
Şekil 25.Safranbolu'ya ait tarihi kronolojik sıralaması (Pulhan, 2006) 55
Şekil 26.Safranbolu'ya Ait Eski Görsel (Pulhan, 2006)..... 56
Şekil 27.Safran Çiçeği (URL-27) 58
Şekil 28.Çalışma Alanı Topoğrafyası (Diken, 2021) 59
Şekil 29.Çalışma Alanındaki Yapılar ve Meydanlar (Diken, 2021)..... 60
Şekil 30.Ulaşım Haritası (Diken, 2021)..... 61
Şekil 31.Yol Malzemesi (Diken, 2021) 62
Şekil 32.Otopark Alanları (Diken, 2021)..... 63
Şekil 33.Odak noktaları (Diken, 2021)..... 64
Şekil 34.Seyir Noktası (Diken, 2021)..... 65
Şekil 35.Kültür Ve Turizm Bakanlığı 'nın Alan Yönetim Planındaki Yetkileri (Böke, 2020)..... 67
Şekil 36.Safranbolu Kenti Dünya Miras Alanları Yönetim Planı Süreci (Böke, 2020) . 68

Şekil 37.Londra Kalesi Erişilebilir Seyahat Rotası (URL-32) 69
Şekil 39.Kent Tarihi Müzesinde Görme Engelli Bireylere Sesli Hizmet Verilmesi (Diken, 2021) 71
Şekil 40.Tekerlekli Sandalye Kullanıcıları İçin Geçiş ve Manevra Alanları (TS, 2011) 72
Şekil 41.Safranbolu Çarşı Bölgesindeki Arnavut Kaldırımı Sokak Dokusu (Diken,2021) 72
Şekil 43.(Solda) Kazdağlı Meydanının Arka Tarafındaki Parkta Bulunan Rampa (Sağda) Hıdırlık Tepesindeki Rampa Uygulaması, (Diken, 2021) 73
Şekil 44.Kazdağlı Meydanında Bulunan Turizm Danışma Ofisi, (Diken, 2021) 74
Şekil 45.Engelli Araç Park Alanı (TS, 2011) 75
Şekil 46.Kazdağlı Meydanından Yolcu İndirme - Bindirme Alanı (Solda) Çarşı Otoparkı (Sağda)(Diken,2021) 76
Şekil 49.Sokak Tabelası (Solda) Çöp Kutusu Yönlendirici Tabelalar (Sağda),(Diken,2021) 77
Şekil 50.Çalışma Alanına Ait Analizlerin Birlikte Değerlendirilmesi (Diken, 2021) 79
Şekil 51.Çalışma Alanın Belirlenmesi (Diken, 2021) 81

KISALTMALAR

UNESCO **:** Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu

WTO **:** Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü

ICOMOS **:** Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi

TDK **:** Türk Dil Kurumu

KTB **:** Kültür Ve Turizm Bakanlığı

ENAT **:** Erişilebilir Turizm için Avrupa Ağı

DML **:** Dünya Miras Listesi

WHO : Dünya Sağlık Örgütü

ICOMOS : Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi

ÖZGEÇMİŞ

Eda DİKEN

Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon Programı

Eğitim

Derece	*Yıl*	*Üniversite, Enstitü, Anabilim/Ana sanat Dalı*
Y.Ls.	2017	Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon Bölümü (Tezli)
Ls.	2013	Doğuş Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi Mimarlık
Ön Ls	2005	Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Restorasyon Bölümü
Lise	2001	Şarköy Lisesi

İş/İstihdam

Yıl	*Görev*
2016 -	Marmara Üniversitesi, Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı - Mimar
2012 – 2016	Bora Yapı Mimarlık – Restorasyon Teknikeri
2008 – 2012	Erem Mimarlık Mühendislik Ltd. Şti. - Restorasyon Teknikeri

Mesleki Birlik/Dernek Üyelikleri

Yıl	*Kurum*
2016 -	Üye: Mimarlar Odası

BÖLÜM 1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Konusu ve Amacı

Kültürel mirasımızı yansıtan şehirler; mimari özellikleri, kültür ve gelenekleri, kent dokularıyla geçmişi yansıtarak kültürel miras kavramıyla ilişkilendirilmektedir.

UNESCO, 1972 tarihinden günümüze kadarDünya Miras Alanları listelerinde evrensel değer taşıyan alanların korunması vesürdürülebilir olmasınıhedeflenmiştir.Unesco'nun,Dünya Miras kategorilerin de; evrensel değerlere sahip yapı ve yapı gruplarını, mimari ve peyzaj özellikleri, tarihi geçmişiyle sanata ve bilime bakış açısından değerlendirmektedir (Ürün, 2016). Zaman içerisinde UNESCO tarafından ilan edilen ve Dünya Miras Listesindebulunan yerlere ilgi ve görme isteğinin artmasıyla kültür turizmi olgusu ortaya çıkmıştır.

ICOMOS'a göre turizm; yerel ve küresel öneme sahip alanların kültürel ve geleneksel miraslarını koruyup sürdürülebilir olabilmesi için topluluklara imkân sağlamalıdır. Kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması, korunması ve sürdürülebilmesi için bakanlıklar, alan idarecileri, turizm danışmanları ve mal sahiplerinin iş birliğini sağlanması gerekmektedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde belirtildiği gibi her insanın koşullar ne olursa olsun tüm kanunlar önünde eşit olduğu, bu kanunların sağlamış olduğu hak ve hizmetlerden aynı şekilde yaralanması gerektiği belirtilmiştir (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948).

Dünya Engelliler Vakfı (DEV) öncülüğünde, Engelliler için Evrensel Standartların ilke, usul ve esasların uygulanmasına yönelikNew York'ta(9 Eylül 2011 ve 13 Eylül 2012) New York'ta, BM Engelli Hakları Sözleşmesine (BMEHS)Taraf Devletler ile yapılan toplantı ve etkinlikler ile tüm dünyada uygulanması için çalışmalar başlatılmıştır (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948).

Avrupa'daki MS.963'ten kalma dar sokakları ve dik yamaçlarıyla UNESCO Dünya Miras Listesi'ndeki Lüksemburg Şehri, herkes için tasarım kavramını benimseyip (ulaşım, konaklama vb.), bu doğrultuda hızlıca eyleme geçerek, erişilebilirlik üzerine bir eylem planı oluşturmuş ve2018 Avrupa Birliği Access City

Award(Erişilebilir Şehir Ödülü) 3.lük ödülünü almıştır.Böylece tüm dünyada engelli dostu olarak tanına bilirliği artmıştır.

Washington Tüzüğü'ne göre; tarihi çevrede yapılacak olan koruma çalışmalarında uygulanacak olan çağdaş öğeler çevreye olumlu katkı sağlayacaksa engellenmemelidir (ICOMOS, Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü Washington Tüzüğü, 1987). Geleneksel yapı ve alanlardaki mevcut dokuya, uluslararası erişilebilirlik standartları ve koruma kurallarıyla entegre edilmesi konusu, mevcut dokular ve teknik alt yapı ile ilişkili sorunlardan dolayı yetersizdir. Bu sebeplesadece tescilli yapı ve alanlarda, yollarda, otoparklarda, bina girişleri gibi ana hava dolaşımı alanlarında engelli erişimine izin verilmektedir. Mevcut yapı ve alanlaraerişimderahat bir şekilde dolaşabilen engelli birey, yapının içerisine girmeye çalıştığında engeller ile karşılaşmakta,yapının içerisinde engelsiz şekilde dolaşıp dışarıya çıktığında mevcut sokak dokusunun uygunsuz yapısı, kodfarkları, yönlendirme ve uyarıcı yüzeylerin olmaması gibi birçok problemlerle karşılaşmaktadır. Oysaki tarihideğere sahip alanların öncelikle erişilebilir olarak tasarlanması, engelli bireylerin yardıma ihtiyaçları olmadan bağımsız ziyaret edebilirliğininsağlanması gerekmektedir. Gelenekselkentleriengelsiz turizm merkezi haline getirilmesi; kentinsürdürülebilirliğinin artmasına, aynı zamanda da bölgenin ekonomik anlamda kalkınmasına katkı sağlamaktadır.

Ülkemizde her birey eşit haklara sahip olsa da engelli bireyler, engelsiz bireylere göre günlük ve sosyal yaşamlarında kent içinde erişilebilirlikle ilgili çeşitli sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Bu da yeni yapılar ve kentler tasarlanırken engelsiz bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda yeterli ölçüde planlama yapılmamasından kaynaklanmaktadır.2005 yılında yürürlüğe giren 5378 Sayılı Özürlüler Kanunu'nun, Geçici 2. Maddesi'nde; " kamu ve kuruluşlarına ait mevcut yapıların, hâlihazırdakitüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor sahaları, sosyal ve kültürel yapısal alanlar ile gerçek ve şirketler tarafından yapılmış halka açık hizmet sağlayan bu türlü yapıların bu kanun maddesiningeçerliliği başladığı tarihten sonra, 7 yıl içerisinde (07.07. 2012'ye kadar) engelli bireylerin erişebilirliğine elverişlihale getirilir." hükmü ile başlayan ulusal erişilebilirliliğin bu tarih sonrasında ağır adımlarla ilerlediği ve yeterince dikkate alınmadığı görülmektedir (Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme, 2009).

Ülkemizde de Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı liderliğinde tüm belediyeleri, kamu kurumlarını, özel ve tüzel kişilikleri teşvik etmesi açısından kurum ve kuruluşlara vekentlere 2019 yılında "Erişilebilirlik Ödülleri" dağıtılmaya başlanmıştır.

Türkiye'deki UNESCO Dünya Miras Listesin de olan Kültür Varlıkları ve Müzelerin engelli turistlerin ziyaretine uygunluğunu araştıran Şen, Yetim ve Bilici(2014),çalışmalarında"*Xanthos-Letoon, Divriği Ulu Camii, İstanbul, Göremeve Kapadokya, Hattuşaş, Nemrut Dağı, Pamukkale, Safranbolu, Truva Antik Kenti, Edirne Selimiye Camii, Çatalhöyük, Bergama, Bursa ve Cumalıkızık*" alanlarını incelenmiştir. Araştırma sonucunda belirlenen destinasyonlardaki müzelerde engellilere yönelik kısmi hizmetlerin verildiği, Safranbolu ile ilgili bu konuda herhangi bir çalışmanın olmadığı belirtilmiştir. Yapılan çalışma kapsamındaki ankette değerlendirilen fiziksel engellilerin müze ve ören yerlerindeki erişimi üzerine Safranbolu en düşük (22) puanı, Göreme ve Milli Parkı en yüksek (76) puanı almıştır (Şen, Yetim Çelik, & Bilici, 2014).

Tablo 1.UNESCO Dünya Miras Listesindeki Müze Ve Ören Yerlerinin Engellilere Yönelik Hizmet Verme Durumu (Şen, Yetim Çelik, & Bilici, 2014)

Müze Adı	Engellilere Hizmet Verme Durumu	Verilen Hizmetin Engel Durumuna Göre Sıralanışı
Xanthos-Letoon	Kısmen	Fiziksel Engelli.
Göreme Milli Parkı ve Kapadokya	Kısmen	Fiziksel, Zihinsel Engelli.
Nemrut Dağı	Evet	Fiziksel, Görme Engelli.
Hattuşaş (Boğazköy)	Evet	Fiziksel Engelli.
Divriği Ulu Camii ve Darrüşşifası	Evet	Fiziksel, Duyma, Görme, Zihinsel Engelli.
Selimiye Camii ve Külliyesi	Hayır	Fiziksel, Zihinsel, Görme, Duyma Engelli.
İstanbul'un Tarihi Alanları Topkapı Ayasofya	Evet	Fiziksel, Zihinsel, Görme, Duyma Engelli.
Bergama	Evet	Fiziksel, Zihinsel, Görme, Duyma Engelli.
Truva Antik Kenti	Evet	Fiziksel, Zihinsel, Görme, Duyma Engelli.
Çatalhöyük Neolitik Kenti	Evet	Fiziksel, Zihinsel, Görme, Duyma Engelli.
Bursa	Evet	Fiziksel, Zihinsel, Görme, Duyma Engelli.
Pamukkale-Hierapolis	Evet	Fiziksel, Zihinsel, Görme, Duyma Engelli.
Safranbolu	Hayır	-

Ülkemizdeki UNESCO Dünya Miras Listesi'ndeki şehirlerin alan yönetim planları incelendiğinde engelli erişimi ve erişilebilirlik konusundaki uygulamalarında bina bazında ve kentlerin belirli noktalarında hissedilebilir yüzeyler, rampalar, yönlendirici levhalar gibi engelliler için erişilebilirlik standartlarının kısmen uygulanmış olduğu ya da gelecek yıllardaki eylem planlarınaeklendiği görülmektedir.

Bu çalışmada; UNESCO Dünya Miras Listesindeki alanlar incelendiğinde Safranbolu Kentinin kültürel turizm odaklı bir alan olduğu görülmektedir. Safranbolu geçmiş tarihine ışık tutan, yaşayan insanların kökleri, biyolojik özellikleri, toplumsal ve kültürel yönünden bir belge niteliği taşımaktadır. Coğrafi konumunedeniyle de farklı sanatsal ve bilimsel etkinliklerin yapılabileceği bir kültür merkezi niteliğindedir. Yapılan araştırmalar neticesinde 1994 yılında DML listesine alınmasından günümüze kadar geçensüreçte, alan yönetim planının yapılmadığı görülmüştür. Engelli erişimine yönelik çalışmaların yetersiz bulunmasından dolayı "Safranbolu" bu tez kapsamında çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

"Kentsel Sit Alanlarında Engelli Erişimi, Safranbolu Örneği"adlı bu çalışmanın amacı; 21. yüzyılda özgün kent dokusunun, geçmiş dönemlerdeki gibi yaya alanı olarak düşünüp ve tarihi dokusunu bozmadan,koruma ve herkes için evrensel tasarım kuralları çerçevesinde sürdürülebilir kentlerde engelli erişimi kriterleriyleincelenerek; teknolojik, pratik ve akılcı müdahalelerle engelli bireylerin kimseye ihtiyaç duymadan tarihi kentleri rahatlıkla gezmelerinine yönelik çalışmalara altlık sağlamaktır.

1.2. Çalışmanın Yöntemi ve Kapsamı

Çalışmanın ilk bölümünde, konuyla ilgili temel kavramlar incelenerek,problemtanımı, çalışmanın amacı, yöntemi ve kapsamı aktarılmıştır.

İkinci bölümün ilk ana başlığında; koruma ve kültürel miras, korunması gereken değerler, UNESCO kriterlerinin neler olduğu, sürdürülebilirlik ve küreselleşme çerçevesinde kentsel koruma yaklaşımları kavramsal olarak açıklanmıştır.

İkinci başlıkta ise; engellilik ve sınıfları, dünyada ve ülkemizde engellilik, ülkemizde engellilik çalışmaları, teşvikleri, mevzuatlar, yasalar ve yönetmelikler değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu iki alt ana başlık sonucunda; koruma kuralları ve herkes için evrensel tasarım ilkeleri ile tarihi mirasa sahip kentlerde engelli dostu yaklaşımların hangi kriterler doğrultusunda incelenebileceğine yönelik çıkarımlar ve değerlendirmeler yapılmıştır.

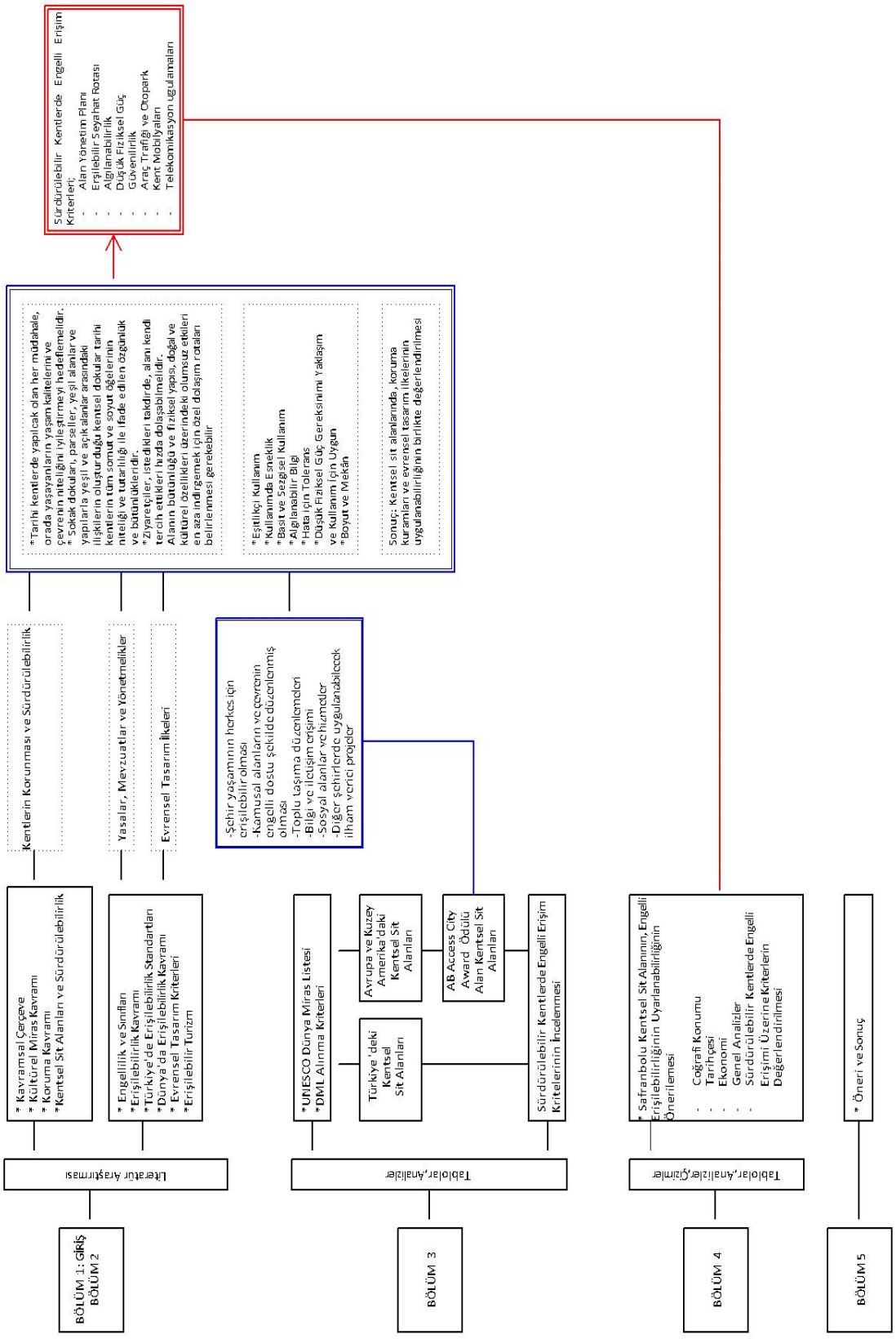
Üçüncü bölümde; İkinci bölümün sonucunda ortaya çıkan Tarihi çevre koruma kuralları, Avrupa Birliği erişilebilir şehir ödülleri kriterleri ve herkes için evrensel tasarım ilkeleri irdelenmiştir. Buna göresürdürülebilir kentlerde engelli erişimi kriterlerinin başlıkları,

- Alan yönetim planı
- Ulaşılabilir seyahat rotası
- Engelli erişimialgılanabilirlik (işitsel, görsel, dokunsal)
- Düşük fiziksel güç (yatay ve düşey sirkülasyon)
- Güvenilirlik
- Araç trafiği ve otopark
- Kent mobilyaları
- Telekomikasyon ve aplikasyon uygulamaları, olarak belirlenmiştir.

UNESCO Dünya Miras Listesinde, Avrupa'daki erişilebilir şehir ödülü almış kentsel sit alanları ve ülkemizdeki kentsel sit alanları "sürdürülebilir kentlerde engelli erişimi kriterleri" çerçevesinde incelenmiştir. Bu kriterler çerçevesinde değerlendirilen kentlere bakıldığında engelli erişimi konusundaen yetersiz kentin Safranbolu olduğu görülmüştür. Bu sonuç neticesinde tez kapsamında alan çalışması olarak Dünya Miras Listesi'nde bulunan Safranbolu'nun geleneksel kent dokusuna sahip Çarşı bölgesi'nin kentin sürdürülebiliğinde önemli bir etken olan engelli erişimine uyumunun sağlanmasına yönelik çeşitli stratejiköneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde; çalışma alanı olarak seçilen Safranbolu Çarşı bölgesinin, konumu, tarihi, ekonomisi, UNESCO Dünya Miras listesinde alınma kriterleri açıklanmıştır. Daha sonra alan sürdürülebilir kentlerde engelli erişimi kriterleriyle çerçevesinde detaylı şekilde irdelenerek bu çerçevede analizler yapılmıştır.

Beşinci bölümde ise; Çarşı bölgesinde yapılan analiz çalışmaları sonucunda belirlenen sorun ve potansiyeller dikkate alınarak tarihi mirasa sahip kentlerde engelli dostu kent olmasına yönelik mekânsal öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Tablo 2. Tez Yöntem Şeması (Diken,2020)

BÖLÜM 2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kültürel Miras Kavramı

2.1.1. Kültürel Miras Kavramı

TDK Sözlüğü ‘ne göre;

“Kültür”; “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin”olarak,“Miras” ise “Bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığışey” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, tarih yok).

UNESCO, Dünya Kültürel Ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi’ne göre Dünya Kültürel Ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi’nin (1972) 1. Bölümünün, 1. Maddesinde “ kültürel miras “ temel tanımlarına aşağıda yer verilmiştir.

Anıtlar: Tarih, sanat veya bilim açısından evrensel değer taşıyan mimari, arkeoloji, resim, heykel, kitabeler gibi.

Yapı topluluklar: İstisnai evrensel değerler taşıyan bulundukları yer nedeniyle ve topografyaya uyum nedeniyle mimari özellikleri olan yapılar ve yapı gruplarıdır.

Sitler: Tarihsel özelliği olan, estetik etnolojik bakımdan evrensel değer taşıyan kendiliğinden oluşan doğal ya da insan ürünü olan yapılar ve arkeolojik alanları kapsayan yerlerdir. (KTB Teftiş Kurulu Başkanlığı)

ICOMOS "Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi’nin (2013);

III. Mimari Mirasa Yönelik Temel Tanımlar Ve Koruma Değerlerinin, III. "Temel tanımlar" başlığı altında;

Kültürel Miras: Geçmişten günümüze ulaşan inançlar, değerler, bilgiler ve gelenekler gibi somut ve somut olmayan tüm varlıklardır. Kültürel mirasımız, geçen tüm zaman içindeki etkileşim ile çevrenin tüm özelliğini taşır.

Mimari Miras: Günümüze ulaşan, farklı ölçek ve özgün nitelikleriyle geleceğe aktarılıp korunması gerekli yapı ve yapı topluluklarıdır.

2.1.2.Koruma Kavramı

Korumak TDK Sözlüğü ’ne göre;

Bir kişiyi veya bir varlığıdışarıdan gelecek tehlikeden koruyarak uzakta bulunmasını sağlamak, sakınmakşeklinde açıklanmaktadır. (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, tarih yok)

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’na göre;

Taşınmaz varlıklarımız olan kültür ve doğal mirasların onarma, işlev değiştirilmesi ve yenileme yapılması, taşınabilir kültür varlıklarında ise koruma, onarma, muhafaza etme ve restorasyonun yapılmasıyla koruma ve korunmadan bahsedilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, tarih yok).

Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğüne göre;

Koruma; “Tarih ve sanat değeri taşıyan yapıların, doğal değerlerin, ya da kentlerin yaşayabilmeleri için, onarım ve bakımına ilişkin gerekliönlemelerialma“olarak tanımlanmıştır (Hasol, 2008).

Valetta İlkelerine göre koruma;

Tarihi kentler ve alanların sürdürülebilir olması ve korunmasında temel olarak kent planlaması ve imar planlamasının yapılmasıyla ilişkilidir. Tarihi kentler de yönetim planın oluşturulması ve tampon bölgelerin belirlenmesi alanın korunmasında önemli rol oynamaktadır (ICOMOS, Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetilmesiyle İlgili Valetta İlkeleri, 2011)

Nara Özgünlük Belgesi’ne göre koruma;

Kültürler soyut ve somut miraslar kendi biçimleriyle var olmuşlardır. Yapılacak tüm müdahalelerde özgünlükleri korunmalı ve insanların hafızlarındaki yer etmiş dokulara saygı gösterilebilmesinden bahsedilmiştir (ICOMOS, Nara Özgünlük Belgesi, 1994).

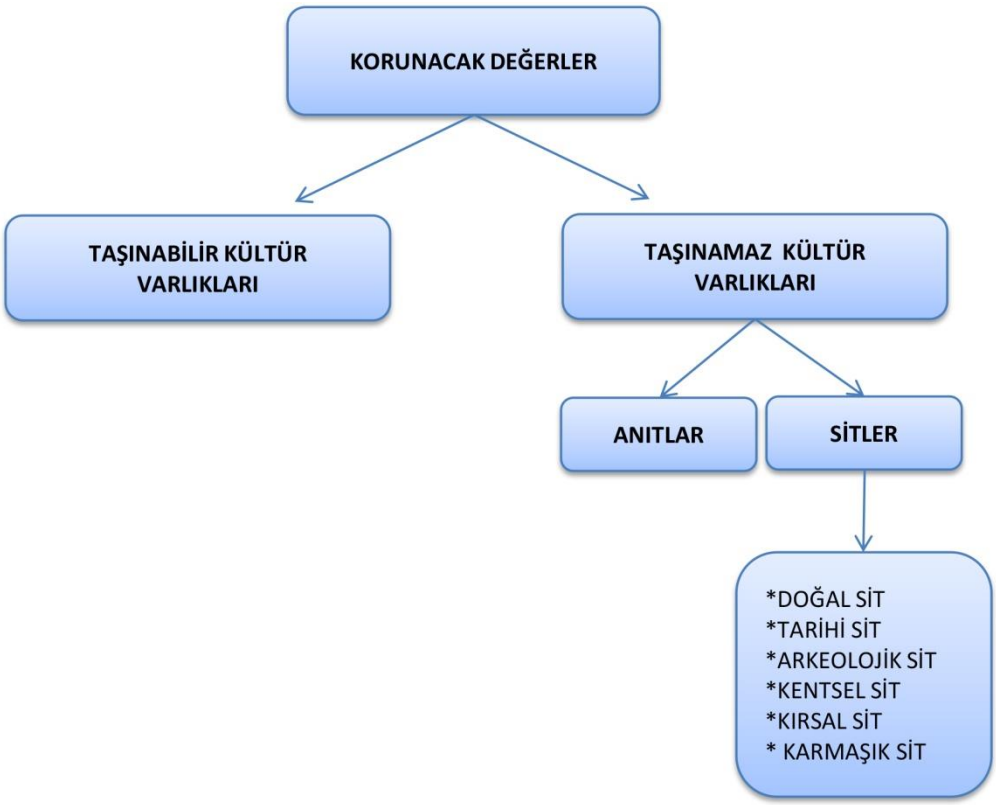
Washington Tüzüğü’ne göre koruma ise;

Yapılacak olan müdahale öncesinde tüm disiplinlerin bir araya gelerek (arkeoloji, tarih, mimarlık, teknikerlik, sosyoloji) araştırmalar yapılarak tüm faktörlerin bir arada değerlendirilmesi gerekmektedir (ICOMOS, Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü Washington Tüzüğü, 1987).

2.1.3. Korunması Gereken Değerler

Evrensel bir konu olan insanlığın ortak mirası doğal ve kültürel varlıklarımız korunması gereken önemli değerlerdir. Avrupa'da 19. yüzyılın sonlarına doğru, uluslararası düzeyde tarihi çevrenin korunması ilk kez 1931 yılında Atina Konferansında "yapılacak olan yapıların çevrelerindeki anıtların görünüşlerine etki etmemesi ve onlara uyumlu olarak yapılması" şeklinde gündeme gelmiştir. II. Dünya Savaşında tarihi alanların tahrip olup, yeni yapılaşmayla birlikte karakterinde değişikliğe uğraması, bu alanların korunmasıyla ilgili yeni arayışları da beraberinde getirmiştir (Ahunbay, 2014). 1964 yılında ikincisi düzenlenen Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimarlar ve Teknisyenler Kongresindeki alınan kararlar doğrultusunda Venedik Tüzüğü'nde; anıtlar içinde bulundukları kentsel ve kırsal yerleşmeleri de kapsayacakşekilde, çevresinin de bakımının yapılması gerektiği yasal olarak belirtilmiştir. O dönemde ülkemizde Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK)'da Venedik Tüzüğünü benimsemeye başlamış fakat içeriğindeki maddeler tam olarak uygulanamamıştır. Ülkemizdeki yasal çerçevede sadece anıtlar, yalı ve konakların tespiti ve korumasına yönelik yapılan bu yasa; çevresindeki yapıları kapsamamış ve mevcut dokuların yok olmasına neden olmuştur. 1973'te 1710 sayılı Eski Eserler Kanunun çıkması ile ülkemizdeki tarihi çevreler yasal olarak koruma altına alınmaya başlanmıştır. Avrupa da 1975 tarihinde Mimari Miras Yılı ilan edilip, yayınlanan Amsterdam Bildirgesinde mimari mirasın korunmasında çevresinin de katılmasıyla korumada yerel yönetimler, halkın bilinçlendirilmesi, devletten ekonomik destek gibi bütünleşik koruma modeline geçilmiştir (Ahunbay, 2014)

Geçmiş tarihlerden gelen dini yapılar, anıt mezarlar, belirli işleve sahip tek yapılar, yada belirli bir döneme tanıklık etmiş yapı grupları, geçmiş dönemlerden kalmış eşyalar; tarihsel, estetik ve bilimsel değerlerine bakılarak korunmaya değer kabul edilip, bu yönde çalışmalar başlatılmıştır. Korunacak değerlere bakıldığında taşınabilir Kültür Varlıkları ve Taşınamaz Kültür varlıkları olarak iki başlık altında toplanmıştır (Ahunbay, 2014).

Şekil 1. Tarihi Çevrede Korunacak Değerler (Ahunbay, 2014)

2.1.3.1. Taşınabilir Kültür Varlıkları

Cam, metal, deri eşyalar, sikkeler, elyazması kitaplar, mücevherler, dokumalar, resim, heykel, ikon, seramik kaplar, çiniler, taşınabilir belgeler ve sanatsal yapıtlar müzelerde saklanmaktadır (Ahunbay, 2014). Venedik Tüzüğü'nün 8. Maddesine göre; bir anıtın taşınabilir öğeleri (resim, heykel vb.) korunması mümkün olmadığı durumlarda yerinden kaldırılarak, müzelerde korunmaya devam ettirilmektedir (ICOMOS, Venedik Tüzüğü, 1964).

2.1.3.2.Taşınmaz Kültür Varlıkları

Geçmişten günümüze ulaşan dönemlere ait kültürel, tarihsel, ekonomik, siyasal, bilimsel değeri olan yer altı ve yer üstündeki yapı ve yapı gruplarını içinde bulunduran varlıklardır (Astekin, 2004).

Taşınmaz kültürel varlıklarımız ise anıtlar ve sitler olarak iki başlıkta incelenmektedir. Anıtlar yapı ve yapı grupları şeklindeki külliyelerden oluşabildiği gibi, daha geniş alanlardaki yapı topluluklarından da oluşup, sit olarak değerlendirilmektedir (Ahunbay, 2014).

Anıtlar

Venedik Tüzüğü'nün 1. maddesinde belirtildiğine göre; "anıt" belirli bir uygarlığın, tarihsel bir döneme tanıklık eden kent ve kırsal alanı kapsamaktadır. (ICOMOS Türkiye, 1964) Anıt kavramı, tek bir yapıdan oluşabildiği gibi alanı daha geniş sınırlara doğru da anıt-kent, anıt-ülke ve anıt-kıta da olabilmektedir. Örneğin; ülkemizdeki anıt-kent kavramında yerler İstanbul, Bursa ve Safranbolu'dur (Ahunbay, 2014).

Sitler

Sit ve sit alanları; geçmiş dönemlerden günümüze ulaşan, çeşitli uygarlıkların ait oldukları dönemin mimari, kültürel, sosyal ve ekonomik olarak özelliklerin yansıtıldığı, bütüncül olarak kent ve yerleşme alanlarıdır (ICOMOS, Mimari Mirası Koruma Bildirgesi, 2013).

Sitler altı başlık olarak doğal, tarihi, arkeolojik, kentsel, kırsal ve karma sitler olmak üzere sınıflandırılmışlardır.

- **Doğal Sit;** ender olup, insan eliyle yapılmamış, taşınması mümkün olmayan tabiat varlıklarıdır.
- **Tarihi Sit;** tarihi hadiselerin yer aldığı ya da tarihi bir olaya şahitlik eden yerlerdir.
- **Arkeolojik Sit;** tarih öncesinden, günümüze kadar gelen eski uygarlıkların yerüstü, yer altı ve sualtı olmak üzere döneminin özelliklerini yansıtan alanlardır.
- **Kırsal sit;** yapım teknikleri, tasarımsal özelliklerinin yerel yapım teknikleri ve özellikleriyle yapılan, yerleşim düzenleri, tarım alanları, yolların ve meydanların oluşturduğu kırsal yerlerdir.

- **Karma sit;** birkaç adet sit niteliği taşıyan alanlardır. Örneğin; Çanakkale, Gelibolu Yarımadası "tarihi ve doğal sit" , Pamukkale (Hierapolis) "doğal ve arkeolojik sit" alanı olarak DML listesine alınmıştır.
- **Kentsel sit;** mimarisi, tarihi ve yerel özellikleriyle bütüncül olarak bir arada olan alanlardır.

Ülkemizde ise Dünya Miras Listesine giren varlıklarımızın İstanbul, Safranbolu ve Bursa ve Cumalıkızık kentsel sit alanına, Xanthos-Letoon, Hattuşaş (Boğazköy) - Hitit Başkenti , Kenti, Çatalhöyük Neolitik Kent, Bergama Kültürel Peyzaj Alanı , Efes, Ani Arkeolojik Alanı, Afrodisias, Göbeklitepe Arkeolojik Alanı , Arslantepe Arkeolojik Alanı arkeolojik sit alanı olarak görülmektedir.

2.2 Kentsel Sit Alanları Ve Sürdürülebilirlik

Geçmiş dönemlerden günümüze kadar olan süreçte farklı medeniyetlerin yaşamış olduğu ve tarihi, mimari özellikleri olan kentlerin, estetik değerleri ile korunması gerekli alanlar kentsel sit alanlarıdır (Madran & Özgönül, 2011).

Ahunbay'a göre sit kavramı;

Korunması gereken doğal, doğa veya insan yapımı olan taşınmaz kültür varlıklarının bulunduğu alan olarak tanımlanmaktadır (Ahunbay, 2014).

2863 sayılı KTVKK tanıma göre sitler;

Yöresel ve kentsel nitelikleri, sanat tarihi ve mimari özellikleri ve bu alandaki sosyokültürel ve sosyoekonomik yaşam tarzını yansıtan alanlardır.

Kentsel sitlerin korunmasında bulunduğu alan ve sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu sınırlar çerçevesinde kent ile birlikte bütünlük sağlayacak yeni bir etkileşim alanı oluşturulması gerekmektedir. Bu alanlarda yapılacak olan koruma amaçlı imar planı ile ön görülen alanların kullanım özelliklerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Kent Terimleri Sözlüğüne göre sürdürülebilirlik kavramı;

Doğal kaynakların ve çevrenin gelecek neslin hak ve faydasını göz önüne alarak, akılcı mantıkla kullanılmasını amaçlayan çevreci yaklaşımdır (Keleş, 1998).

Sürdürülebilirlik kavramı ise, 1970'lerde üretim ve tüketimden kaynaklanan talebin artması, kaynaklarının sonsuzmuş gibi kullanılmasından doğan

çevresorunlarının artmasıyla gündeme gelmeye başlamıştır (Kanbak & Şirin Pınarcıoğlu, 2020).

Sürdürülebilir kalkınmanın temelleri 1970'li yıllarda,artan nüfusla birlikte, doğal kaynakların tüketimi, sanayileşme ile birlikte hava kirlilikleri ve atıkların çokluğundan dolayı özellikle kent ölçeğinde tartışılmaya başlanmış ve kavram olgusu oluşmaya başlanmıştır.Kullanılan kaynakların hızla tüketilmesi, çevresel kirliliğin artmasıyla birlikte uluslararası teşebbüsler başlamıştır. Doğa ve kaynakları koruyabilmek için Avrupa Konseyi girişimde bulunarak çeşitli komiteler kurup, çevrenin korunmasını desteklemiştir (Yazar, 2006).

Sürdürülebilir kentler, devamlılık içerisindeki dönüşümü sağlayabilmek için, toplum ve ekonomik menfaatlerinin çevre koşulları ve enerji kaynaklarıyla uyumlu olan kentler olarak bahsedilmektedir. (Kanbak & Şirin Pınarcıoğlu, 2020) Kentsel planlama açısında sürdürebilir olabilmek için neyi sürdürülmesi gerektiği önemlidir. İnsan, doğa ve çevresi gibi kavramları ele alarak kentsel ölçekteki tüm kurum ve kuruluşların işbirliğiyle, sorunların tespit edilmesi, alternatif fikirler oluşturup, karar alınması ve uygulamaya geçilmesi ve takibiyle birlikte sürdürülebilir kentler oluşturulmaktadır (Yazar, 2006).

2.3. Engellilik Ve Kentlerde Erişilebilirlik Kavramı

2.3.1. Engellilik Ve Sınıfları

Uluslararası Birleşmiş Milletler Örgütü(BM) engelli insanları "dünyanın en büyük azınlığı" şeklinde yorumlamaktadır (Akıncı & Sönmez, 2015).

Türk Dil Kurumu Sözlüğü 'ne göre engelli;

Vücudunda eksik yada kusurlu olan kimse olarak (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, tarih yok).

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 1. Maddesi'ne göre;

"Engelli"; Normal kişilerle eşit şartlarda hayata tam ve faal bir şekilde katıldığında karşısında engellerle karşılaşan, fiziksel veya bilinçsel bozukluğu olan kişilerdir (Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme, 2009)

Dünya Sağlık Örgütü'nce engelli;

Dünya Sağlık Örgütü engelli kavramını, özürlülük olarak belirtmekte ve sağlık yönünden şu şekilde tanımlamaktadır,

- **Noksanlık(Impairment):** Fiziksel, psikolojik ve anatomik işlevinde noksanlığı ve dengesizliği olan kişi,
- **Özürlülük (Disability):** Sakatlık sonucunda, normal kişilere göre bir işi yapma yeteneğinin kısıtlı olması ya da yapamaması,
- **Maluliyet (Handicap):** Noksanlık ya da sakatlık sonucunda yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel yaşantısına göre normal faaliyetlerini sınırlayan ya da önleyen dezavantajlı kişi olarak tanımlanmıştır. (Koca, 2010)

5378 Sayılı Engelliler Hakkındaki Kanunu'na göre;

Doğarken ya da sonrasında herhangi bir olay sebebiyle bedensel, zihinsel, duyusal ve sosyal, ruhsal olarak yeteneklerini kaybetmesi sonucunda, günlük aktiviteleri yerine getirmede zorlukları olan ve bakım, koruma, iyileştirmeye muhtaç olan kimse (Engellilller Hakkında Kanun, 2005) olarak tanımlanmaktadır.

Engellilik incelendiğinde doğuştan (akraba evliliği, gebelikte annenin yaşadığı travmalar, alkol ve madde bağımlılığı, ilaç kullanımı vb.) doğum sırasında gerçekleşen travmalar, yanlış uygulamalar, doğum sonrasında ise ev ve trafik kazaları, savaşlar, terör olayları, depremler, iş kazaları vb. sebeplerden oluşan engellilik sebepleridir.

Farklı sebeplere bağlı olarak oluşan engellilikler ise;

- **Zihinsel Engelli:** Çeşitli derecelerde zihinsel yetersizliği olan kişilerdir (TÜİK & ÖZİDA, 2004).
- **Fiziksel(Ortopedik) Engelli:** Vücudundaki farklı uzuv ve organlarındakieksiklik ve fonksiyon kaybı yaşayan sınırlı, kısıtlı, yardımcı araç ve cihazlarla hareketini sağlayabilen kişilerdir (TÜİK & ÖZİDA, 2004).
- **İşitme Engelli:** Bir veya iki kulağında duyma kaybı olan kişilerdir.
- **Konuşma Engelli:** Herhangi bir sebeple konuşamayan, ifade bozukluğu yaşayan, konuşmada akıcılığı olmayan kişidir (TÜİK & ÖZİDA, 2004).
- **Görme Engelli:** Çeşitli sebeplerden görme engelli olan kişiler az gören, hiç görmeyen, renk körü, gece körlüğü gibi gruplara ayrılmışlardır (TÜİK & ÖZİDA, 2004).
- **Sürekli (Süreğen) Engelliler:** Sürekli bedensel, duyusal, zihinsel gibi hastalığı olan kişilerdir (TÜİK & ÖZİDA, 2004).

Türkiye Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (BÖİB), Türkiye'deki engellilere ait verilere yetersizlikten dolayı 2002 yılında bir çalışma ile "Türkiye Özürlüler Araştırması" adıyla Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) ile bir çalışma gerçekleştirmiştir. Eski DİE, şimdi Türkiye İstatistik Kurumu'na (TUİK) göre 2003 yılı Aralık ayında açıklanmış olan "Türkiye Özürlüler Araştırması'na göre ülkemizdeki nüfusun %12,29'unu engelli kişilerin oluşturduğu belirtilmiştir (Zengin. & Eryılmaz, B. 2013).

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) 2011 yılında Dünya Bankası (World Bank) ile hazırlamış olduğu Dünya Engellilik Raporu'na göre dünyada bir milyardan fazla farklı engellilik durumu olan kişinin yaşadığı tahmin edilmektedir. Dünya nüfusunun da yaklaşık %15'ini oluşturmaktadır (WHO, 2011).

Tablo 3. Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerin Toplam Nüfusları, Engellilerin Nüfusa Oranları Ve Engelli Sayıları (Zengin & Eryılmaz, 2013)

Ülke	Nüfus	Engelli Oranı %	Engelli Sayısı
İngiltere	62.008.048	27.2	16.866.189
Fransa	64.716.310	24.6	15.920.212
Almanya	81.802.257	11.2	9.161.852
Polonya	38.167.329	11.7	4.465.577
Hollanda	16.574.989	25.4	4.210.047
İspanya	45.989.016	8.7	4.001.044
İtalya	60.340.328	6.6	3.982.461
Çek Cumhuriyeti	10.506.813	20.2	2.090.855
Portekiz	10.637.713	19.9	2.116.904
Belçika	10.839.905	18.4	1.994.542
İsveç	9.340.682	19.9	1.858.795
Finlandiya	5.351.427	32.2	1.723.159
Romanya	21.462.186	5.8	1.244.806
Yunanistan	11.305.118	10.3	1.164.427
Macaristan	10.014.324	11.4	1.141.632
Danimarka	5.534.738	19.9	1.101.412
Avusturya	8.375.290	12.8	1.072.037
İrlanda	4.467.854	11	491.463
Slovekya	5.524.825	8.2	453.035
Slovenya	2.046.976	19.5	399.160
Estonya	1.340.127	23.7	317.610
Litvanya	3.329.039	8.4	279.639
Bulgaristan	7.563.710	3.3	249.602
Letonya	2.248.374	5	112.418
Kıbrıs Rum Kesimi	803.147	12.2	97.983
Lüksemburg	502.066	11.7	58.741
Malta	412.970	8.5	35.102

Avrupa birliği üyesi olan ülkelerde yapılan bu çalışmada engelli sayısı en fazla olan ülke İngiltere olduğu görülmektedir. Engellilik oranlarına bakıldığında ise %32.2 ile Finlandiya en fazla, %3.3 ile Bulgaristan en az engellilik oranına sahip ülke

konumundadır. Avrupa da ENAT'a göre erişilebilir turizm pazarı büyüktür ve yıllık olarak ortalama 68 milyon Avro civarında olduğu tahmin edilmektedir (Şen, Yetim ve Bilici, 2014). Guerra'nın 2003 yılında yapmış olduğu çalışmada İngiltere, Almanya, İtalya ve Fransa da engelli turistlerin potansiyeli olsa da, engelli bireylerin en çok tercih ettikleri ülke İspanya olarak belirtilmiştir (Akdu & Akdu, 2018).

2.3.2. Erişilebilirlik Kavramı

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına göre;

Erişilebilirlik; yapıların, kamusal alanların, erişimin ve bilgilendirmelerin, engelli bireyler tarafından güvenli olarak kullanılmasını sağlamaktır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021).

Erişilebilirlik kavramı, yapılar ile insanların etkileşimin temelidir. Bir yapı tasarlanırken, kolay ulaşılabilmesi, rahatlığı ve işleyiş bakımından da konfor sağlaması oldukça önemlidir. Erişilebilirlik kavramı denildiğinde aynı zamanda ulaşılabilirlik ve kullanılabilirlikte her ne kadar farklı kavramlar olsalar da tasarımda beraber ele alınmalıdırlar. (Kurak Açıcı,2018)

Erişilebilirlik zincire benzetilerek; tek bir halkanın kaybolması durumunda bütünzincirin kopmakta ve ulaşılabilirlik ortadan kalmaktadır (Alpagut, 2003).

"Herhangi bir yetersizliği olan bireyler, ulaşılabilirliği olan yapılarda engelli değillerdir. Sağlıklı bir birey ise ulaşılabilirliği olmayan yapılarda engellidir(Şanlı,2003).

Erişilebilir alanlar ve tasarımların var olabilmesi için, yalnızca engelli bireylerin ihtiyaçlarını sağlamak düşüncesi yerine, tüm insanların ihtiyaçlarını sağlamak düşüncesi ile tasarımlara yaklaşılması gerekmektedir.

2.3.3. Türkiye'de Erişilebilirlik Standartları

Ülkemizde erişilebilirlik kavramı üzerine farklı yasal düzenleme, mevzuat ve kanunlar çıkarılmıştır. Erişilebilir ve ulaşılabilir kavramlar üzerindeki yasal düzenlemelerde engelli bireyler göz önüne alınmıştır. Yapılan bu yasal düzenlemelerde, öncelik engelli bireyler için değil, tüm bireylere yönelik olması gerekmektedir. Örneğin; bebek arabalı bir anne, yaşlı bir birey ya da bir çocuğunda aynı şartlar altında ihtiyaçlarının karşılanması, erişim ve ulaşımının sağlanması gerekmektedir.

Literatür araştırması yapıldığında engellilik ile ilgili devlet ölçeğinde, yerel yönetimlerde, kurumlar ölçeğinde birçok yasa ve yönetmelik, mevzuat, standartlar, kurumların hazırladığı teknik bilgiler görülmüştür. Bunlarda şu şekildedir;

Yasa ve Yönetmelikler;

- 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun, Tarih: 7.7.2005 Sayı: 25868
- Özürlüler Kanunu Ve İlgili Mevzuat
- Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Kanun no: 5825

Standartlar:

- TS 9111/Nisan 1991: Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları Standardı
- TS 12576/ Nisan 1999: Şehir İçi Yollar- Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemlerin Tasarım Kuralları Standardı
- TS 12460/Nisan 1998 Şehir İçi Yollar- Raylı Taşıma Sistemleri Özürlü ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları Standardı
- TS 23599/ Haziran 2012 - Görme Özürlü Veya Az Görenler İçin Yardımcı Mamuller - Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri
- TS 7635 – Şehir İçi Yollar-Yaya Geçitleri Seçim Esasları
- TS 10155 - Şehir İçi Yollar-Refüjler ve U Dönüşü Tesisleri

İlgili Kılavuz ve Çalışmalar:

- Engelliler İçin Evrensel Standartlar Kılavuzu (DEV & DEB, 2011)
- Ulaşılabilir Kent Gaziantep Kamu Kurumları İçin Ulaşılabilirlik Kılavuzu
- Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Teknik Bilgiler El Kitabı

Dünya Ölçeğinde;

- World Report On Disability (WHO, World Bank)
- A Guide to Disability Rights Laws(U.S. Departman of Justice,2009)

2.3.4 Dünya'da Erişilebilirlik Standartları

Dünya genelinde erişilebilir tasarımın gündeme gelmesiyle birlikte günümüze kadar birçok çalışma yapılmış, standart ve yönetmelikler yayınlamıştır. Scherrer'in de belirttiği üzere, bireylerin engellilik göstergesi, hayatı boyunca karşısına çıkan engeller ile doğru orantılıdır. Engelli bireylerin özgür ve kolay hayatlarına devam edebilmesi

için,yapılacak olan az müdahale ile yaşam işlevlerini gerçekleştirebilmesi için standartlar ve yönetmelikler çerçevesinde engellerin en aza indirilmesi ve ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır (Şavlı, 2016).

Eşitlik kavramı ilişkin ilk olarak, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Kanunu 1964 yılında çıkarılmıştır. Mimari Engeller Kanunu (Architectural Barriers Act [ABA]) 1968 yılında yayınlanarak, Amerika'da erişilebilir özellikteki yapıların olması zorunlu kılınmıştır. Rehabilitasyon Kanunu 1973 yılında çıkarılmış, eşitsizlik uygulamalarda yasaklanarak, engelli bireyler için uygulamaların erişilebilir olması sağlanmıştır (Şavlı, 2016).

Erişilebilirlik Dairesi, Amerikan Ulusal Standartlar Enstitüsü (ANSI) çerçevesinde, Birleşik Federal Erişilebilirlik Standartları oluşturularak hükümetin finanse ettiği yapılar için oluşturulmuştur (Akçalı, 2015).

Adil Konut Kanunu'nun (Fair Housing Act [FHA]), 1988 yılında yürürlüğe girmesiyle yapılar ile kamusal alanlara erişilebilirlik sağlanmaktadır. Erişilebilirliğin sağlanması amacıyla yasaların yürürlüğe girmesine rağmen, uygulamalardaki yetersizlikten dolayı 1990 yılında ADA (Standards for Accessible Design)'nın yürürlüğe girmesiyle, erişilebilirlik uygulamaları sağlanmıştır (Akçalı, 2015). Mevcut ve tarihi yapılarda erişilebilirlik için ADA ile Erişilebilir Tasarım yapılabilmesi için bazı standartlar ortaya konulmuştur. Aynı zamanda restorasyon çalışmalarında da ADA'da yer alana standartların uygulanması mecbur kılınmıştır (Ketboğa, 2016).

Günümüzde ABD'de yasal geçerliliği olan engelli erişilebilirlik standartlarından bazıları;

ABA (Architectural Barriers Act),

UFAS (The Uniform Federal Accessibility Standards),

ADA(Standards for Accessible Design),

Erişilebilirlik standartları olarak günümüzde kullanılmaktadır. Birçok ülke tarafından kapsamı ve içeriği daha gelişmiş olmasından dolayı ADA erişilebilirlik kılavuzlarında referans olarak kullanılmaktadır (Akçalı, 2015).

2.3.5. Evrensel Tasarım Kavramı ve Prensipleri

Engelsiz bir çevre sağlamak için Küresel ölçekten başlayarak ülke, bölge, mahalle, bina ve birimlerin tasarımlarının evrensel standartlar çerçevesinde tanımlanması gerekmektedir. Kentsel alanlar tasarlanırken sürdürülebilir ve erişilebilir

olmalıdır. Tasarımı yapılacak çevre için gerekli standartlara uyulduğu takdirde herkes için erişilebilir ve kullanılabilir olacaktır. Mevcut yapılı çevrenin ise engelli erişimi için düzenlenebilmesi zorlayıcı süreçtir.

Evrensel tasarım kavramı, kavramsal farklılıklarla birlikte, herkes için tasarım, kapsayıcı tasarım, insan merkezli tasarım, engelsiz tasarım, çeşitlilik tasarım, yaşlı dostu tasarım, nesiller arası tasarım ve uyarlanabilir tasarım gibi kavramları bütüncül olarak içinde barındıran kavram olarak düşünülmektedir (Mishchenko, 2014).

Evrensel tasarım, Cavington ve Hannah (1997)'a göre;

- Çok sayıdaki kullanıcıya bağımsızlık ve saygınlık sağlaması,
- Özel gereksinimlere uyum sağlaması ve kullanıcıyı tehlikeye düşürmemesi,
- Biçimsel ve estetik yönünün kuvvetli olması,
- Düşük ihtiyaçlarda üstün başarı sağlaması,
- Kullanıcının bilgilendirilmesi,

Sürdürülebilir tasarıma sahip olması, şeklinde 6 farklı ölçütle belirtmiştir (Hacıhasanoğlu, 2003).

Evrensel tasarım kavramındaki amaç, maliyet gerektiren veya maliyet gerektirmeksizin çok sayıdaki birey tarafından kullanılabilen ürünler ve yapılı çevre oluşturularak herkes için hayatı kolaylaştırmaktır. Evrensel tasarım kavramının hedefi ise genç, yaşlı fark etmeksizin tüm yaşlardaki, boylardaki ve yeteneklerdeki tüm bireyleri kapsamaktadır (Boduroğlu, 2005).

1980'li yıllarda çevrenin ve çeşitli ürünlerin herkes tarafından eşit olarak kullanımının sağlanması yönündeki kavramsal yapı oluşmaya başlamış ve dünyanın çeşitli yerlerinde "evrensel tasarım", "herkes için tasarım" başlıkları önem kazanmıştır (Dostoğlu, Şahin, & Taneli, 2009).

Evrensel tasarım alanında çalışanfarklı meslek gruplarının mimarların, mühendislerin, çevre ve ürün tasarımcılarının bir araya gelmesiyle 28-29 Nisan 1995 tarihlerindeki toplantıda, katılımcılar evrensel tasarım hakkındaki fikirlerini, bilgilerini paylaşmaları sonucunda evrensel tasarımın kavramını ve rehberini oluşturmuşlardır. Farklı meslek grupların bir araya gelip üzerinde çalışılmasıyla evrensel tasarım prensiplerinin taslak 22 Mayıs 1995 tarihinde oluşturulmuş ve ilk taslakta 10 tane prensibi içermektedir (Boduroğlu, 2005).

- Basit Kullanım
- Sezgisel Kullanım
- Gereksiz Geribildirim
- Derece Olan Seviye Değişimleri
- Yaklaşım ve Hareket İçin Alan
- Düşük Fiziksel İstek
- Rahat Uzanma Alanı
- Tasarımda Hata Payının Azaltılması
- Alternatif Kullanım Metotları
- Algılanabilir Bilgilendirme

Evrensel tasarım prensipleriyle 26 Temmuz 1995 yılında hazırlanan ikinci taslakta yapılan çalışmalar sonucun da 6'ya düşürülerek prensiplerin içeriklerinde yenilenmeler yapılmıştır (Boduroğlu, 2005). Bunlar;

- Anlamada Kolaylık Sağlama
- Kullanımda Kolaylık Sağlama
- Kullanıcılar İle İletişim Kurulması
- Kullanıcı Hatalarına Karşı Tasarım
- Kullanım Metotlarına Alan Sağlama
- Erişime İzin Veren Alan'dır.

31 Ağustos 1995 tarihinde düzenlenen taslakta "eşit kullanım" kavramı üzerinde durulmuş ve evrensel tasarım kavramının temelini oluşturmuştur.

Ronald L. Mace 1995 yılında North Carolina State Üniversitesi'nde Evrensel Tasarım Merkezi (The Center for Universal Design) ismini almıştır. Evrensel tasarım kurallarını anlaşılabilir ve net olabilmesi adına 7 prensip yayınlamıştır (Dostoğlu, Şahin, & Taneli, 2009).

Bu prensipler;

Eşitlikçi Kullanım(Equitable Use)

Tasarım, farklı kullanıcılar için eşit imkânlar sağlamalıdır. Kullanıcıların fiziksel özelliklerine göre kullanılabilir olmalıdır. Kullanacak bireyin, diğer bireyler arasında

ayrım yapılmamalı ve dezavantajlı olarak gösterilmemelidir. Mahremiyet ve güvenlik tüm kullanıcıları kapsamaktadır.

Şekil 2.Eşit Kullanıma Yönelik Wc Örneği (URL-20)

Şekil 3.Açık Alanda Eşit Kullanıma Uygun Merdiven Örneği (URL-21)

Kullanımda Esneklik(Flexibility in use)

Yapılan tasarımın, bireylerinseçimlerine ve becerilere hitap etmeli, kullanım yöntemi ve farklı biçimleri sunmalıdır. Tasarımı yapılan ürün sağ veya sol elini kullanan bireyler için aynı şartlarda kullanıla bilinir kılınmalıdır. Kullanıcının farklı düzeylerde olabileceği dikkate alınarak, motor becerisinin, hata yapmasını tolere edecek esneklikte olup kullanmayı kolaylaştırmalıdır. Aynı zamanda kullanıcının hızını uyum sağlamalı ve farklı algısal hızlarda olmalıdır.

Şekil 4.İhtiyaç durumunda farklı şekillerde kullanılabilen lavabo tasarımı (URL-10)

Basit ve Sezgisel Kullanım (Simple Andintuitive Use)

Tasarımın, kullanıcının tecrübesine, dil becerisine, bilgisine ve o andaki yoğunlaşma düzeyine bağlı kalmaksızın, kolay ve anlaşılabilir olması. Kullanıcının beklenti ve sezgileriyle uyumlu ve gereğinden fazla karmaşadan kaçınılmalıdır. Tasarım geniş bir çeşitlilikte dil becerisi ve okuryazarlık düzeyinde olmalıdır. Kullanım esnasında ya da sonrasında geri bildirim sağlanmalıdır.

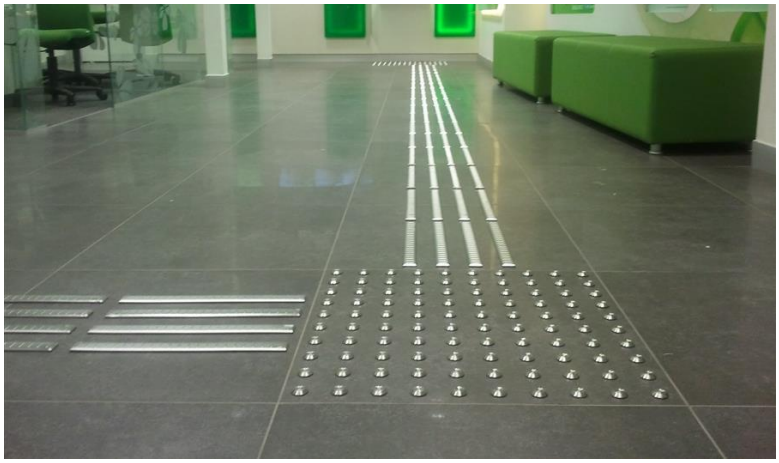
Şekil 5.Pictogram Örnekleri, (URL-13)

Şekil 6.Pictogram Örnekleri, (URL-12)

Algılanabilir bilgi (Perceptable İnformation)

Tasarım, kullanıcı için gerekli olan veri ve bilgiyi ortamdaki koşullar veya duyusal algılama becerisinden serbest kalarak, etkili ve etkin biçimde iletmelidir. Temel bilgilerin okunabilirliği çeşitlendirilerek sözel, görsel ve dokunsal duyulara yer verilmelidir. Tasarımın sunuş şekli, etrafındaki cisimlerden ayrıştırılarak net biçimde algılanmalıdır. Duyusal problemi olan kişilerin de kullanımı için teknik ya da aygıt çeşitleri oluşturulmalıdır.

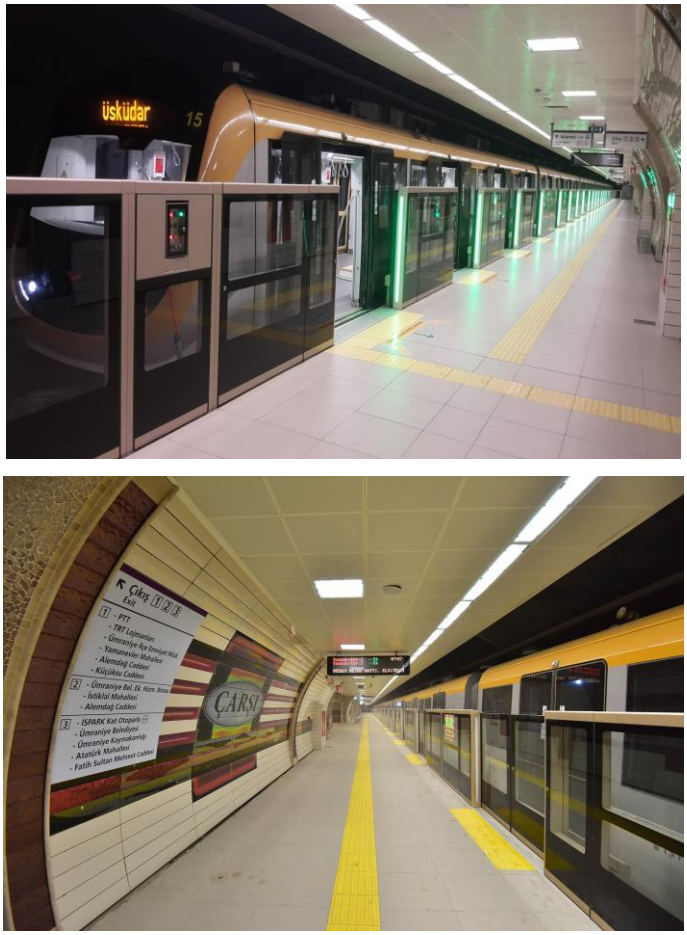
Şekil 7. Hissedilebilir Yüzey Uygulaması (Diken,2021)

Şekil 8. Tarfik Işıklarındaki Sesli Uyarıcı Buton (Diken,2021)

Hatalara tolerans (Tolerance For Error)

Tasarım, kaza ya da gayriihtiyari davranışlar sonucunda ortaya çıkabilecek tehlikeli ve kötü sonuçlarını en aza indirmelidir. Tasarıma kolay şekilde ulaşılabilmeli ve tehlikelerden arındırılmış olması gerekmektedir. Kaza veya tehlikelere yol açabilecek unsurların varlığında ise uyarılar açık şekilde tanımlı ve ifade edilmiş olmalıdır.

Şekil 9. Metro peronu güvenlik bariyeri (URL-14)

Düşük Fiziksel Güç Gereksinimi(Low Physical Effort)

Tasarım, yorgunluğu en az seviyeye indirmeli, rahat ve kullanışlı olmalıdır. Kullanıcı vücudunu doğal olmayan pozisyonlara maruz bırakmamalı, tasarımı ekstra güç kullanmadan çalıştırabilmelidir. Tasarımın peş peşe devamlılığı olmamalı, uzun süreli fiziksel güç minimumda tutulmalıdır.

Şekil 10. Hareket Sensörlü Sabunluk Solda (URL-24), hareket sensörlü musluk sağda (URL-25)

Yaklaşım ve Kullanım İçin Uygun Boyut ve Mekân (Size and Space for Approach and Use)

Tasarımın kullanıcılar tarafından vücudunun boyutu, yaşı, duruşu ve hareket olanakları aranmaksızın, erişebilme, elle tutabilme ve genel kullanımı olmalıdır. Ayaktakive oturan kullanıcılar tarafından engelsiz ve eşit kullanılabilmelidir. Tasarımda farklı el kullanımı ve büyüklüğüne göre yapılmalı, refakatçiler için de yeterli alan oluşturulması gerekmektedir.

Şekil 11. Farklı yaş ve boylara uygun tasarım örnekleri; solda (URL-22), sağda (URL-23)

2.3.6. Erişilebilir Turizm

Hayatlarının belirli bir zamanında geçici veya kalıcı engelliliği olan kişilere hitap eden erişilebilir turizm, kişilerin toplumdan dışlanmadan hayata katılmalarını ön görmektedir. Bu bağlamda çeşitli düzenlemeler ile evrensel boyutlarda yapılaması uygundur.

Engellilik kavramıyla ilgili farklı tanımlamalar olabildiği gibi, engelli turizmde farklı tanımlar yapılmaktadır. Son zamanlarda "engelsiz turizm" , "erişilebilir turizm", "evrensel turizm" gibi tanımlamalar, engelli kişilerin yapmış oldukları turizm etkinlikleri olarak tanımlamıştır (Buhalis & Darcy, 2011).

Dünya Turizm Örgütü'ne (WTO) göre kişilerin belirli ihtiyaçlarını karşılamak için bulundukları sabit ikamet ettikleri şehirlerden, farklı şehirlere yolculuklarındaki ekonomik etkinlikleridir. Bunlar;konaklama, yeme-içme, kültürel yer görme, alışveriş gibi faaliyetlerdir. 2009 yılında "Turist Seyahatlerinin Kolaylaştırılması Bildirgesi" Dünya Turizm Örgütü tarafından turizmin kolaylaştırılması konusunu temel almıştır. İlk olarak 2005 yılında hazırlanan ve 2013 yılında güncellemesi yapılan "Herkes İçin Erişilebilir Turizm" kapsamında engelli kişilerin, engelsiz kişilerle eşit olarak yararlanmasında önemli desteği olmuştur (Akdu & Akdu, 2018).

Dünya Turizm Örgütü aynı zamanda ulaşım, park alanları, danışma ofisleri, yatay ve düşey sirkülasyonlar, konaklama tesisleri, yeme-içme tesisleri, kültürel faaliyetler, kamu alanları, gezi rotaları, doğal mekânlar ve plajlar gibi alanlarda hazırlamış olduğu raporlar ile engelsiz turizme dikkat çekilmiştir (Şen, Yetim Çelik, & Bilici, 2014).

Avrupa Birliği tarafından desteklenen Avrupa Vakıflar Merkezi 2010 yılından itibaren engelli bireylerin rahat ulaşım ve diğer ihtiyaçlarını sağlanması adına "Access City Award (Erişilebilir Şehir Ödülleri)" her yıl dağıtılmıştır. Çeşitli ülkeler; yasal düzenlemeler ile turizmdeki gelirlerini arttırmak amaçlı engelli turizmini geliştirmeye yönelmişlerdir.

Tarihi ve Erişilebilir Şehirler Birliği (LHAC); 2010 yılında kültürel mirasın teşviki için, sürdürülebilir turizm kapsamında tarihi kentleri erişilebilir kılmayı arttıran pilot proje uygulamasıdır.Projenin temel amacı, yalnızca engellilerin ve ailelerinin boş zaman ve kültürel faaliyetlerden tam anlamıyla yararlanmalarını sağlamak değil, aynı

zamanda Avrupa'da yaşayan 80 milyon engelli arasında turizmi teşvik edilmesidir.Avrupa'da Süzebolu(Bulgaristan), Mulhouse (Fransa), Torino (İtalya), Avila (İspanya), Viborg (Danimarka), Lucca (İtalya) olmak üzere 6 farklı şehirde 6 erişilebilir turist rotası oluşturulmuştur. Projede bütünsel bir anlayışla erişilebilirliğin tüm yönleri ele alınarak; yapılı çevre ve halka açık alanlar, ulaşım ve ilgili altyapı, bilgi ve iletişim, kamu tesisleri ve servisleriyle ele alınmıştır (URL-3, tarih yok).

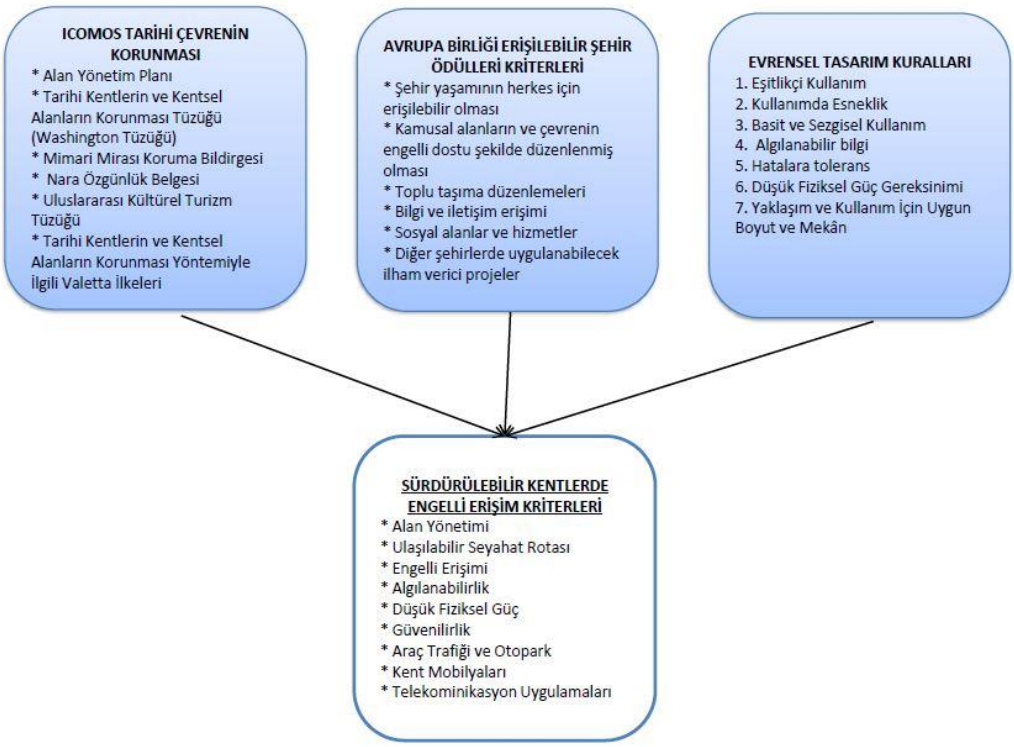
Türkiye de engelli kişilerin topluma katıldıklarında karşılaştıkları fiziksel, sosyal ve ekonomik boyuttaki sıkıntıları çözümlemeye yönelik yasal ve ulusal anlamda birçok düzenlemeye imza atmıştır. Aralarında Türkiye'nin de olduğu 80 ülkenin imzaladığı birleşmiş milletlerin "Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme"de bulunan 18. Maddeye göre "*Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında seyahat ve yerleşim yerini seçme özgürlüğüne ve uyrukluk hakkına sahip olduğunu kabul eder ve engellilerin aşağıdaki haklarını sağlar.*" denilmektedir (Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme, 2009).

Türkiye'de engellilere ait haklar olmasına rağmen, "Engelsiz Turizm" yada "Erşilebilir Turizm" kavramları yeni yeni oluşmaya başlanmıştır. Ülkemizde Dünya Engelliler Birliği Projesi kapsamında 2012 yılında "Erişilebilir Şehir Yönetmeliği'ni kabul ederek tüm üye ülkelerle birlikte İstanbul da pilot alan olarak belirlenip, engelli erişimi uygulamaları yapılmıştır.

2.4 Değerlendirme

Sürdürülebilir bir kent yaklaşımı için evrensel tasarım erişilebilirliği ana kavramı ve başlıkları, evrensel tasarım yaklaşımı, sürdürülebilir kentler ve kültürel miras kavramları kullanılarak ele alınmaya çalışılmıştır. Bu bölümde incelenen tarihi çevrenin korunmasında ICOMOS'a ait tüzükler, engellilerin erişilebilirliğine ait yönetmelikler, evrensel tasarım kuralları, Avrupa Birliği'nin desteklediği "Access City Award" ödül kriterleri incelenmiştir. Tablo:4'de gözüktüğü gibi bu tez kapsamında kentsel çevrede incelemeye konu olacak başlıklar ilgilitüzükler, yönetmelikler, kriterler ve kuralların incelenmesi sonucunda, sürdürülebilir kentlerde engelli erişim kriterleri olarak tanımlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 4. Araştırmada İncelenecek Sürdürülebilir Kentlerde Engelli Erişim Kriterlerinin Belirlenmesi (Diken,2020)

BÖLÜM 3. UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİ VE KENTSEL SİT ALANLARININ İNCELENMESİ

3.1. Unesco Dünya Miras Listesi Tanımı Ve Alınma Kriterleri

İlk çağlardan, Hristiyanlığın yayıldığı dönemlere, Orta Çağdaki siyasal nedenlere, 18. Yüzyıldaki Fransız ihtilaline tepki olarak gelişen obje ve yapısal ölçekteki koruma; 19. Yüzyıldaki Sanayi devrimi ve 20. Yüzyılın ilk yarısına kadar yaşanan savaşlar neticesinde doğal ve tarihi alanların tahribatı sonucunda yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalınmıştır. Tarihi alanların, kültürel miras kavramının ortaya çıkması ve kentsel ölçekteki koruma düşüncesi ilk olarak II. Dünya Savaşından sonrasında Avrupa ülkeleri üzerindeki yıkıcı etkileriyle başlamıştır (Böke, 2020).

Lahey sözleşmesi (1954) ile kültürel miras kavramı ülkeler arası kavram haline gelmiş, Venedik Tüzüğü (1964) korumanın kapsamlı ve bütüncül olarak ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi (1972) ile tüm insanlığı ilgilendiren, evrensel üstün nitelik değeri olan doğal ve kültürel varlıkların savaş sonrası, bakımsızlık ve imar faaliyetlerinden zarar görmesini engelleyip hukuksal boyuta taşınmıştır (Böke, 2020).

Dünya Miras Kavramı; doğal ve kültürel mirasın ülke sınırları içerisinde değil, tüm insanlığa ait olduğu düşüncesi ile ortaya çıkıp, tüm ülkelerde kabul görmüştür. “Dünya Kültürel Ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi’nin 8. Maddesince istisnai evrensel özelliklere sahip doğal ve kültürel mirasın korunmak niyetiyle UNESCO tarafından “ Dünya Mirası Komitesi” kurulmuştur. UNESCO kelimesi İngilizce açılımı “United Nations Educational, Scientificand Cultural Organization” olup, kelimelerin baş harflerinden oluşmuştur. Dilimizde ise “Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu” olarak çevrilmiştir.Taraf Devletlerce doğal ve kültürel mirası olup, istisnai evrensel değerlerden en az birine sahip olan varlıkların belirlenip, tarihi, mimarisi, kültürel, sosyal ve ekonomik kriterlere uygun olanların Dünya Miras Listesi adı altında kayıt altına alınmışlardır (Böke, 2020).

2019 yılı Dünya genelinde 869 kütürel,213 doğal ve 39 karma (doğal ve kültürel) olmak üzere toplamda 1121 kültürel ve doğal varlıklar UNESCO DML de yer almaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, tarih yok).

Varlıkların, UNESCO Dünya Miras Listesine alınması için öncelikle "üstün evrensel değer" sahibi olması ve aşağıda belirtilen kriterlerden en az bir tanesini yerine getirmesi gereklidir.

I. İnsanlığın yaratıcılığını gösteren bir başyapıt olması,
II. Bir dönemin içinde veya kültürel bölgede şehirplanlama, peyzaj tasarımımimarlık, anıtsal sanatlar, teknoloji alanlarında etkileşim içinde olunması,
III. Herhangi bir uygarlığa, yaşayan ya da unutulmuş kültürel geleneğe ait özellikleri barındırması,
IV. İnsanlık tarihinde belirli dönem ve dönemleri yansıtan yapı ya da yapıların, mimari, teknoloji ve peyzaj örneği olması,
V. Geri döndürülemez bir değişimin hassas olduğu zaman, kültür ve kültürlerin veya insanoğlunun çevresiyle etkileşiminin, geleneksel yerleşimin, topoğrafya ve deniz kullanımının örneği olması,
VI. Üstün evrensel önemi olan yaşayan geleneklerle, fikirler, olaylar, inançlar, edebi eserler direk veya somut bir biçimde ilgili olması, (Komitedeğerlendirme yaparken, diğerkriterlerinde de olmasını tercih etmektedir.)
VII. Üstün doğal güzelliği, doğa olayı veya estetik öneme sahip olması,
VIII. Dünya tarihinin temel aşamaları olan, yaşamın kaydını, arazi oluşumunu, jeolojik süreçleri, jeomorfik ve fizyografik özelliklerini temsil ediyor olması,
IX. Bitki ve hayvan topluluklarının, karaların, tatlı sular, kıyılar ve denizlerin ekosistemlerinin evrim ve gelişimindeki çevreyle ilgili ve biyolojik süreçleri temsil etmesi,
X. İstisnai evrensel değerlere sahip bilim ve koruma açısından doğal habitatların, tehdit altındaki canlı türlerinin biyolojik çeşitliliği için yerinde korunuyor olması.

Belirtilen kriterlerdeki;

- I-VI. aralığındaki kriterleri taşıyan varlıklar kültürel miras,

- VII-X aralığındaki kriterleri taşıyan varlıklar doğal miras,
- Doğal ve kültürel kriterlerden en az 1 özelliğe sahip olan varlıklar da karma miras olarak Dünya miras Listesine alınmaktadırlar. (World HeritageTurkey, (WHT))

Tablo 5.Türkiye UNESCO Dünya Miras Listesindeki Varlıkların Alınma Kriterleri (URL-5)

UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİ	ALINMA KRİTERLERİ										KATEGORİ	
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	KÜLTÜREL	DOĞAL
İstanbul Tarihi Alanlar (1985)	■	■	■	■							■	
Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (Nevşehir) [1985]	■	■	■		■		■				■	■
Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas) [1985]	■			■							■	
Hattuşa (Boğazköy) - Hitit Başkenti (Çorum) [1986]	■	■	■	■							■	
Nemrut Dağı (Adıyaman - Kahta) [1987]	■		■	■							■	
Pamukkale-Hierapolis (Denizli) [1988]			■	■		■					■	■
Xanthos-Letoon (Antalya - Muğla) [1988]		■	■								■	
Safranbolu Şehri (Karabük) [1994]		■		■	■						■	
Troya Antik Kenti (Çanakkale) [1998]		■	■			■					■	
Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne) [2011]	■			■							■	
Çatalhöyük Neolitik Kenti (Konya) [2012]			■	■							■	
Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir) [2014]	■	■	■	■		■					■	
Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (Bursa) [2014]	■	■		■		■					■	
Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri [2015]				■							■	
Efes (İzmir) [2015]			■	■		■					■	
Ani Arkeolojik Alanı (Kars) [2016]		■	■	■							■	
Afrodisias (Aydın) [2017]			■	■		■					■	
Göbeklitepe Arkeolojik Alanı (Şanlıurfa) [2018]	■	■		■							■	

Dünya Miras Listesine alınma kriterlerine bakıldığında ülkemizdeki DML bulunan 15 adet Dünya Mirası'nın,IV. İnsanlık tarihinin belli bir dönemini yansıtan mimari, teknoloji ve peyzaj örneği ile listede yer alındığı görülmektedir. III. Uygarlıkların ya da yaşayan yada unutulan kültürel özelliği yansıtan ülkemizdeki 12 adet Dünya Mirasımızın olduğunu gözükmektedir.

Ülkemizde ise 1985 tarihinden günümüze Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün denetimi altında 18 adet UNESCO Dünya Miras Listesine girmesi sağlanmıştır. Bunlardan 16 tanesi Kültürel Miras olarak kaydedilmiş, Göreme Milli Parkı - Kapadokya ve Pamukkale – Hierapolis ise kültürel ve doğal olarak kaydedilmişlerdir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, tarih yok).

3.2. Avrupa Ve Kuzey Amerika'daki Kentsel Sit Alanları

Doğal ve kültürel miraslarımızın gelecek nesillere aktarılması için tüm ülkeler tarafından çalışmalar sürdürülmektedir. UNESCO Dünya Miras komitesi de, taraf olan devletlerin istisnai evrensel değer taşıyan bu miraslarını tescilleyip koruma altına alıp fonlarla desteklemektedir. Bu doğrultuda ülkelerde miraslarına sahip çıkarak korumakta ve geçici listeye düşmemeleri için çeşitli çalışmalar sürdürmektedirler.

UNESCO'nun Dünya üzerindeki toplamda 1121 kültürel ve doğal varlık bulunmaktadır.

Tez kapsamında kentsel sit alanlarına değinileceğinden öncelikli olarak dünyadaki miras alanları daha sonrasında ülkemizdeki kentsel sit alanlarının belirlenip, sürdürülebilir kentlerde erişim kriterleri başlığı altında incelenecektir.

Avrupa ve Kuzey Amerika başlığı altında 76 Kentsel sit alanı olarak belirlenen yerler tablodaki gibi belirlenmiştir.

Tablo 6.UNESCO Dünya Miras Listesi, Avrupa Ve Kuzey Amerika'daki Kentsel Sit Alanlarının Belirlenmesi (Url-4)

UNESCO DÜNYA MİRASLARI LİSTESİ (AVRUPA VE KUZEY AMERİKA)	
Hanseatik Dönemin Lübeck Şehri (1987)	ALMANYA
Tarihi Bamberg Şehri (1993)	
Tarihi Stralsund Şehri ve Wismar Şehri Merkezleri (2002)	
Berat ve Ergiri'nin Tarihi Kent Merkezleri (2005)	ARNAVUTLUK
Tarihi Salzburg Şehri (1996)	AVUSTURYA
Tarihi Viyana Şehri (2001)	
Tarihi Brugge Şehri (2000)	BELÇİKA
Eski ve Yeni Edinburgh Şehirleri (1995)	BİRLEŞİK KRALLIK
Liverpool Deniz Ticareti Şehri (2004)	
Tarihi Mostar Şehri ve Mostar Köprüsü (2005)	BOSNA HERSEK
Tarihi Český Krumlov Şehri (1992)	ÇEK CUMHURİYETİ
Tarihi Prag Şehri (1992)	
Tarihi Telč Şehri (1992)	
Kutná Hora: Sedlec'deki Tarihi Şehir Merkezi (1995)	
Tarihi Tallinn Şehri (1997)	ESTONYA
Tarihi Rauma Şehri (1991)	FİNLANDİYA
Strazburg–Grande Île (1988)	FRANSA
Müstahkem Carcassonne Şehri (1997)	
Tarihi Lyon Şehri (1998)	
Saint-Émilion Yargı Bölgesi (1999)	
Provins: Orta Çağ Fuar Kenti (2001)	
Le Havre: Auguste Perret Tarafından Yeniden İnşa Edilen Şehir (2005)	
Albi Piskoposluk Şehri (2010)	
Split'in Tarihi Bölgeleri ve Split'teki Diocletianus Sarayı (1979)	HIRVATİSTAN
Tarihi Dubrovnik Şehri (1979)	
Tarihi Trogir Şehri (1997)	
Tarihi Willemstad Şehri (1997)	HOLLANDA
Amsterdam'ın Singelgracht İçindeki Onyedinci Yüzyıl Yapımı Kanallar ile Çevrilmiş Bölgesi (2010)	
Elhamra, Generalife ve Albaicin, Granada (1984)	İSPANYA
Tarihi Cordoba Şehri ve Kurtuba Camii (1984)	
Escurial Manastırı ve Çevresi, Madrid (1984)	
Tarihi Ávila Şehri ve Sur Dışı Kiliseleri (1985)	
Santiago de Compostela (Eski Şehir) (1985)	
Tarihi Toledo Şehri (1986)	
Tarihi Cáceres Şehri (1986)	
Tarihi Salamanca Şehri (1988)	
Tarihi Cuenca Şehri (1996)	
Alcalá Üniversitesi ve Tarihî Semt (1998)	

Tarihi Akka Şehri (2001)	İSRAİL
Hanseatik Dönemin Visby Şehri (1995)	İSVEÇ
Gammelstad Kilise Köyü, Luleå (1996)	
Tarihi Bern Şehri (1983)	İSVİÇRE
La Chaux-de-Fonds/Le Locle saatçilik şehri planlaması (2009)	
Tarihi Roma Şehri (1980)	İTALYA
Tarihi Floransa Şehri (1982)	
Piazza del Duomo, Pisa (1987)	
Venedik ve Venedik Lagünü (1987)	
Tarihi San Gimignano Şehri (1990)	
Crespi d'Adda (1995)	
Ferrara, Rönesans Şehri ve Po Deltası (1995)	
Tarihi Napoli Şehri (1995)	
Tarihi Siena Şehri (1995)	
Tarihi Pienza Şehri (1996)	
Trulli , Alberobello (1996)	
Tarihi Urbino Şehri (1998)	
Tarihi Verona Şehri (2000)	
Kotor (1979)	KARADAĞ
Tarihi Riga Şehri (1997)	LETONYA
Tarihi Vilnius Şehri (1994)	LİTVANYA
Tarihi Lüksemburg Şehri (1994)	LÜKSEMBURG
Tarihi Valletta Şehri (1980)	MALTA
Tarihi Kraków Şehri (1978)	POLONYA
Tarihi Varşova Şehri (1980)	
Tarihi Zamość Şehri (1992)	
Toruń'un Orta Çağ Kenti (1997)	
Kalwaria Zebrzydowska (1999)	
Lizbon (1983)	PORTEKİZ
Tarihi Èvora Şehri (1986)	
Tarihi Porto (Oporto) Şehri (1996)	
Guimarães'in Tarihi Merkezi (2001)	
Sankt-Peterburg Tarihî Merkezi ve Bağlantılı Anıtlar (1990)	RUSYA
Kremlin ve Kızıl Meydan, Moskova (1990)	
Yaroslavl Şehrinin Tarihi Merkezi (2005)	
San Marino'nun Tarihi Merkezi ve Monte Titano (2008)	SAN MARİNO
Banská Štiavnica Tarihi Kenti ve Çevredeki Teknik Anıtlar (1993)	SLOVAKYA
Vlkolínec (1993)	

3.3. Türkiye'deki Kentsel Sit Alanları

Ülkemizde ise UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan 18 kültürel ve doğal varlık bulunmaktadır. Bu listede 16'sı kültürel, 2'si (Göreme Millî Parkı ve Kapadokya, Hieropolis-Pamukkale) karma sit alanıdır. Kültürel varlıklar da incelendiğinde İstanbul Tarihi Alanları, Safranbolu Şehri ve Bursa ve Cumalıkızık Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu adıyla toplamda üç adet kentsel sit alanımız mevcuttur.

Tablo 7. Unesco Dünya Miras Listesi, Türkiye'deki Kentsel Sit Alanları (Url-5)

UNESCO DÜNYA MİRASLARI LİSTESİ	
İstanbul'un Tarihî Alanları (1985)	TÜRKİYE
Safranbolu Şehri (1994)	
Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu (2014)	

3.4. Avrupa Birliği "Access City Award" Alan Kentsel Sit Alanları

2010 yılından itibaren başlayıp Avrupa Birliği tarafından desteklenen Access City Award (Erişilebilir Şehir Ödülleri), Avrupa şehirlerinde erişilebilirlik girişimlerini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Mevcut yapılı çevre,ulaşım ve ilgili alt yapılar, bilgi ve iletişim teknolojileri, kamu hizmet ve tesisleriyle birlikte dört temelalanda erişilebilirliği geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır. (URL-3, tarih yok)

Tablo 8.2011-2020 Yılları Arasında Access City Award Ödülleri (URL-6, tarih yok)

ERİŞİM ŞEHRİ ÖDÜLLERİ		
Ávila / İSPANYA	2011	
Barcelona / İSPANYA	2011	İKİNCİLİK
Kolonya	2011	İKİNCİLİK
Turku / FİNLANDİYA	2011	İKİNCİLİK
Barnsley / BİRLEŞİK KRALLIK	2011	ÖZEL ÖDÜL
Dublin / İRLANDA	2011	ÖZEL ÖDÜL
Malmö / İSVEÇ	2011	ÖZEL ÖDÜL
Grenoble / FRANSA	2014/2012/2011	İKİNCİLİK/ÖZEL ÖDÜL/ÖZEL SÖZ
Salzburg / AVUSTURYA	2012	BİRİNCİLİK
Santander / İSPANYA	2012	İKİNCİLİK
Krakov / POLONYA	2012	İKİNCİLİK
Marburg / ALMANYA	2012	İKİNCİLİK
Terrassa / İSPANYA	2012	ÖZEL ÖDÜL
Olomouc / ÇEKYA	2012	ÖZEL ÖDÜL
Grenoble / FRANSA	2014/2012/2011	İKİNCİLİK/ÖZEL ÖDÜL/ÖZEL SÖZ
Ljubljana / SLOVENYA	2018/2015/2012	İKİNCİLİK/ÜÇÜNCÜLÜK/ÖZEL ÖDÜL
Berlin / ALMANYA	2013	BİRİNCİLİK
Nantes / FRANSA	2013	İKİNCİLİK
Stockholm / İSVEÇ	2013	ÜÇÜNCÜLÜK
Tallaght / İRLANDA	2013	ÖZEL ÖDÜL
Bilbao / İSPANYA	2013	ÖZEL ÖDÜL
Gdynia / POLONYA	2019/2013	ÜÇÜNCÜLÜK/ÖZEL ÖDÜL
Pamplona / İSPANYA	2013	ÖZEL ÖDÜL
Gothenburg / İSVEÇ	2014	BİRİNCİLİK
Grenoble / FRANSA	2014/2012/2011	İKİNCİLİK/ÖZEL ÖDÜL/ÖZEL SÖZ
Poznań / POLONYA	2014	ÜÇÜNCÜLÜK
Malaga / İSPANYA	2014	ÖZEL ÖDÜL
Belfast / BİRLEŞİK KRALLIK	2014	ÖZEL ÖDÜL
Burgos / İSPANYA	2014	ÖZEL ÖDÜL
Dresden / ALMANYA	2014	ÖZEL ÖDÜL
Borås / İSVEÇ	2015	BİRİNCİLİK
Helsinki / FİNLANDİYA	2015	İKİNCİLİK
Ljubljana / SLOVENYA	2018/2015/2012	İKİNCİLİK/ÜÇÜNCÜLÜK/ÖZEL ÖDÜL
Arona / İTALYA	2015	ÖZEL ÖDÜL
Budapeşte / MACARİSTAN	2015	ÖZEL ÖDÜL
Logroño / İSPANYA	2015	ÖZEL ÖDÜL
Lüksemburg	2018/2015	ÜÇÜNCÜLÜK/ÖZEL ÖDÜL
Milan / İTALYA	2016	BİRİNCİLİK
Wiesbaden / ALMANYA	2016	İKİNCİLİK
Toulouse / FRANSA	2016	ÜÇÜNCÜLÜK
Vaasa / FİNLANDİYA	2016	ÖZEL ÖDÜL
Kaposvár / MACARİSTAN	2019/2016	ÖZEL ÖDÜL/ÖZEL ÖDÜL
Chester / BİRLEŞİK KRALLIK	2017	BİRİNCİLİK
Rotterdam / HOLLANDA	2017	İKİNCİLİK
Jürmala / LETONYA	2017	ÜÇÜNCÜLÜK
Skellefteå / İSVEÇ	2020/2017	ÜÇÜNCÜLÜK/ÖZEL ÖDÜL
Funchal / PORTEKİZ	2017	ÖZEL ÖDÜL
Alessandria / İTALYA	2017	ÖZEL ÖDÜL
Lyon / FRANSA	2018	BİRİNCİLİK
Ljubljana / SLOVENYA	2018/2015/2012	İKİNCİLİK/ÜÇÜNCÜLÜK/ÖZEL ÖDÜL
Lüksemburg	2018/2015	ÜÇÜNCÜLÜK/ÖZEL ÖDÜL
Viborg / DANİMARKA	2019/2018	AVRUPA KÜLTÜREL MİRAS ÖZEL ÖDÜL/ÖZEL ÖDÜL
Breda / HOLLANDA	2019	BİRİNCİLİK
Evreux / FRANSA	2020/2019	ÖZEL ÖDÜL/İKİNCİLİK
Gdynia / POLONYA	2019/2013	ÜÇÜNCÜLÜK/ÖZEL ÖDÜL
Vigo / İSPANYA	2019	ÖZEL ÖDÜL
Viborg / DANİMARKA	2019/2018	AVRUPA KÜLTÜREL MİRAS ÖZEL ÖDÜL/ÖZEL ÖDÜL
Monteverde / KOSTA RİKA	2019	Avrupa Kültürel Miras Yılı kapsamında özel ödül
Kaposvár / MACARİSTAN	2019/2016	ÖZEL ÖDÜL/ÖZEL ÖDÜL
Varşova / POLONYA	2020	BİRİNCİLİK
Castellón de la Plana / İSPANYA	2020	İKİNCİLİK
Skellefteå / İSVEÇ	2020/2017	ÜÇÜNCÜLÜK/ÖZEL ÖDÜL
Tartu / ESTONYA	2020	ÖZEL ÖDÜL
Hanya / YUNANİSTAN	2020	ÖZEL ÖDÜL
Evreux / FRANSA	2020/2019	ÖZEL ÖDÜL/İKİNCİLİK
Hanya / YUNANİSTAN	2020	ÖZEL ÖDÜL

Tablo 9. Access City Award Ödülleri Almış Unesco Listesinde De Yer Alan Kentsel Sit Alanları (Url-6)

ŞEHİRLER	DÜNYA MİRASI İLAN TARİHİ	ERİŞİLEBİLİR ŞEHİR ÖDÜLÜ	
Tarihi Salzburg Şehri	1996	2012	1.lik Ödülü
Tarihi Lyon Şehri	1998	2018	2.lik Ödülü
Tarihi Ávila Şehri ve Sur Dışı Kiliseleri	1985	2011	1.lik Ödülü
Tarihi Lüksemburg Şehri	1994	2018	3.lik Ödülü
Tarihi Kraków Şehri	1978	2012	2.lik Ödülü
Tarihi Varşova Şehri	1980	2020	1.lik Ödülü

Erişim Şehri Ödülleri alan kentsel sit alanları incelendiğinde, UNESCO Dünya Miras Listesinde yer alan varlıkların da olduğu görülmüştür. Avusturya (Salzburg), Fransa (Lyon), İspanya (Avila), Lüksemburg, Polonya (Krakow ve Varşova) ödül alan ülkeler arasında yer almaktadır.

3.5. Sürdürülebilir Kentlerde Engelli Erişim Kriterlerinin İncelenmesi

İstanbul (Süleymaniye Bölgesi), Safranbolu (Çarşı Bölgesi), Bursa (Hanlar Bölgesi), Avusturya (Salzburg), Fransa (Lyon), İspanya (Avila), Lüksemburg, Polonya (Krakow ve Varşova) yapılan incelemeler neticesinde belirlenen sürdürülebilir kentlerde engelli erişim kriterleri olan;

- Alan yönetim planı,
- Ulaşılabilir seyahat rotası,
- Engelli erişimi
- Algılanabilirlik,
- Düşük fiziksel güç,
- Güvenilirlik
- Araç trafiği ve otopark,
- Kent mobilyaları,
- Telekomünikasyon başlıkları altından incelenecektir.

Salzburg

Salzburg, 1996 yılında UNESCO Dünya Miras Listesine alınmıştır (URL-4).Kuzey ve güney Avrupa'nın buluşma noktası olup, Alman ve İtalyan kültürlerinin alışverişlerinde önemli rol oynayan lokasyondadır. Barok bir kasaba ve belirli kültürün önemli tanığıdır.

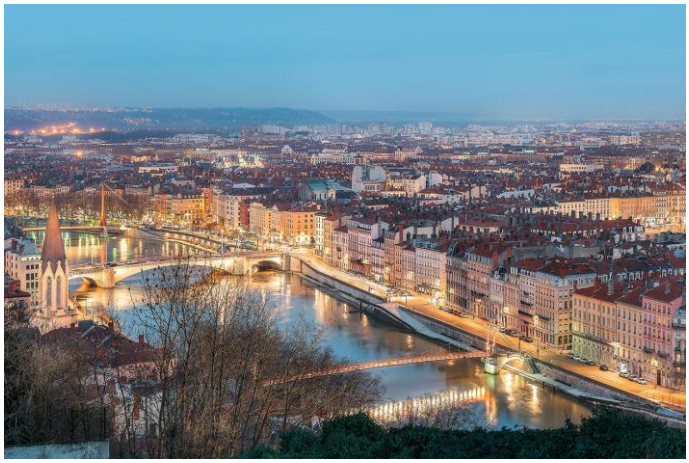
Erişim Şehir Ödüllerinde 2012 yılında 1. Ödülünü almıştır. Salzburg'da engellilerin dışarı çıkıp hayata katılabilmeleri, görme engelliler için yaya yolları, rehberlik hizmeti ve dokunsal sistemler, ulaşım ücretsiz olması, engelli sürücüler için ayrılmış park yerleri mevcuttur (URL-6, tarih yok).

Şekil 12. Salzburg'a Ait Sokak Fotoğrafları (URL-26)

Lyon

1998 Yılında UNESCO tarafından Dünya Miras Listesine alınmıştır (URL-4). Lyon, Roma kalıntıların Ortaçağ sokaklarına ve Rönesans konutlarına kadar zengin mimariye sahip yerleşim yeridir.

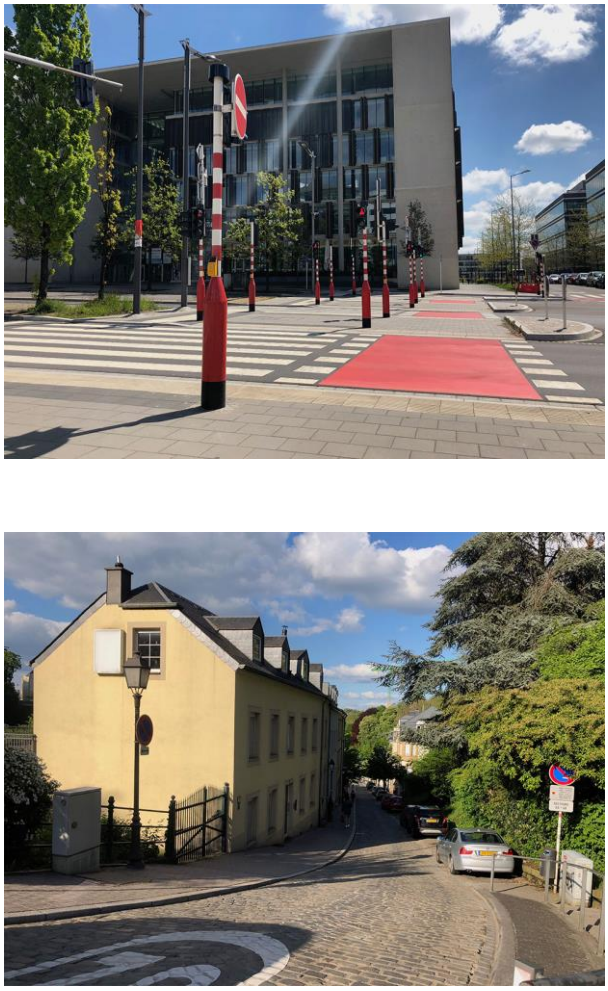
Şekil 13.Lyon Şehir Fotoğrafı (URL - 26)

2018 yılında Erişim Şehir Ödüllerinde ikincilik ödülünü almıştır. Erişilebilirlik adına önemli yatırımlar yapan Lyon kenti, tramvay ve otobüslerde rahatlıkla seyahat edilebilmesi, hatta rehberlik hizmetleri, şehrin bilgilerini içeren (coğrafi bilgisi, otoparklar, gezi güzergâhları vb.) aplikasyon uygulamaları, engellilerin kültürel aktivitelere görsel ve dokunsal olarak katılmalarını sağlanmasıyla bu ödülün sahibi olmuştur (URL-6, tarih yok).

Lüksemburg

Lüksemburg,10 yüzyılda bir kayanın üzerinde yapılan kale ve tarihi şehirden oluşan bu alan 1994 yılından UNESCO Dünya Miras Listesine alınmışıdır (URL-4).

Dar sokakları ve dik yamaçları ile erişilebilirlik açısından zorlu olan bu kent, 2018 yılında Erişim Şehir Ödüllerinde üçüncü olmuştur. İnsanları tanımlamak yerine, ihtiyaçlarına odaklanmışlardır. Herkes için tasarım kavramını benimseyip, tüm sokaklarda sinyalizasyon ve işitilebilir olması, rampalar, toplu taşımalarda sesli ve görsel duyurular, turizm ofisleriyle engellilere hizmet vermektedir (URL-6, tarih yok).

Şekil 14.Lüksemburg Şehrinde Yaya Geçitlerinde Bulunan Sinyalizasyon Örneği (URL-33, tarih yok)

Krakow

1978 yılında UNESCO Dünya Miras Listesine dahil edilen Krakow, erken romanesk dönemden mondernist dönemlere kadar tüm mimari tarzları temsil eden Avrupa şehir planlamasının en seçkin örneklerinden biridir (URL-4).

Erişim Şehir Ödülleri tarafından 2012 yılında ikinci olmuştur. Toplu taşıma hizmetlerinden yararlanılması, kamu binalarındaki yol ve ulaşımdaki alt yapıları ortadan kaldırılması, turistlere bilgi ve hizmet erişiminin arttırılması, Kraliyet Engelli Turist rotası ile görme engelliler ve kısmen görenleri için turist rotası oluşturarak kültürel mirası engelli turistler için erişilebilir kılmaktadır (URL-6, tarih yok).

Şekil 15. Krakow Görme Engelliler Braille Alfabesiyle Düzenlenmiş Kent Haritası (URL-8)

Şekil 16.Krakow Sokakları (URL-8)

Varşova

Nazi Alman işgali ile 1944 yılında harabeye çevrilen kent, vatandaşlar tarafından yeniden yapılanmaya teşvik ile tam kent titizlikle restore edilmiştir. 13. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar uzanan tarih yelpazesinin neredeyse tamamı yeniden inşa edilmiştir.

2020 yılında Erişim Şehirleri Ödüllerinde birinci olmuştur. Erişilebilirlik çalışmaları sırasında evrensel tasarım ilkeleriyle ve erişilebilirlik ihtiyacı olan (engelli, yaşlılar, bebek arabaları gibi) kişilerinde dahil olmasıyla kısa sürede şehirde erişim

kolaylığı oluşturulmuştur. Engelleri kaldırmaya yönelik çalışmalarda birçok eski altyapı, erişilebilir altyapı ile değiştirilmiştir. Sokaklar, bisiklet yolları erişilebilir hale dönüştürülmüştür. Erişilebilirlik standartlarına göre toplu taşıma araçları revizyona uğramıştır. Dijital iletişim olarak da engelliler için hizmet vermektedir (URL-6, tarih yok).

Safranbolu

Safranbolu 1994 yılında Çukur (Eski Çarşı), Kıranköy ve Bağlar bölgesi geleneksel şehir dokusu, camileri, ahşap evleri ve sokaklarıyla UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır (URL-5).

Şekil 17. Safranbolu Çarşı Bölgesi Hava Fotoğrafı (URL-30)

2000 yılı ve sonrasında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne mevcutta bulunan ve aday olarak katılan alanlara ait alan yönetim planı hazırlanması şartı getirilmiş olup, Safranbolu'u belirlenen başlıklar altında incelendiğinde öncelikli olarak alan yönetim planı bulunmadığı tespit edilmiştir. Yapılan literatüraraştırmaları ve alan çalışmasında da engelli erişimi yâda evrensel tasarım kuramları çerçevesinde veriye rastlanamamıştır.

Bursa

2000 yılında“ Bursa ve Cumalıkızık Erken Osmanlı Kentsel ve Kırsal Yerleşimleri” başlığıyla UNESCO Dünya Mirası Geçici listesine girmiştir (URL-5). 2009 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi’nce başvuru şartlarının sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. 2011 yılında Bursa Alan Başkanlığı kurularak, başvuru dosyasına Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi), Cumalıkızık Köyü ve Sultan Külliyeleri (Hüdavendigar, Yıldırım, Yeşil, Muradiye) de eklenerek Kültür ve Turizm Bakanlığına başvurulmuştur. 2014 yılında Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu ile UNESCO Dünya Miras Listesine kabul edilmiştir.

Şekil 18. Bursa Hanlar Bölgesi Hava Fotoğrafı (URL-29)

Külliyeler ve Hanlar Bölgesinde arasında yaya ulaşımı ve engellilere yönelik yaya bağlantı yolu bulunmamaktadır. Engellilere yönelik erişim kısıtlı olup, yollar düzgün ve akıcı değildir. Kaldırımlar yeterli standartlarda olmamakla birlikte alanda herhangi bir seyahat rotası oluşturulmamıştır.

Hanlar bölgesi ve diğer külliyelere gidebilmek için yönlendirici levhalar bulunmaktadır. Ayrıca dijital bilgi erişim noktaları mevcut olup, ziyaretçilerin kent ile ilgili bilgileri görsel ve sesli olarak öğrenmektedir. Alan içerisinde önemli yapılar da tarihçelerinin bulunduğu panolar yer almaktadır.

Kentsel ve sosyal donatılar bulunmamaktadır. Yeşil alanlar yetersizdir.

Hanlar Bölgesinde ve Orhan Gazi Türbesi yakında olmak üzere iki adet turizm ofisi bulunmaktadır. Bu bölgelerde zabıta büroları, güvenlik noktaları bulunmakta olup, kameraları ile de güvenlik sağlanmaktadır.

Alan yönetim planındaki hedefler incelendiğinde;

- Bilgilendirme ve yönlendirme levhalarının arttırılması,
- Evrensel tasarım kuralları çerçevesinde yaya, taşıt ve ulaşım ağlarının düzenlenerek Hanlar Bölgesi ve Külliyelerin birbirine bağlanması,
- Alan içerisindeki kullanıcı ve ziyaretçilerin otopark problemlerinin çözümlenmesi,
- Kentsel tasarım rehberinin oluşturulması yer almaktadır (Yönetim Planı, 2013)

İstanbul

İstanbul 1985 yılında UNESCO Dünya Miras Listesine; Sultanahmet Arkeolojik Parkı, Süleymaniye Camii ve Çevresi Koruma Alanı, Zeyrek Camii ve Çevresi Koruma Alanı ve İstanbul Kara Surlarıyla kayıt altına alınmıştır (URL-5).

Şekil 19.Süleymaniye Bölgesi Hava Fotoğrafı (URL-28)

Süleymaniye Camii ve çevresindeki gezi sonrasında, ulaşımda ortopedik ve görme engelli bireyler için çalışmaların büyük kısmının tamamlanmış olduğu görülmektedir. Algılanabilirlik, trafik ışıklarında sesli ve yönlendirici levhalar

bulunmaktadır. Fiziksel çevre de, engelli erişimine kısmen uygundur. Turistlerin ve engellilerin danışıp yardım alabilecekleri danışma büroları bulunmamaktadır. Alanda otopark sorunu yaşanmaktadır. Araçların park halinden sonra engelli bireylerin istedikleri alanlara ulaşımı güvenli olarak sağlanmamaktadır. Aydınlatma elemanlarının yetersizliği, görünmeyen alanların görünür kılınması gerekmektedir. Telekomikasyon hizmetleri, web siteleri ve akıllı uygulamalar bulunmamaktadır.

İstanbul'un 2018 yılındaki alan yönetim planı incelendiğinde kısa ve orta vadede tamamlanması gereken eylem planları içerisinde de;

- Yönetim Planı Alanı bütününde tematik rotaların belirlenmesi, Dünya Mirası Alanı ile bütünleştirilmesi
- Alternatif ve tematik güzergâhların oluşturulması
- Web siteleri, akıllı telefon uygulamaları
- Bilgi panoları (yapı / alan tanıtımı)
- Dünya Mirası alanı bölgelerinin modellenmesi ve anıt eserlerin maketlerinin yapılması turistlere ve engelliler için planlanmaktadır.

Avila

1985 yılında UNESCO Dünya Mirası Alanı ilan edildi. Kent Konseyi, "Erişilebilir ve Sosyal Turizm" girişimi aracılığıyla, kentin başlıca turistik mekânlarını oluşturan anıtlara ve kültürel miras alanlarına özel bir vurgu yaptı. Amaç, şehrin tarihi zenginliklerine herkesin eşit koşullarda erişebilmesini sağlamaktır.

Şekil 20.Avila (URL-31)

Avila Kent Konseyi erişilebilirliği, tüm belediye alanlarını etkileyen ve özellikle engelliler için oluşturulmuş farklı dernekler ve gruplar aracılığıyla yönlendirilen, halkın katılımıyla zenginleştirilen bütünsel bir disiplin olarak görmektedir. Turistlerin de vatandaş olduğu kavramına dayanarak Avila' nın özelliklerinden ve hizmetlerinden yararlanmanın önündeki tüm engelleri aşmak ve mirasın korunmasında tüm kişilerin yararlanma hakkının olduğunu belirtmektedir.

Avila'daki amaç herkes için eşit bir toplum inşa etmeyi hedeflemiştir. Engelli dernekleri ve destekleriyle bu amacın gerçekleştirilmesine katkıda bulunan diğer şirketler, vakıflar ve kamu kuruluşlarının katılımı olmadan mümkün olmuştur.

Şekil 21. Avila'da Tarihi Alanlarda Ulaşılabilirlik Örneği (URL-31)

Şekil 22. Santo Tomás Kraliyet Manastırı Erişim Örneği (URL-31)

"Erişilebilir ve Sosyal Turizm" projesi (2005) aracılığıyla, kentin turizm endüstrisinin farklı aktörleri arasında farkındalığı artırmak için sürekli bir çalışma metodolojisi oluşturup, projenin kentin turizm ve kültürel mirasının

yaygınlaştırılmasıyla ilgili eğlence hizmetlerini (özellikle turizm ve kültürel miras) etkilediği göz önünde bulundurulmuştur.

Proje üç aşamaya ayrılmıştır.

İlk aşama, 2005 yılında Fiziksel Engellileri Temsil Eden Devlet Platformu (PREDIF) ile analiz ve kültürel kaynakların erişilebilirliğinin teşhisi ve Avila ‘daki turist teklifi (Analisis y diagnostico de la accesibilidad de los recursos Culturales y de la oferta turística de Avila)ile çalışma birkaç farklı bölüme odaklanmaktadır.

- Turist teklifi: Bu hizmet, Belediye Meclisi tarafından Castilla y León Bölgesel Hükümeti'ne kayıtlı tüm otel ve restoranlara sunulmuştur ve sürekli olarak güncellenmektedir.
- Kültürel kaynaklar: Anıtlar ve miras alanları olmak üzere diğer yapılara bağlı olan farklı kültürel kaynakları kapsamaktadır. Toplamda 70 anıt ve birçok kültürel yapı analiz edilmiştir.
- Kamu yolları ve turistik güzergâhlar: Belediye Erişilebilirlik Planını (2002) bir kıyaslama olarak kullanan çalışma, önerilen farklı güzergâhları analiz etmiştir.
- Hareketlilik, park yerleri ve ulaşım: Şehrin tüm engelli park yerleri incelenip,yeniden düzenlenmiştir. Konumlarını içeren bir turist haritası geliştirip, ayrıca yolcuların şehirle iletişim kuran farklı ulaşım araçları olan otobüsler, trenler, yerel toplu taşıma, erişilebilir taksiler ve turist treni araçlarınıdaincelenmiştir.

İkinci aşama, 2007 belediye seçimlerinin ardından İspanya'da türünün ilk örneği olan “Evrensel ErişilebilirlikDepartmanı”‘nın oluşturulup, proje kapsamında hem amaçların hem de faaliyetlerin genişletilmesi sürecini hızlandırmıştır.

Üçüncü aşama, Belediye “Erişilebilirlik Ofisi” aracılığıyla gerçekleştirilen organik bir çalışma yapısının sağlamlaştırılması ve Avila’ nın bir turizm destinasyonu ve erişilebilir bir şehir olarak yaygınlaştırılıp, tanıtılması olmuştur.

Bu organizasyon yapısına ek olarak, proje (2012 itibariyle) Castilla y León Bölgesel Hükümeti, Kraliyet Engelliler Kurulu, PREDIF (Fiziksel Engellileri Temsil Eden Devlet Platformu) birçok vakıf ve özel şirket ile farklı projeler kapsamında anlaşmalar yapılmıştır.

Kent Konseyi tarafından yürütülen faaliyetler ideolojik olarak aşağıdaki yönetim ilkelerine dayanmaktadır:

- Erişilebilirliği belediye politikalarının ortak bir konusu olarak ele alınıp, erişilebilirliği tüm belediye alanlarında bütün olarak ele alınmalıdır.
- Evrensel erişilebilirlik ilkelerini şehir planlama, inşaat ve ulaşım gibi tüm alanlarda uygulanmalıdır.
- Dernekler aracılığıyla halkın da şehri tasarlamada dahil olmalıdır.
- Erişilebilir bir şehir tasarlamak için diğer kurum ve kuruluşlarla koordineli çalışılmalıdır.
- Yeni teknolojileri modernizasyon ve entegrasyon için bir araç olarak kullanılmalıdır.

Avila 2008'den beri İspanyol Dünya Mirası Şehirleri Grubu'nun Erişilebilirlik Komisyonu'nun ve 2010'dan beri Avrupa'daki Tarihi ve Erişilebilir Şehirler Birliği'nin aktif bir üyesidir.

Erişilebilirlik kapsamında birçok ödüle sahip Avila, 2009 yılında Kraliçe Sofya Belediye Evrensel Erişilebilirlik Ödülü ve 2011 yılında Avrupa Erişim Şehri Ödülüne sahip olmuştur.

3.5. Değerlendirme

Yapılan bu incelemeler doğrultusunda UNESCO Dünya Miras Listesinde yer alan kentsel sit alanlarındaki kriterlere bakıldığında var olan, kısmen mevcut ya da olmayan verilerle karşılaşılmıştır. Tablo3.4.belirtildiği gibi Yurtdışındaki örneklerde Access City Award ödüllerinde derece almış Salzburg (Avusturya), Lyon (Fransa), Avila (İspanya), Lüksemburg, Krakow (Polonya), Varşova (Polonya) kentsel sit alanları seçilmiştir. Bu kentlerdeki yapılan incelemelerde çoğunlukla evrensel tasarım ilkeleri uygulanarak herkes için tasarım anlayışı benimsenip bu doğrultuda yapılaşmış tarihi kentlerde farklı uygulamalara gidilmiştir. Lüksemburg haricindeki kentlerde belirli seyahat rotaları oluşturulmuştur. Bu seyahat rotaları sayesinde engelli bireylerin rahatlıkla kentleri deneyimlemeleri sağlanmıştır. Düşük fiziksel güç ile tüm kentte yatay ve düşey sirkülasyon alanları sağlanmıştır. Araç trafiği ve toplu taşıma hizmeti engellilere yönelik oluşturulmuştur. Erişim ve ulaşıma ait yazılımlarla telefon

aplikasyonları oluşturarak engelli bireyler için günlük ve kültürel faaliyetleri daha kolay hale getirilmiştir.

Ülkemizde ise Safranbolu, Bursa ve İstanbul'un tarihi alanlarının, sürdürülebilir kentlerde engelli erişim kriterleri doğrultusunda; Safranbolu'da Çarşı(Çukur) Bölgesi, Bursa- Hanlar Bölgesi, İstanbul'da ise Süleymaniye bölgesi incelenmiştir. Öncelikli olarak alan yönetim planlarına bakıldığında Safranbolu'ya ait alan yönetim planının oluşturulmadığı görülmektedir. Ulaşılabilir bir seyahat rotası hiçbir kentsel sit alanın da yapılmamıştır. Engelli erişimi açık kamu alanlarının yollarında kısmen rampalar ve hissedilebilir yüzeylerle İstanbul'da kısmen yapılmıştır. İstanbul ve Bursa'da trafik ışıklarında işitsel uyarıcılarla, yönlendirici levhalar algılanabilirlik desteklenmiştir. Düzgün ve akıcı yollar İstanbul'da kısmen mevcut olup diğer alanlarda bulunmamaktadır. Turizm danışma büroları Safranbolu ve Bursa'da bulunmaktadır. Araç trafiği tüm alanlarda yoğun olup, otopark sorunu ile karşılaşılmaktadır. Aydınlatma elemanları ve kent mobilyaları Bursa'da mevcut olup, İstanbul'da ise kısmen bulunmaktadır. Ülkemizde engellilere yönelik gezi alanlarının veya ulaşım erişime ait telefon aplikasyonu bulunmamaktadır.

Ülkemizdeki sit alanlarına bakıldığında Bursa ve İstanbul'a ait alan yönetim planları, kısa ve orta dönemde engelli bireylerin erişimlerine ait düzenlemelerin yapılması gerektiği görülmüştür. Safranbolu'ya gelindiğinde ise DM Listesine alınması itibariyle koruma için yapılan çalışmalarının olması fakat günümüze kadar alan yönetim planının halen hazırlanmaması, 21. Yüzyılda engellilere yönelik süre gelen olan uygulamaların, yönetmelik, mevzuat ve korumadaki yetersizliği görülmektedir. Bu sebeple çalışma alanı olarak Safranbolu Çarşı bölgesi seçilerek, incelemedeki kriterlerin uygulanabilirliği üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.

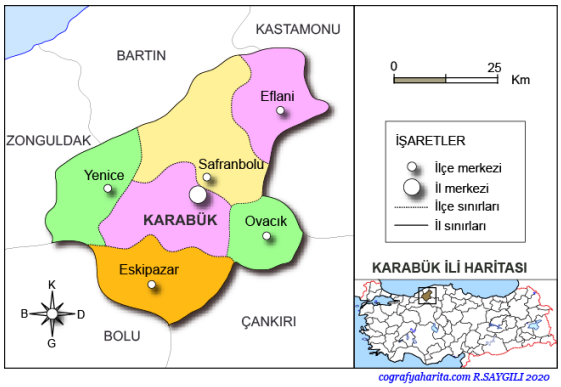
Tablo 10.UNESCO DML Yer Alan Kentsel Sit Alanlarının Sürdürülebilir Kentlerde Engelli Erişim Kriterinin İncelenmesi (Düzenleyen:Diken, 2020)

SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLERDE ENGELLİ ERİŞİM KRİTERLERİ			AVRUPA,UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİ KENTSEL SİT ALANLARI							TÜRKİYE, UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİ KENTSEL SİT ALANLARI		
			SALZBURG	LYON	AVİLA	LÜKSEMBURG	KRAKOW	VARŞOVA	SAFRANBOLU ÇARŞI BÖLGESİ	BURSA HANLAR BÖLGESİ	İSTANBUL TARİHİ ALANLARI SÜLEYMANİYE BÖLGESİ
ALAN YÖNETİM PLANI			VAR	VAR	VAR	*	*	*	YOK	VAR	VAR
ULAŞILABİLİR SEYAHAT ROTASI - Hareket sorunu olan bireylerin alandaki ziyaretleri sırasında gezebilmesine kolaylık sağlayan, net genişliği ve yüzey dokusu bulunan yürüme alanı.			VAR	VAR	VAR	*	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK
ENGELLİ ERİŞİMİ			VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	KISMEN
ALGILANABİLİRLİK	İşitsel ; Sesli Uyarıcı sistemlerin olması		VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	VAR
	Görsel ; Aydınlatmalar, yönlendirici levhalar, bilgilendirme panoları, broşürler		VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	YOK	VAR (YETERSİZ)	VAR
	Dokunsal ; Kabartmalı işaretlemeler ve broşürler		VAR	VAR	VAR	*	*	*	YOK	YOK	YOK
DÜŞÜK FİZİKSEL GÜÇ	Yatay Sirkülasyon; düzgün ve alıcı yollar		VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	VAR (YETERSİZ)
	Düşey Sirkülasyon ; Asansör ve engelli rampaları		VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	YOK	*	VAR
GÜVENİLİRLİK - Ziyaretçilerin ve engelli turistlerin danışabileceği ve yardım alabileceği, turizm ofisleri ve güvenlik merkezlerinin olması			VAR	VAR	VAR	VAR	*	VAR	VAR	VAR	YOK
ARAÇ TRAFİĞİ VE OTOPARK - Ziyaretçilerin ve engellilerin araçlarını park edip gezi alanına rahat ve güvenli ulaşımı			VAR	VAR	VAR	VAR	*	*	YOK	VAR (YETERSİZ)	VAR (YETERSİZ)
KENT MOBİLYALARI - Dinlenme Alanları, aydınlatma elemanları			KISMEN	*	VAR	*	*	*	YOK	VAR	KISMEN
TELEKOMİNİKASYON UYGULAMALARI Akıllı telefonlarla gidilebilecek alanları ve mekanların aplikasyon uygulamaları			VAR(ARAÇLAR İÇİN)	VAR	VAR	VAR	*	VAR	YOK	YOK	YOK

BÖLÜM 4. SAFRANBOLU KENTSEL SİT ALANININ, ENGELLİ ERİŞİLEBİLİRLİLİĞİNİN UYARLANMASI

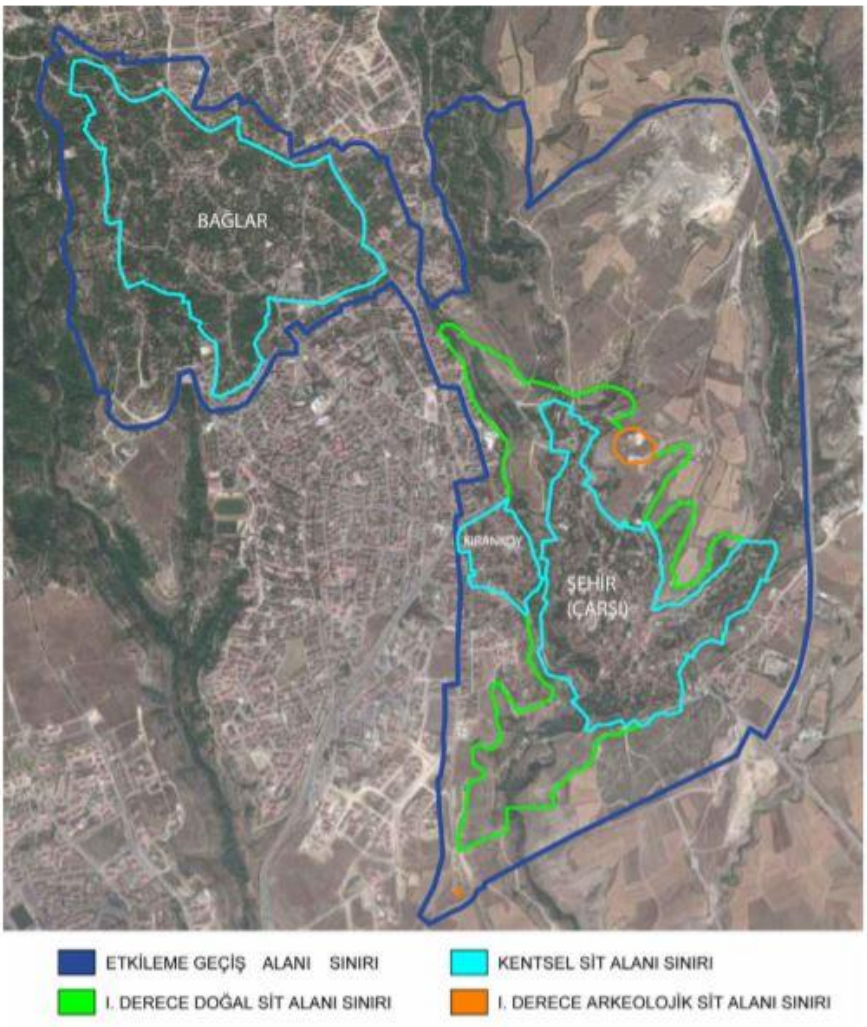
4.1. Coğrafi Konumu

Safranbolu ilçesi, Batı Karadeniz bölgesinde Karabük İl'ine bağlıdır. İlçe 1,013 km^2'lik alan sahiptir. Safranbolu'nun çevresinde Karabük, Bartın ve Kastamonu illeri yer almaktadır. Topografyası engebeli arazi yapısına sahip olmakla birlikte en alçak noktası ise 300 metre, en yüksek noktası 1750 metre ile Sarı Çiçek Tepesidir. Bölgedeki akarsular Tokatlı, Akçasu, Gümüş, Tabakhane dereleri kentin biçimlenmesinde önemli faktör oluşturmuşlardır.

Şekil 23.Karabük İli Haritası (URL-9)

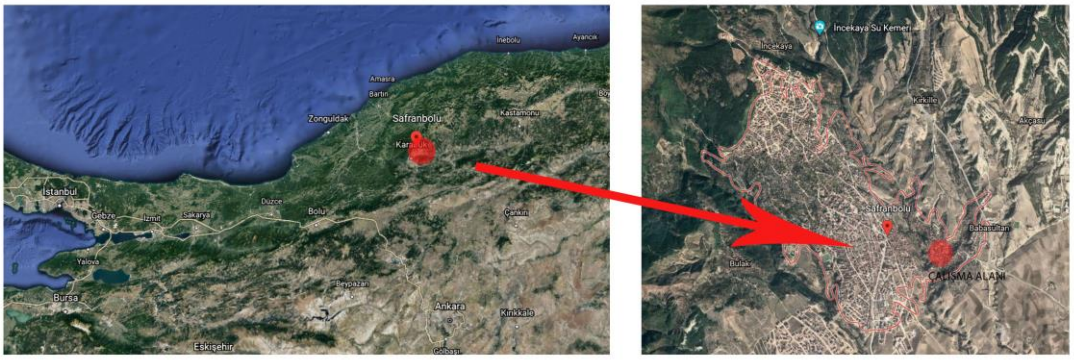
Safranbolu üç bölgeden oluşmaktadır. Çarşı (Çukur, Şehir), Kıranköy ve Bağlar'dır. Çarşı, yerleşimin olduğu ve ticaretin yapıldığı bölgedir. Topoğrafya sebebiyle çukur alanda kalmaktadır. Böylece kışları rüzgâra karşı korunaklı, yazları ise sıcak olmaktadır. Halk yazları yaylalara yakınlığı ve geniş bahçeli yapıları olan Bağlar bölgesinde konaklamaktadır. Kıranköy ise, Rumların yapılarının yoğunluğundan dolayı bölgeye Rum yerleşim alanı da denilmektedir. Karabük'e yakınlığı, açılan Demir-Çelik fabrikası sonrasında konut talebi artmış ve kent bununla birlikte Hastarla mevkiine doğru genişlemiş, Kıranköy ve Bağlar bölgesine doğru konutlar devam etmiştir.

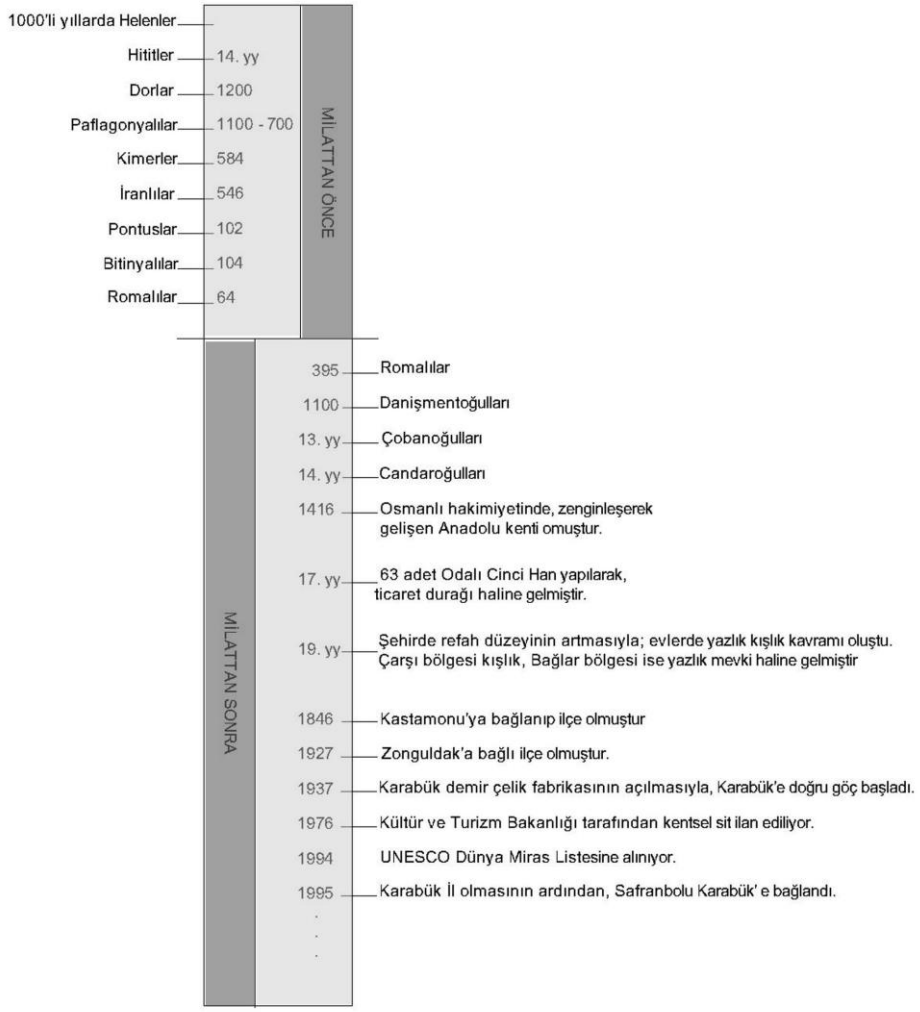

Şekil 24. Safranbolu Genel Yerleşim Planı Üzerine Kentsel Sit Alanı Ve Etkileme Geçiş Alanı Sınırı (Yetiş, Turcan & Dinçer, 2018)

4.2. Tarihçesi

Safranbolu, Paleolitik çağa kadar uzanmakta ve Paflagonya olarak belirtilen bölge içinde yer almaktadır. MÖ. Hititler, Dorlar, Lidyalılar, Kimerler, İranlılar, Pontuslar, Britanyalılar, MS. Romalılar, Danişmentoğulları'na kadar birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. 14. Yüzyıl başlarında Candaroğullarının Osmanlı Devletine bağlanmasıyla Safranbolu artık bir Anadolu kenti olmuştur (Pulhan, 2006).

Şekil 25. Safranbolu'ya ait tarihi kronolojik sıralaması (Pulhan, 2006)

Safranbolu 16.yy da gelişmeğe başlamış,17. ve 18. Yüzyıllarda Safranbolu Anadolu kenti olarak en ihtişamlı yıllarını yaşayan bir kent olmuştur. Osmanlı döneminde Kastamonu Viranşehir'e bağlı olan Safranbolu, 1927 yılında Zonguldak, 1995 yılında Karabük'e ilçe olarak bağlanmıştır.

Şekil 26. Safranbolu'ya Ait Eski Görsel (Pulhan, 2006)

Tarihinde birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Safranbolu da, günümüze bakıldığında bu uygarlıklara ait izlere pek rastlanılmamaktadır. Safranbolu ve çevresinde Roma ve Bizans döneminden kalanlar; Aya Stefanos Kilisesi (Kıranköy), Kaya mezarlar, 24 adet Tümülüs, Roma Tapınağı (Sipahiler Köyü). Osmanlı döneminden kalan önemli yapılar ise; Cinci Han (1640), Köprülü Mehmet Paşa Cami (1662), Hidayetullah Ağa Cami (1693),Dağdelen Cami(1768), İzzet Mehmet Paşa Cami (1796), Yeni Hamam'dır. 100' yakın çeşmesi ve 15'e yakın köprüsü ile Safranbolu 1117 adet koruma altında olan kültür varlığı bulunmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, tarih yok). Safranbolu, Osmanlılar Yörükhan-i Taraklı (Türkmen Göçebeleri) yerleştikleri dönemde Taraklı Borglu ya da Borlu – Borglu olarak isimlendirilmiştir. 18. yy yarısında sonra Zağfiran Polis, 19. yy yarısında kısa bir süreliğine Zağfiran Benderli,

19. yy son çeyreğinde Zafranbolu ismini almıştır. Cumhuriyet Döneminde Latin alfabesinin kullanılmaya başlanmasıyla Safranbolu düzeltilmiştir (Safranbolu Belediyesi, 2010b).

4.3. Ekonomi

Karadeniz'in önemli ticaret güzergâhı olan Gerede – Sinop kervan yolunun üzerinden bulunan Safranbolu büyük kentlere aracılık yapan tüccarların dinlenme ve duraklama noktası olmuştur. Artan ihtiyaçla birlikte hanlar yapılmaya başlanmıştır. 1654 yılında yaptırılan63 odalı Cinci Han kentin önemli bir yapısı olmuştur. Kapalı ekonomiye sahip olan kentte, halk tüm ihtiyaçlarını (meyve, sebze, buğday, dokumacılık vs.) kendisi karşılamıştır. Halk el zanaatları ve ticaretinden önemli ölçüde ekonomik gelir elde etmiştir (Pulhan, 2006).

Safranbolu da ticarette derinin önemli ölçüde yeri vardır. Kentin ticaret güzergâhında da olmasından ötürü Anadolu ve Avrupa'ya önemli ölçüde deri satan bir yer haline gelmiştir. Tabakhane dersinin topoğrafya ve yerleşim yerinin dışında kalmasından dolayı, tabaklama esnasında çıkan koku ve kirlilik derenin güneye doğru akmasıyla kentten uzaklaşması sağlanmıştır. Safranbolu'da 1890 yıllında 84 adet olduğu bilinen tabakhanenin 20. yy ortalarında doğru sayıları azalmaya başlamıştır.Günümüzde müze amaçlı korunan deri kentte yaygın hammadde olmasından dolayı farklı meslek alanları oluşmaya başlamıştır. Bunlar ise; yemenicilik, semercilik, tabaklık ve saraçlık gibidir (Pulhan, 2006).

Kentte tarımsal ticarette yapılmıştır. Bunların en önemlisi safrandır. Eflatun çiçeği olan safran bitkisi boya yapımında, ilaç yapımın da ve yemeklerde kullanılan baharat olarak karşımıza çıkmaktadır. Sınırlı bölge ve alanlarda yetiştirilmesinden ötürü maddi değeri yüksektir.

Şekil 27.Safran Çiçeği (URL-27)

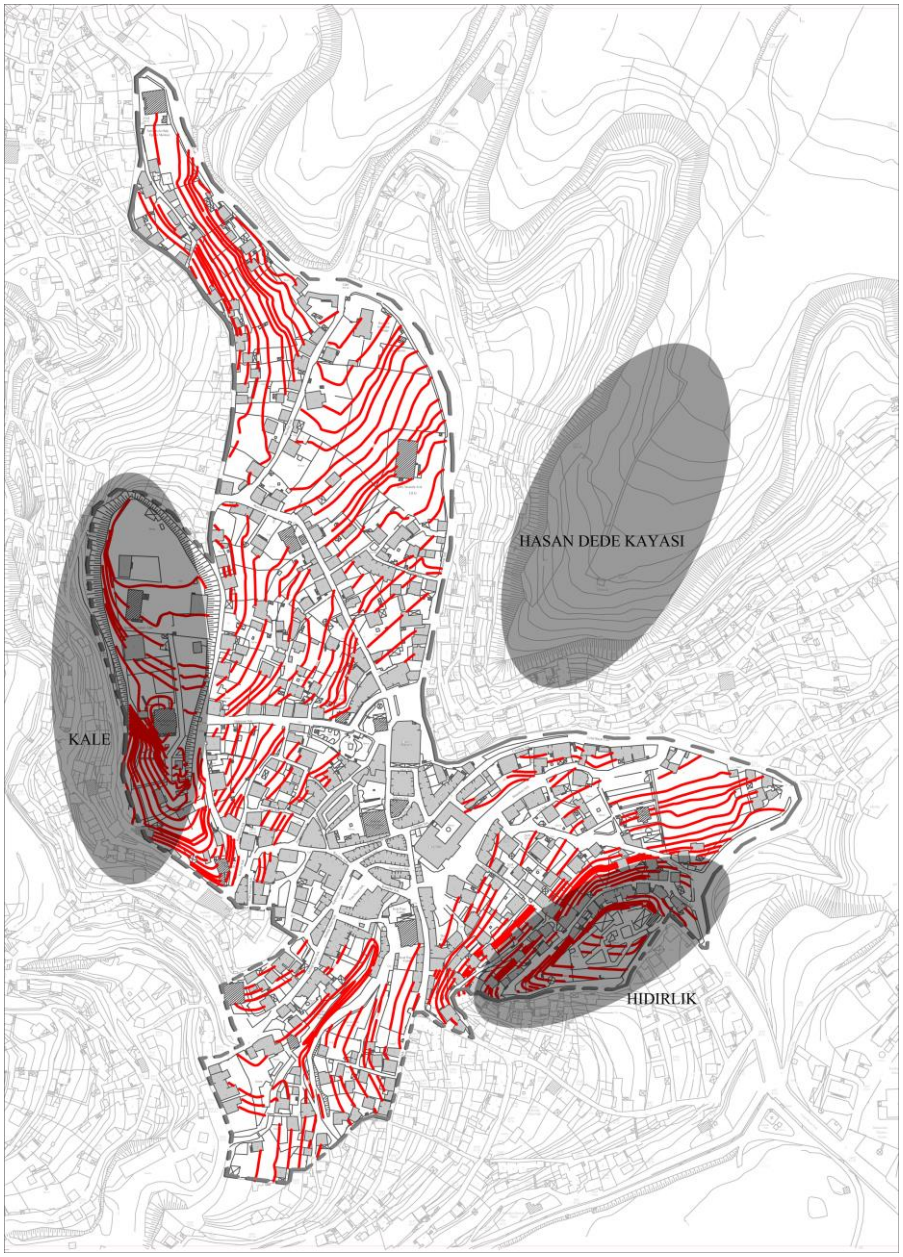
Bunların yanı sıra günümüzde kenttin önemli gelir kaynaklarından biri turizmdir. Kentin Dünya Miras Listesine alınmasıyla birlikte, tanınırlığı daha da artmış ve insanlarda merak uyandırarak gezme- görme, konaklama ihtiyaçları doğmuştur. Kentteki konakların ve yapıların çoğunluğu otel, pansiyon vs. gibi işlevlendirerek gelen turistlerin bu yapılarda kalıp kenti deneyimlemesi sağlanmaktadır.

4.4. Genel Analizler

4.4.1. Topoğrafya

Kenttin topoğrafyasını biçimlendiren Gümüş ve Akçasu derelerinin açmış olduğu vadiler ve vadilere karşı oluşan yükseltilerden oluşmaktadır. Hıdırlık, Kale ve Hasan Dede Kayasından oluşan yükseltilerin oluşurduğu alan içinde, Gümüş ve Akçasu derelerinin birleşmesiyle oluşan geniş çukur alan oluşmaktadır (Pulhan, 2006).

Fiziksel olarak hazır olan bu alan üzerine yapılaşma sağlayan kent, vadi yamaçlarına, çukur alandaki çarşı ve etrafına kurulan yapılarla zamanla artmış ve günümüz şeklinde yapılaşma düzenini oluşturmuştur.

Şekil 28.Çalışma Alanı Topoğrafyası (Diken, 2021)

4.4.2. Binalar – Meydanlar

Çarşı (Çukur) bölgesi 1. Derece kentsel sit alanı olarak korunmaktadır. Çalışma alanında kentsel doku incelendiğinde binaların sık olarak yerleştiği, nitelikli yapıların çoğunluğu oluşturduğu gözlenmektedir.

Cinci Han, İzzet Paşa Cami, Arasta Çarşısı, Köprülü Cami çevresinde alanlarda tek katlı ticari alanlar bulunmaktadır. Diğer alanlarda bulunan yapılar ise konut ve

konaklama yapısı olarak hizmet vermektedir. Binalar çoğunluğu zemin ve iki normal kattan oluşmaktadır.

Kazdağlı Cami önündeki meydan, acil toplanma,duraklama, yolcu indirme-bindirme alanı olarak kullanılmaktadır.

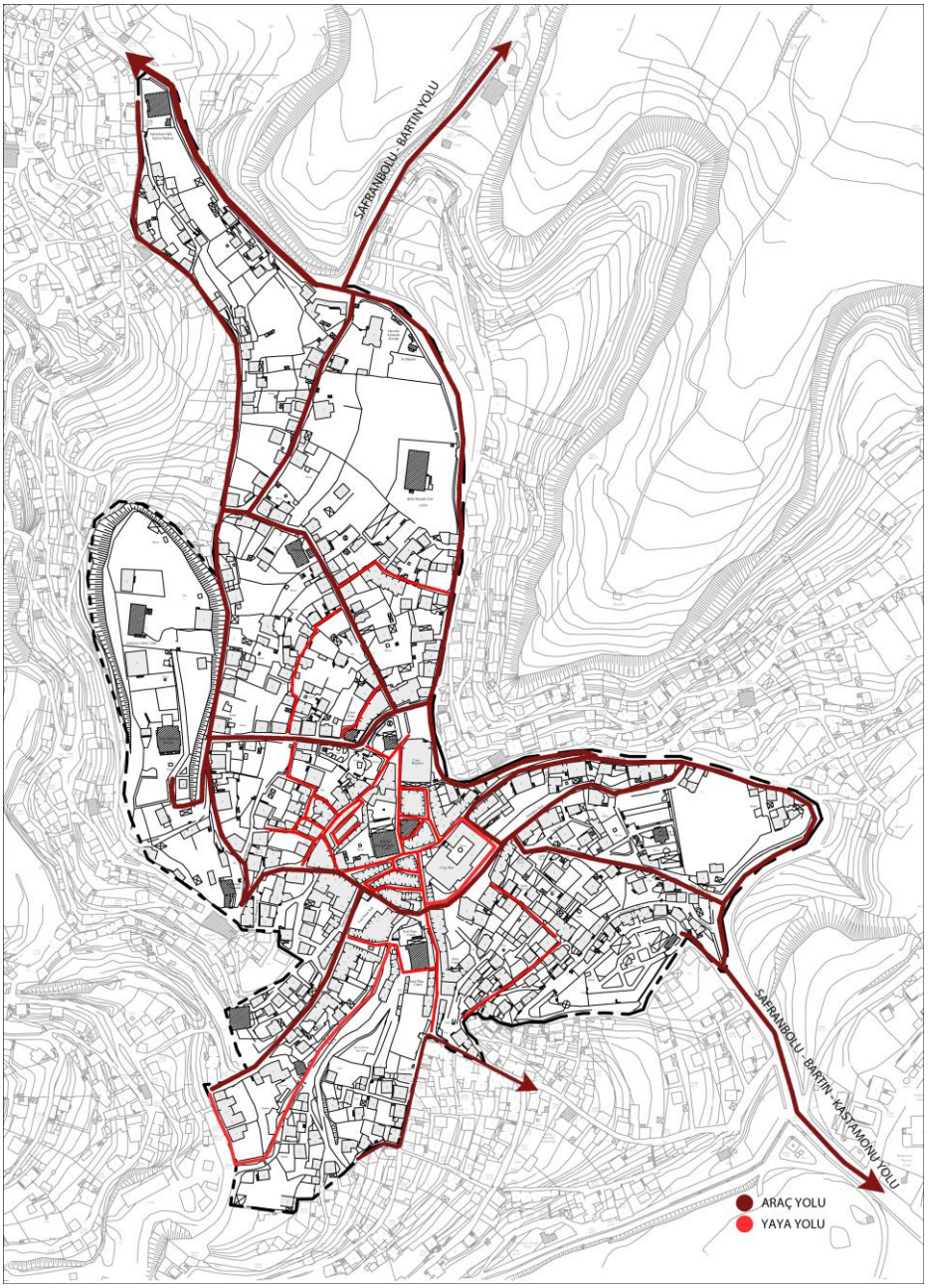

Şekil 29.Çalışma Alanındaki Yapılar ve Meydanlar (Diken, 2021)

4.4.3. Ulaşım

Safranbolu – Bartın ve Safranbolu – Kastamonu ana ulaşım yolları çalışma alanı içerisinde geçmektedir.Geçiş güzergahında bulunan Çarşı Bölgesinde günlük araç trafiği de artmaktadır.

Kente gelen ziyaretçiler, Kazdağlı Cami önündeki meydan da indikten sonra, araç trafğine kapalı olan sokaklarda gezilerini yaya olarak sağlamaktadırlar.

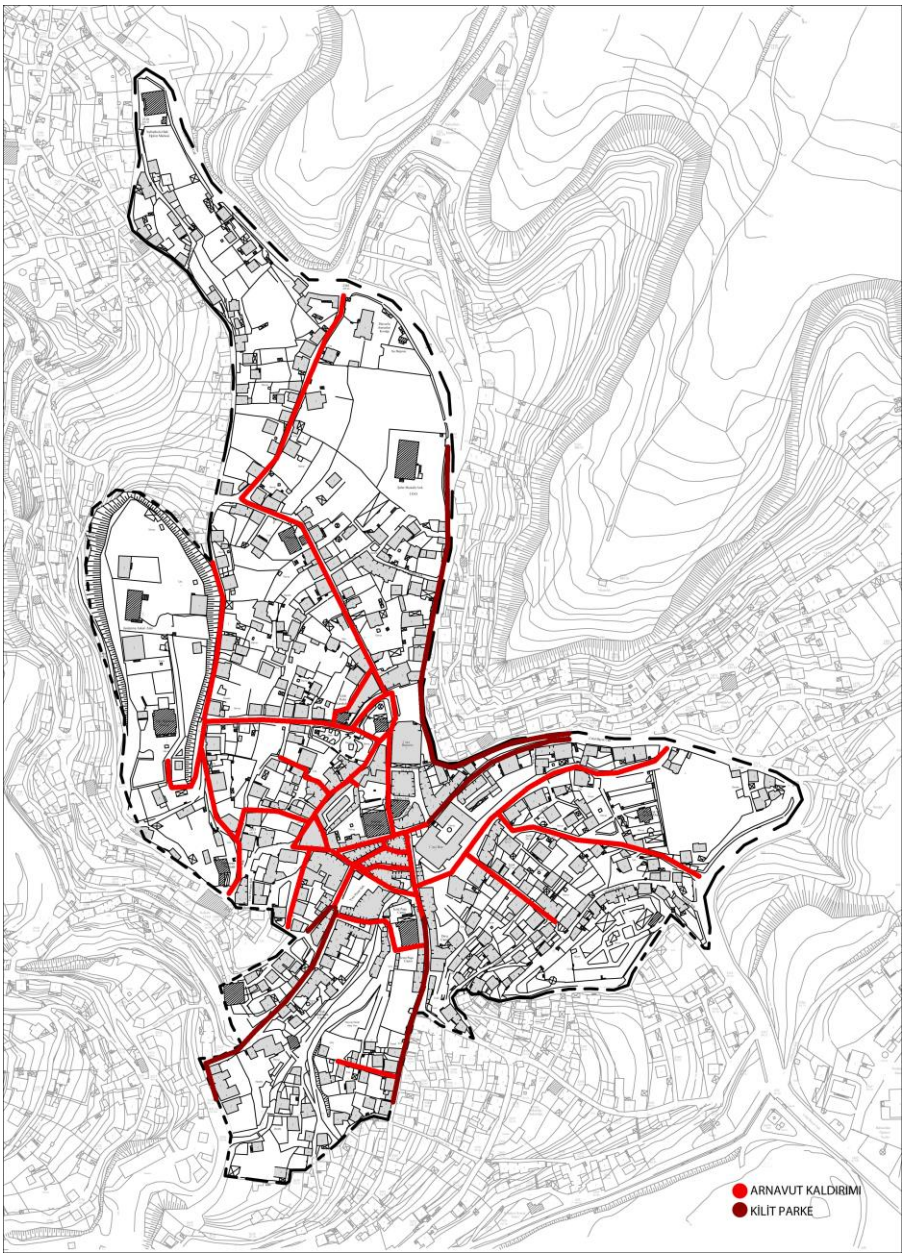

Şekil 30.Ulaşım Haritası (Diken, 2021)

4.4.4. Yol Malzemesi

Çalışma alanı içerisindeki yol dokusu incelediğinde ana geçiş güzergahlarının bir kısmının kilit parke taşı ve asfalt olduğu görülmektedir. Sokaklara bakıldığında büyük

kısmının arnavut kaldırım olduğu tespit edilmiş olup, Aşağı Tabakhane Sokak,Saraçlar Sokak ve Manifaturacılar Sokak'ın kilit parke taşı ile döşenmiş olduğu görülmektedir.

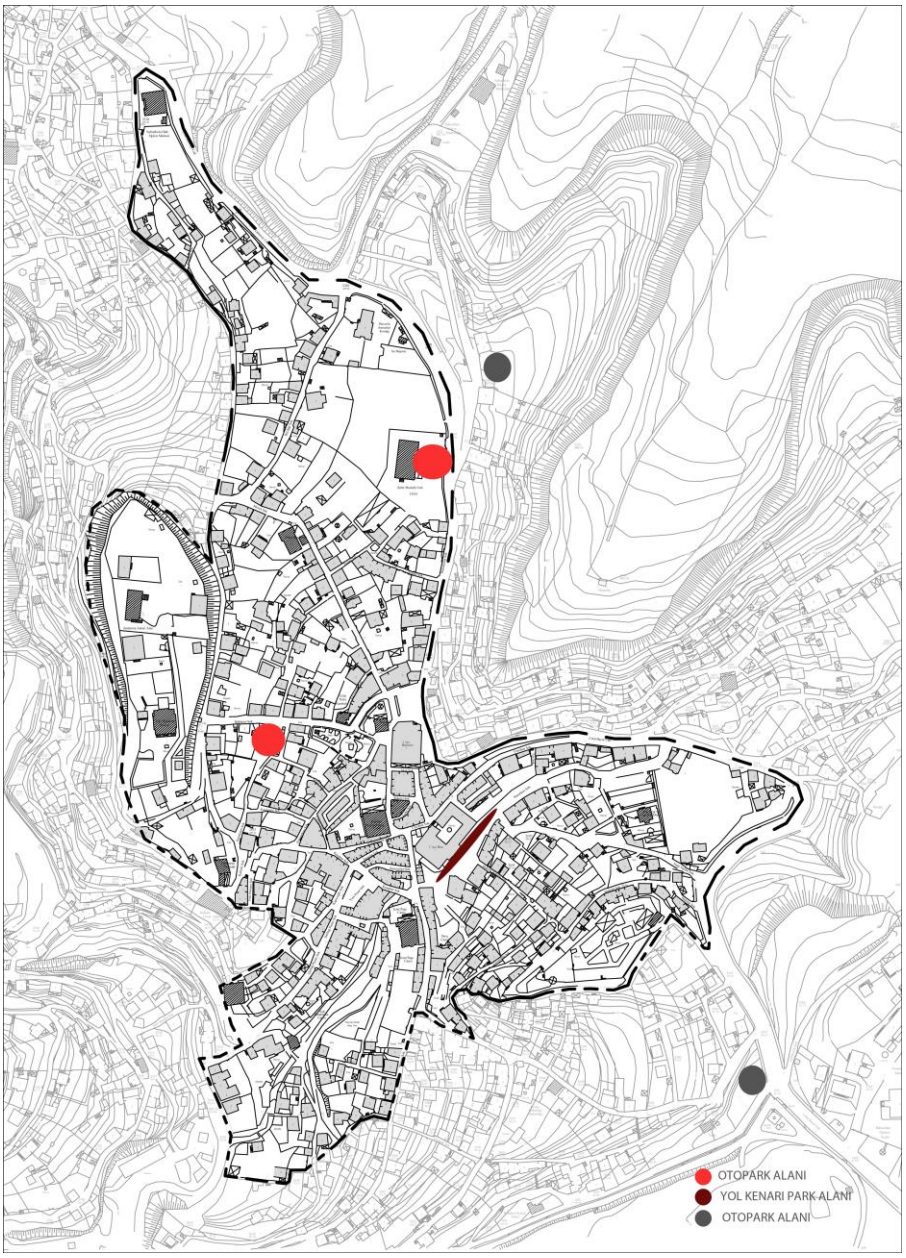

Şekil 31.Yol Malzemesi (Diken, 2021)

4.4.5 Otopark

Ana geçiş güzergahında olması ve günlük ziyaretçi yoğunluğunun fazla olduğu kentte çalışma alanı içerisinde 2 adet otopark ve yolcu indirme- bindirme alanı olan Kazdağlı Cami önündeki meydan bulunmaktadır.Hafta sonu artan yoğun ziyaretten

dolayı da Kalealtı İlkokulunun bahçesi otopark alanı olarak kullanılmaktadır. Çalışma alanı dışında kalan alanda da 2 adet otopark olduğu görülmektedir.

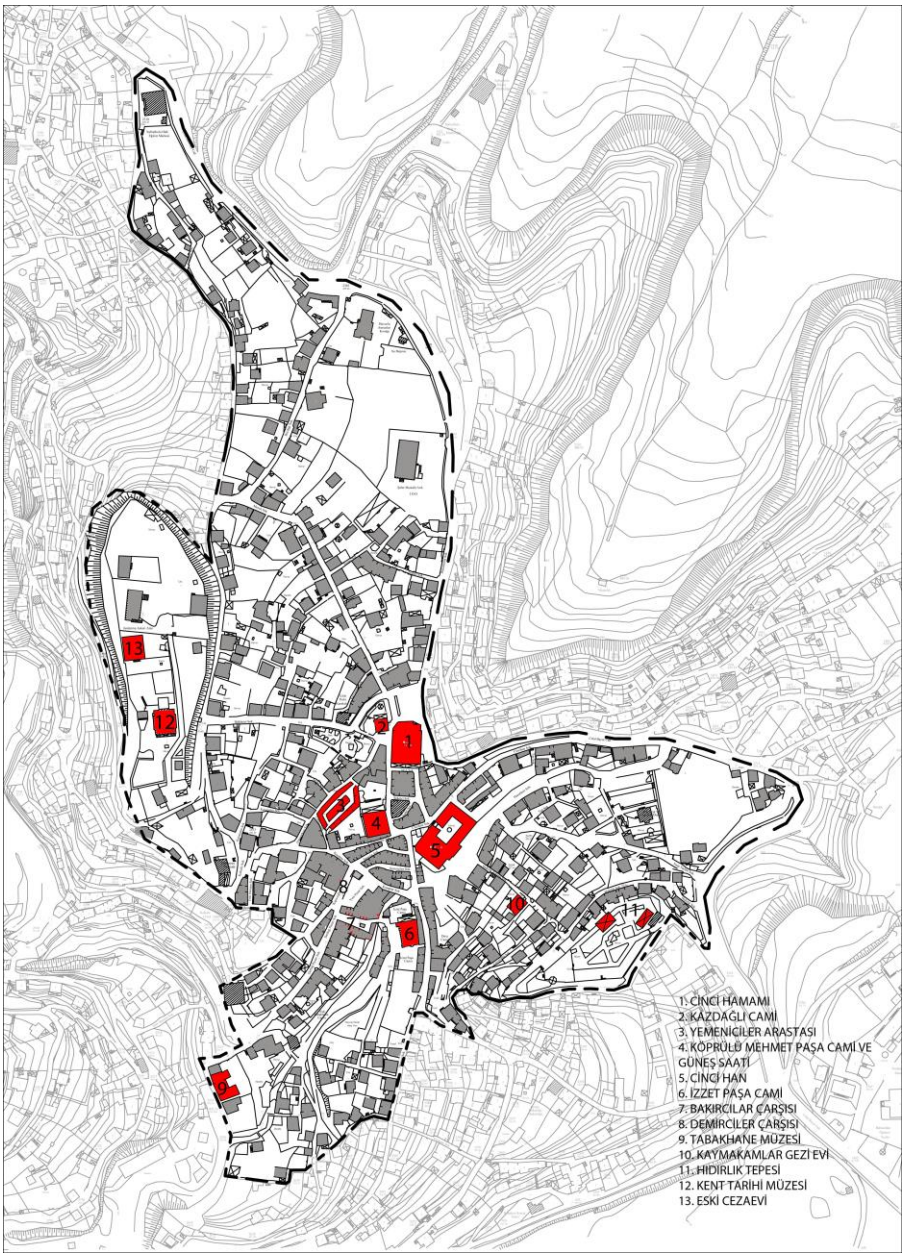

Şekil 32. Otopark Alanları (Diken, 2021)

4.4.6. Odak Noktaları

Çarşı bölgesini gelen ziyaretçilerin görmek istedikleri yapı ve alanlara bakıldığında bunlar; Cinci Hamamı, Kazdağlı Cami, Yemeniciler Arastası, Köprülü Mehmet Paşa Cami ve Güneş saati, Cinci Han, İzzet Paşa Cami, Bakırcılar Çarşısı, Demirciler Çarşısı, Tabakhane Müzesi, Kaymakamlar Gezi Evi, Hıdırlık Tepesi, Kent

Tarihi Müzesi ve Eski Cezaevi yer almaktadır. Bu alanlar ve çevresinde ziyaretçi yoğunluğunun arttığı gözlenmiştir.

Şekil 33. Odak noktaları (Diken, 2021)

4.4.7. Kent Seyir Noktası

Ziyaretçilerin Odak noktaları olan Hıdırlık Tepesi ve Kent Tarihi Müzesine gidildiğineÇarşı bölgesi'nin çukur alanda kalmasından dolayı tüm alandaki yapıları tepe noktadan panoramik olarak görebilmektegörülebilmektedir.

Şekil 34. Seyir Noktası (Diken, 2021)

4.5. Safranbolu da Sürdürülebilir Kentlerde Engelli Erişimi Üzerine Kriterlerin Değerlendirilmesi

Bu başlıktaki değerlendirmeler Bölüm 2.4 yer alan ICOMOS'a ait tarihi çevrenin korunmasındaki tüzüklerin, evrensel tasarım kurallarının,engelli erişilebilirliğine ait olan yönetmelik ve tüzüklerin analizi sonucunda ortaya çıkan "sürdürülebilir kentlerde engelli erişimi" başlığı altındaki kriterlerin Safranbolu Çarşı bölgesindeki seçilen alanda incelenecektir.

4.5.1. Alan Yönetimi, Yönetim Planı

Alan Yönetimi kavramı, Türkiye'de Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda değişiklik yapan 14 Temmuz 2004 tarih ve 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile yasal olarak girmiştir. Bu kanuna ek olarak yönetim alanı ve yönetim planıda eklenerek alan yönetiminin kurulması ve kamu kurumları, belediyeler, ilgili idareler gerçek ve tüzel kişilerin bu amaç kapsamında gerekli çalışmaları yapılması zorunlu tutulmuştur.

2005 yılında "Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ile sit alanları, ören yerleri ve etkileşim alanlarının yönetim planlarının uygulanmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır.

Ülkemizde alan yönetimi planı sürecinin koordinatörlüğünü KTB tarafından yürütülmektedir. KTB'nin yetkilerinde ise;

- Alan yönetiminin sınırlarını belirlenmesi,
- Alan yönetimin taslak planını oluşturmak ya da hazırlatmak,
- Danışma kurulunun oluşturulması,
- Alan başkanının belirlenmesi

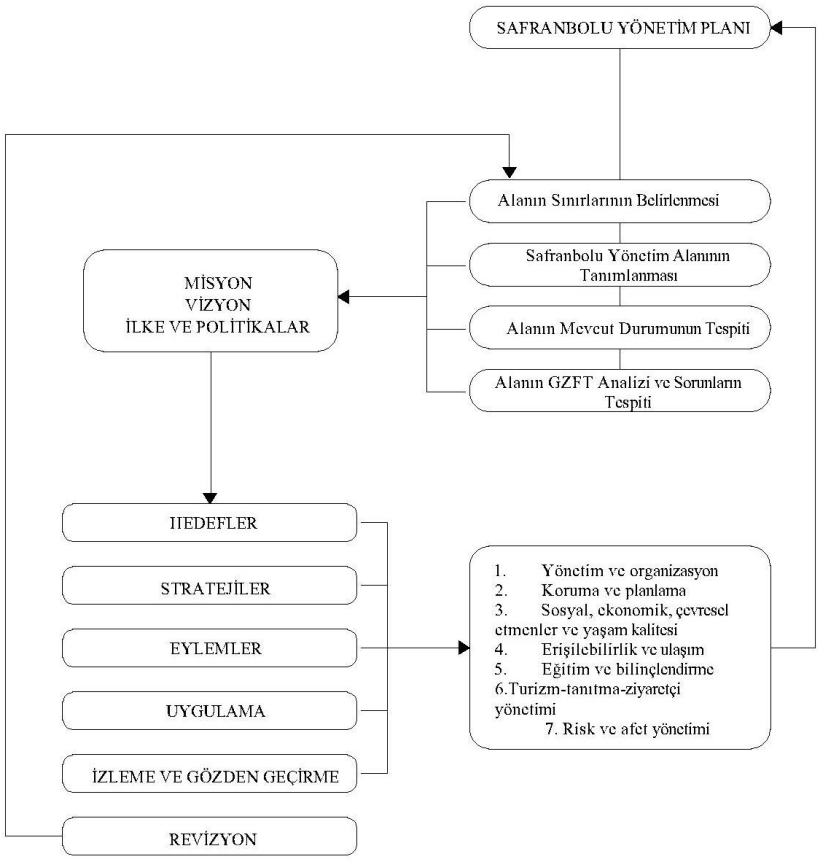
  Danışma kurulu ile koordinasyon ve teftiş heyeti oluşturmaktır ((KTB, 1983)

Şekil 35.Kültür Ve Turizm Bakanlığı 'nın Alan Yönetim Planındaki Yetkileri (Böke, 2020)

Safranbolu koruma tarihinin Türkiyedeki öncülerindendir. 1970'li yıllarda koruma çalışmaları başlamış, 1976 yılında kentsel sit ilan edilmiş, 1985 yılında sit sınırları belirlenip koruma amaçlı plan çalışmalarına başlanmıştır. 1994 yılında da UNESCO Dünya Miras Listesine alınmıştır.

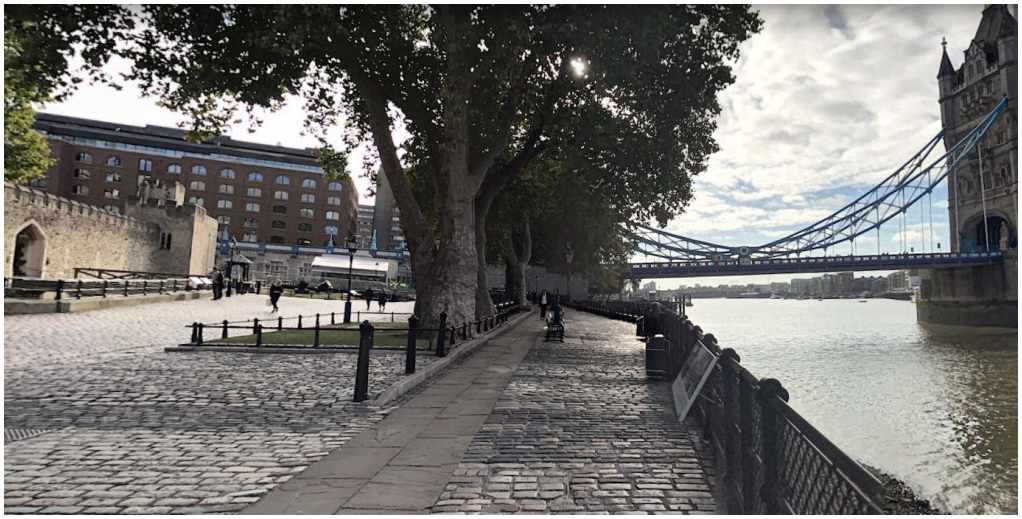
2005 yılına kadar olan süre zarfında Dünya Miras Listesindeki alanlara yönelik, yönetim planı hazırlanması zorunlu tutulmamıştır. 2005 yılı sonrasında Dünya Miras Merkezi tarafından,listede kabul edilen alanlar için işlevsel klavuz oluşturularak, yönetim planı hazırlanması zorunlu tutulmuştur.Günümüze kadar geçen 27 yılda, ilgili idareler tarafından alan yönetim planı oluşturulamamıştır.

Şekil 36. Safranbolu Kenti Dünya Miras Alanları Yönetim Planı Süreci (Böke, 2020)

4.5.2. Erişilebilir Seyahat Rotası

Hareket sorunu olan bireylerin alandaki ziyaretleri esnasında gezebilmelerine olanak tanıyan geniş ve yüzey dokusu bulunan alanlardır. Erişilebilir seyahat rotası kullanıcılar tarafından basılı bir harita üzerine veya telefon aplikasyonu ile açıkça belirtilmelidir. Oluşturulacak güzergâh yönlendirmeler ve kelimelerle açıklanmalıdır. Başlangıç ve bitiş noktaları ziyaretçini nasıl ulaşacağı dikkate alınarak dairesel yada doğrusal formda düzenlenebilmelidir. Başlangıç ve bitiş noktalarına toplu taşıma ve araçla gelenler ziyaretçilerin kolaylıkla ulaşabilmeli, yakınlarında otopark ve engelli sürücülerin park edebilmeleri için özel alanlar oluşturulmalıdır (URL-32, tarih yok).

Şekil 37. Londra Kalesi Erişilebilir Seyahat Rotası (URL-32)

Erişilebilir rotalar oluşturulurken; tarihi yapılar, anıtlar ve ilgi çekici noktaları içermelidir. Gezi rotasındaki bu noktalar haritalarda işaretlenmeli ve mevcut bilgileri paylaşılmalıdır. Rota içerisinde hizmet alınabilecekleri Danışma ofisleri bulunmalıdır. Aynı zamanda rota içerisinde umumi tuvaletler, restoran veya büfeler, dinlenebilecekleri oturma alanları, tekerlekli arabalar için şarj noktaları, alışveriş mekânlarıdabualanların içerisinde barındırılması gerekmektedir.

Safranbolu Çarşı bölgesinde erişilebilir seyahat rotası bulunmamaktadır. Gelen ziyaretçilerin rehberler eşliğinde özel turizm ofislerindeki golf arabalarıyla, 45 dakika ya da 90 dakika şeklinde önemli yapılar ve alanlara gezi düzenlenmektedir.

Şekil 38. Safranbolu Çarşı Bölgesinde Golf Araçlarıyla Tur (Diken, 2021)

4.5.3. Algılanabilirlik

Algılanabilirlik; açık alanlar, yapılı çevreler ve yapılarda bulunan yönlendir ve bilgi panoları ile tüm bireylerin alanları ve mekânları algılayabilmesi için önemlidir. Yapılan ya da yapılacak olan tüm yönlendirme ve uyarıcı levhaların algılanabilen ve anlaşılabilen boyutlarda ve ölçeklerde olmalıdır. Yapılacak olan levhalarda sesli, ışıklı ve Braille alfabesi ile birlikte düşünülerek yapılması planlanmalıdır.

Kamusal alanlarda ve mekânlarda pano ve tabelaların haricinde işitme cihazı kullanan bireyler için tasarlanmış olan indüksiyon döngü sistemleri de kullanılmalıdır. Böylelikle ortam ve arka plandaki gürültüyü yok edip, konuşmaları net bir şekilde işitme cihazı kullanan bireye aktarmaktadır. Teknik olarak alt yapısı uygun olmayan alanlarda da işitme engelli bireylere yardımcı olabilmek adına işaret dili bilen personellerin bulundurulması sağlanmalıdır.

Görme engelli bireylere yönelik açık alanlarda, yaya geçitleri ve kaldırımlarda, toplu taşımlarda ve duraklarında, hissedilebilir yüzeylerin kullanılması zorunlu kılınmaktadır. Hissedilebilir yüzeyler herhangi bir nesne ile engellenmemeli, kesintiye uğramamalı ve uygulanacak olan zemin yüzey renginden ayırt edici olmalıdır. Hissedilebilir yüzey kesintiye uğraması gerektiği yerlerde (yaya geçidi, dönüşler vs.) farklı dokudaki yüzey dokusu kullanılmalıdır. Kullanılacak olan yüzey dokusu, kullanıldığı alan ile aynı kotta olmalı ve diğer bireylerin ve fiziksel engelli bireylerin kullanımını kısıtlamamalıdır.

Çarşı bölgesinde yapılan incelemeler sonucunda kentsel bir algılanabilirlik bulunmamaktadır. Görsel olarak aydınlatıcı, yönlendirici levhalar yeterli değildir ve erişilebilirlik standartlarına uygun değillerdir. Tarihi yapıların içerisinde tarihsel süreçlerini anlatan bilgilendirme panoları bulunmaktadır, sesli ya da Breille alfabesiyle desteklenmemiştir.

Görme engelli bireyler için alandaki önemli yerleri gezebilme ve keşfetme olanağı sınırlıdır. Sesli uyarıcılar, hissedilebilir yürüme yüzeyleri açık alanlarda, kamusal mekânlarda ve tarihi yapılarda görülememiştir. Turizm bürolarında kentteki tarihi yerleri gösteren ve tanımlayan broşürler vardır fakat Breille alfabesiyle ilgili herhangi bir çalışmayla karşılaşılmamıştır. Yalnızca Kent Tarihi Müzesinde, sesli rehber eşliğinde engelli bireylerin tarihi yapıyı keşfetme olanağı sağlanmaktadır.

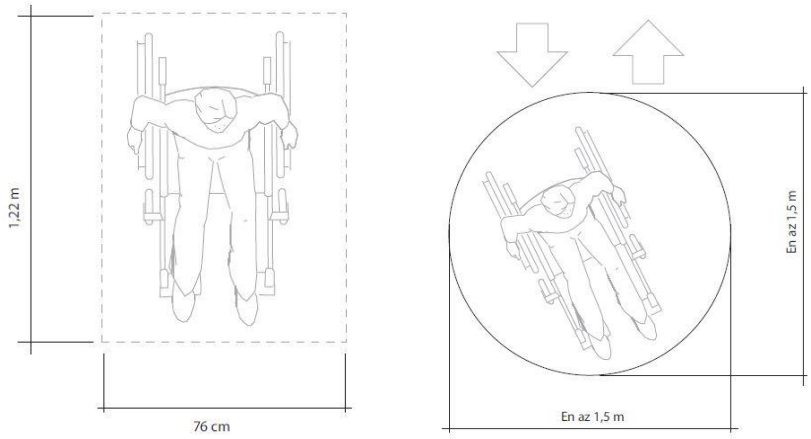
Şekil 39. Kent Tarihi Müzesinde Görme Engelli Bireylere Sesli Hizmet Verilmesi (Diken, 2021)

4.5.4. Düşük Fiziksel Güç

Engelli bireyler, kent içinde dolaşırken en az çaba ve fiziksel güç ile gitmek istedikleri yere ulaşmaları sağlanmalıdır. Bu kapsamda fiziksel güç düşey ve yatay sirkülasyon olarak iki gruba ayrılmaktadır.

Yatay Sirkülasyon

Yatay sirkülasyon olan yollar açık alanlardan, kamusal alanlara ve binalara doğru devam eden sürekliliği olan yollardır. Yeni yapılacak olan alanlarda ve yapılı çevrede kamusal alan olan cadde, sokak vb. olan yerlerde yapılacak olan yaya yürüme yollarında tüm kullanıcılar için tasarlanmalıdır. Yürüme yollarında kazaya sebebiyet verebilecek herhangi bir nesne (aydınlatma direkleri, yola paralel rögar ızgaraları, ağaçlar vs.) ile karşılaşılmamalıdır. Yürüme yollarında aynı seviye korunarak yapılacak olan farklı türdeki engellilik durumları için de farklı renk ve malzemelerle birbirinden ayrılabilinmelidir.

Şekil 40. Tekerlekli Sandalye Kullanıcıları İçin Geçiş ve Manevra Alanları (TS, 2011)

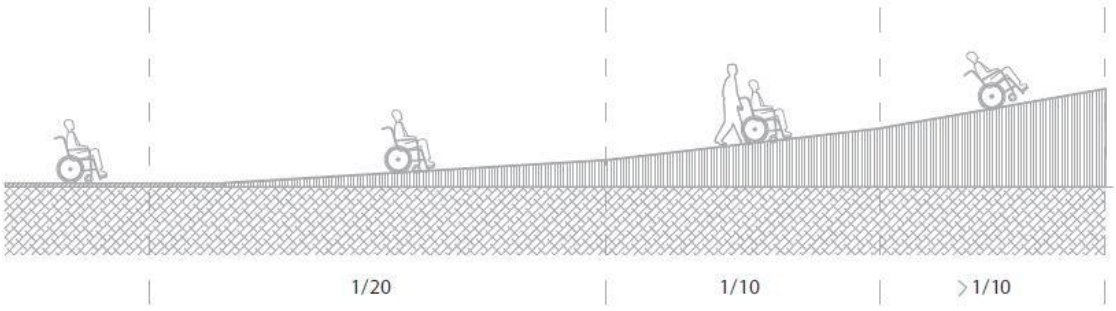
Çarşı bölgesindeki yollarda topoğrafyadan dolayı eğimli ve genellikle de dardır. Sokaklarda yer dokusu Arnavut kaldırımı ve kilit taşlardan oluşmaktadır. Düzgün ve akıcı yollar bulunmamaktadır. Eğimden ve Arnavut kaldırımlı yollarda turistlerin(tekerlekli sandalyeliler, çocuklu aileler, yaşlılar) belirli noktalarda (Yemeniciler Arastası, Kaymakamlar Evi) yürümede sıkıntı çektiği gözlenmektedir. Alan gezisi sırasındaziyaretim esnasında karşılaştığım ailenin tekerlekli sandalyeli kişilerin alandaki turistik faaliyetler sırasında yolların bozuk olmasından dolayı zorlandıkları gözlemlenmiştir. Aynı zamanda bölge esnafındaki engellilerin de evden iş yerine gelirken Arnavut kaldırımlı yollardan geçerken sıkıntı çektiği belirtilmiştir.

Şekil 41. Safranbolu Çarşı Bölgesindeki Arnavut Kaldırımı Sokak Dokusu (Diken,2021)

Düşey Sirkülasyon

Açık alanlarda ve kamusal alanlara tüm bireylerin erişimi sağlanmalıdır. Dikey ve düşey sirkülasyon gerekli alanlarda asansör, platform asansörleri, merdiven platform asansörleri, taşınabilir rampalar ya da sabit rampalar ile erişim imkânı sağlanmaktadır.

Şekil 42. Tekerlekle Sandalye Kullanıcıları İçin Yol Eğimleri (TS, 2011)

Çarşı merdiven asansörü vb. elemanlara tarihi yapılarda ve müzelerde bulunmamaktadır. Bölgedeki tarihi yapılarda ve belirli yerlerde (eğimi %5'den fazla) evrensel standartlara uygun olmasa da rampa bulunmaktadır.

Şekil 43.(Solda) Kazdağlı Meydanının Arka Tarafındaki Parkta Bulunan Rampa (Sağda) Hıdırlık Tepesindeki Rampa Uygulaması, (Diken, 2021)

4.5.5. Güvenilirlik

Tüm bireyler, ziyaret ettikleri alanlarda kendilerini güvende hissetmek istemektedirler. Ziyaret ettikleri alan içerisinde, herhangi bir problemle karşılaştıklarında (gasp, kaybolma vs.) güvenlik güçlerinin olması, turistlik alanlarda bilgi almak amacıyla turizm danışma büroları ve havanın karanlık olduğu saatlerde

yeterince aydınlatılmış cadde ve sokakların varlığıtüm ziyaretçilerde güven hissi sağlamaktadır.

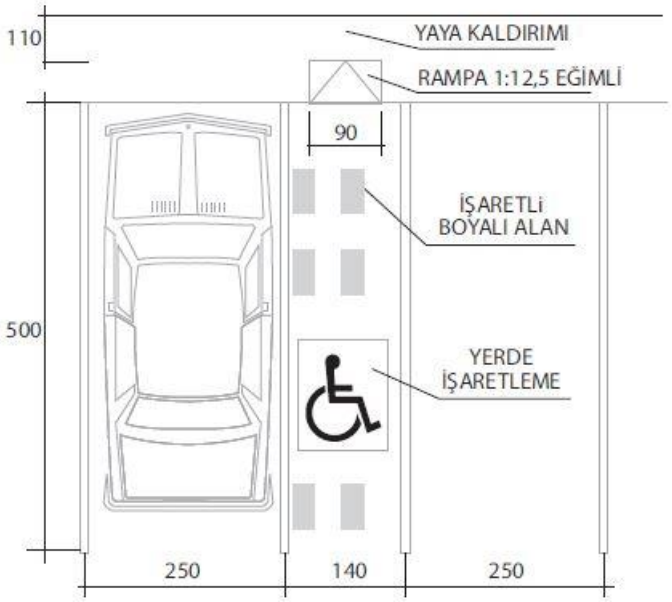
Çalışma alanı içerisinde Kazdağlı Meydanı'nın hemen karşısında Turizm Danışma Bürosu ve 50 metre ilerisinde Hükümet Sokak içerisinde Çarşı Polis Karakolu yer almaktadır. Aydınlatma elemanlarının da yeterli olduğu Çarşı bölgesinde akşamları rahatlıkla gezilebilmektedir.

Şekil 44. Kazdağlı Meydanında Bulunan Turizm Danışma Ofisi, (Diken, 2021)

4.5.6. Araç Trafiği ve Otopark

Kentlerde ve yapılı çevrede özel araç ve toplu taşıma durak alanlarının ören yerlerine yakın konumda olmalı ve farklı işaretlemeler ile görünebilirliği sağlanmalıdır. Engelli bireylerin yapacak oldukları inme-binme eylemleri esnasında kullanıcıların ihtiyaçlarına göre özel tasarımlı cep alanlar oluşturarak güvenli bölgeye rahatlıkla ulaşmaları sağlanmalıdır. Yapılacak olan otoparklarda Otopark Yönetmeliğinin +/1 maddesine göre; toplam park yeri sayısının e az %2 kadar engelli park alanı ayırılması gerekmektedir. (20 Araçta, 1 engelli araç gibi)

Şekil 45. Engelli Araç Park Alanı (TS, 2011)

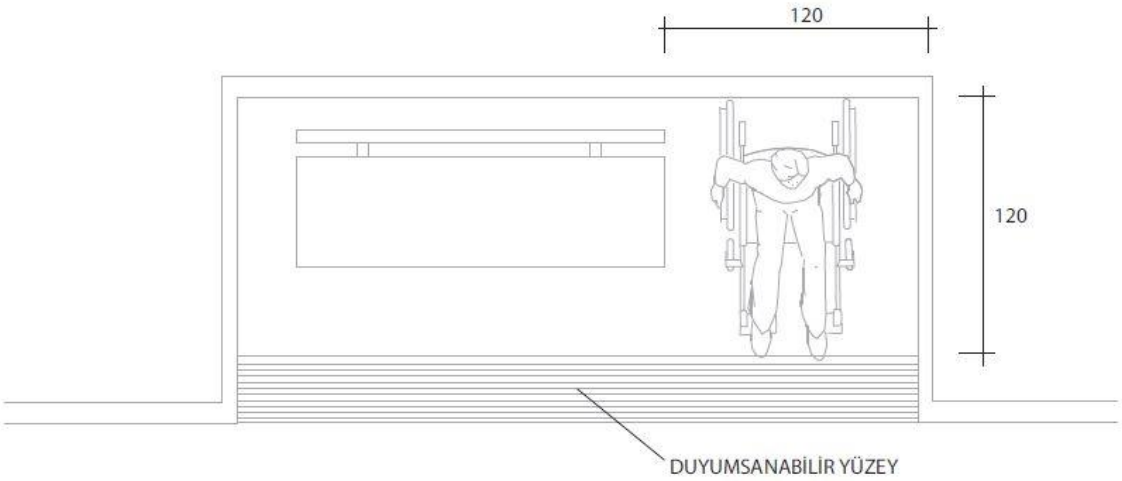
Çarşı bölgesinde incelendiğinde Kastamonu ve Bartın- Amasra yollarının geçiş güzergâhının yer aldığı görülmektedir. Alandaki araç trafiğinin yanı sıra tur otobüslerinin, hafta sonları ve tatillerde yoğunluğunun arttığı gözlenmiştir. Yoğunlaşan araç trafiğine karşılık otopark alanlarının da ihtiyaca cevap veremediği, yol kenarlarında da araç parklaşma alanı olarak kullanıldığı görülmüştür. Alan da park alanı olarak gösterilen 4 adet otopark mevcuttur. Asmazlar Caddesi üzerindeki Kalealtı İO (40 Araç),Hükümet Sokaktaki Çarşı Otopark (25 Araç), Çelikgülersoy Caddesi üzerindeki Tarihi Çarşı Otopark (170 araç) ve Celal bayar Caddesi üzerinde bulunan minibüs ve otobüslerin park ettiği alan bulunmaktadır. Otopark alanlarına bakıldığından engelliler için park alanı ayrılmadığı görülmektedir.

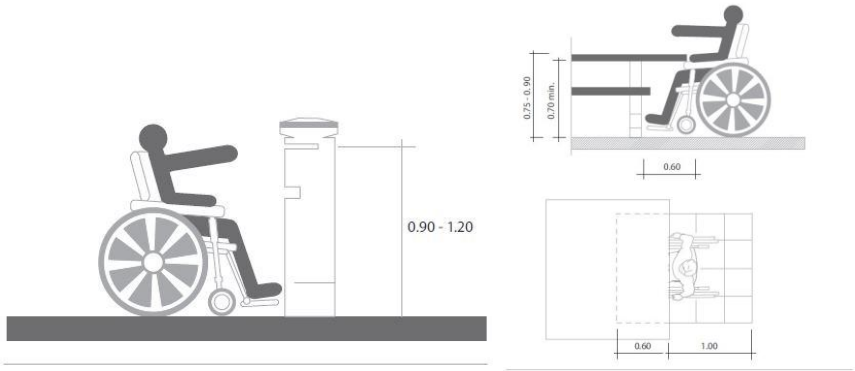
Şekil 46. Kazdağlı Meydanından Yolcu İndirme - Bindirme Alanı (Solda) Çarşı Otoparkı (Sağda)

4.5.7. Kent Mobilyaları

Kent mobilyaları denildiğinde aydınlatma elemanları, ATM, Telefonlar, çöp ve posta kutuları, sabit oturma ve banklar olarak tanımlanabilmektedir. Yaya geçiş güzergâhı üzerinden bulunan aydınlatma elemanları, oturma bankları ve çöp kutuları mevcut geçiş aksında engel oluşturmamalıdır. Olası bir kazaya neden olmamak için yapılacak olan uygulamalar da evrensel tasarım kriterleri uygulanmalıdır.

Şekil 47. Kent Mobilyaları (TS, 2011)

Şekil 48. Kent Mobilyaları (TS, 2011)

Çarşı bölgesinin geneline bakıldığında tüm kent mobilyaları mevcuttur. Fakat tüm kullanıcılara hitap etmemektedir. Kazdağlı Cami'nin arkasında bulunan park alanında rampa bulunmamasından dolayı fiziksel engelli bireyler erişimde zorlanmaktadır. Aydınlatma elemanlarının geçiş güzergâhında engel teşkil etmediği gözlenmiş, çöp kutularının ise yere sabit ve aydınlatma elemanlarına montajının yapıldığı tespit edilmiştir. Bölgede bulunan Kasım 2019 tarihi itibariyle 127 adet çeşme korunması gereken kültür varlığı olarak tespit edilmiş, bunların hiçbiri tekerlekli sandalye kullanıcılarına uygun olmadığı tespit edilmiştir.

Şekil 49. Sokak Tabelası (Solda) Çöp Kutusu Yönlendirici Tabelalar (Sağda),(Diken,2021)

4.5.8. Telekomikasyon

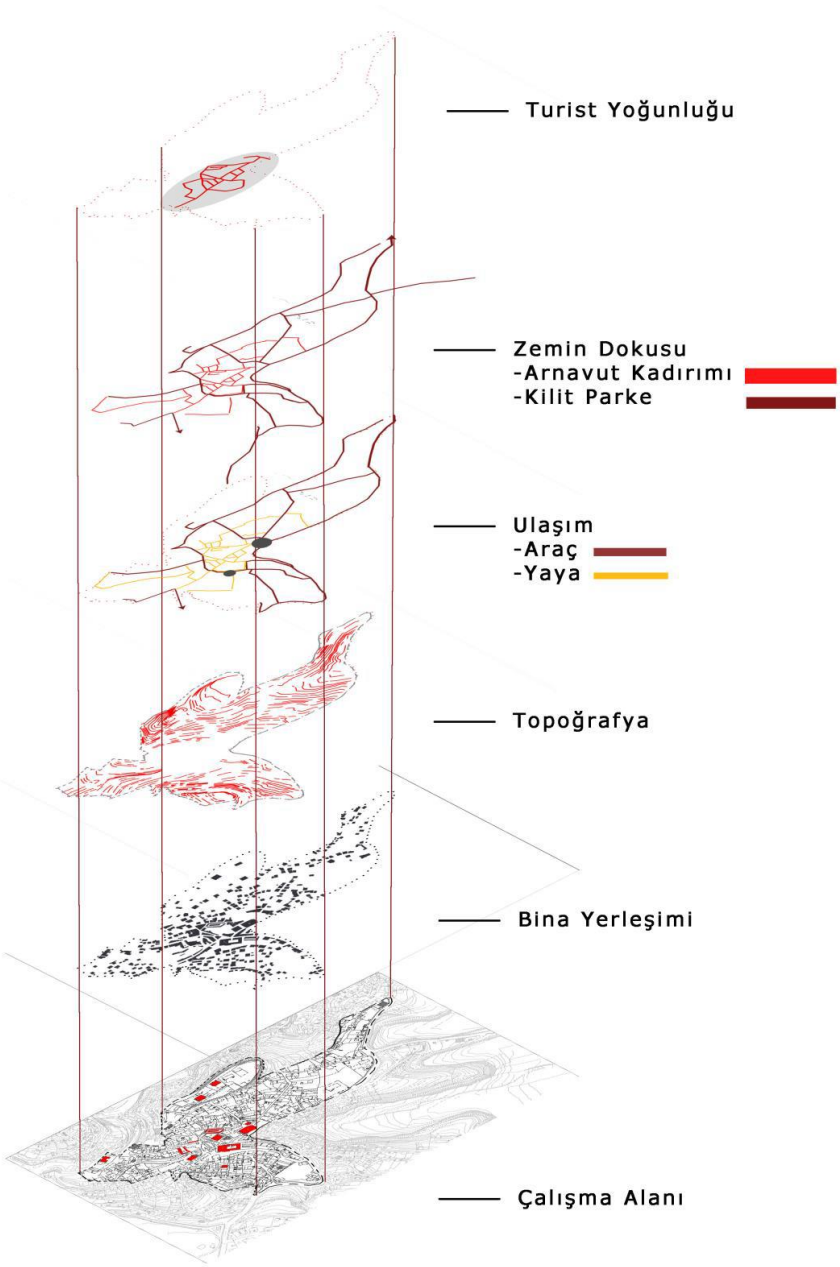
Mobil cihazların (akıllı telefon, tablet vs.) gelişen teknolojiyle birlikte birçok uygulamayla insanların hayatlarını kolaylaştırmaktadırlar. Bunun yanı sıra engelli bireylerinde bu teknoloji sayesinden her türlü bilgi ve erişimi kolaylaşmış durumdadır. Tüm engelli bireylere yönelik hazırlanacak uygulamalar ile tarihi alanların tarihsel süreçlerine, seyahat rotalarını, konaklama, park alanlarına ait bilgileri içinde bulunduran çevrimiçi ve çevrimdışı kullanımı olan uygulamalar ile hizmet kalitesinin arttırılmasısağlanmalıdır.

4.6. Genel Değerlendirme

Çarşı Bölgesinde sürüdürülebilir engelli erişim kriterleri incelendiğinde alanda, engelli erişiminin yeterli olmadığıgörülmektedir. Yapılan analizler neticesinde, odak noktası olan tarihi yapıların ve dükkânların (hediyelik eşya, kafe, lokanta vs.) bulunduğu sokaklarda, zemin dokusunun arnavut kaldırım olması tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini zorlaştırmaktadır. Sokak genişliklerinin dar olması ve dükkânların sergi elemanlarının sokakta bulunması yaya erişimini zorlaştırmaktadır. Kent mobilyalarında aydınlatma elemanları erişimi engellememekte fakat çöp kutuları, yönlendirici levhaların engelli erişimine uygun olmadığı görülmektedir.

Erişilebilir turizm için öncellikle kentteki önemli tarihi yapılar tespit edilmiştir. Bunlar ise; Kazdağlı Cami, Cinci Hamamı, Köprülü Mehmet Paşa Cami, İzzet Paşa Cami, Cinci Han, Yemeniciler Arastası, Demirciler Çarşısı, Kaymakamlar Gezi Evi, birbirlerine yakın konumda, Tabakhane Müzesi, HıdırlıkTepesi, Güneş Saati, , Kent Tarihi Müzesi, Eski Cezaevi, Tarihi Saat Kulesi, ise farklı noktalarda yer aldığı tespit edilmiştir.

Kente ait yapılan analiz çalışmaları kapsamında tarihi yapılara erişimin sağlanması amacıyla alandeğerlendirildiğinde dört odak noktası oluşturup, seyahat rotası ile birbirine bağlanması gerektiği ortaya çıkmıştır.

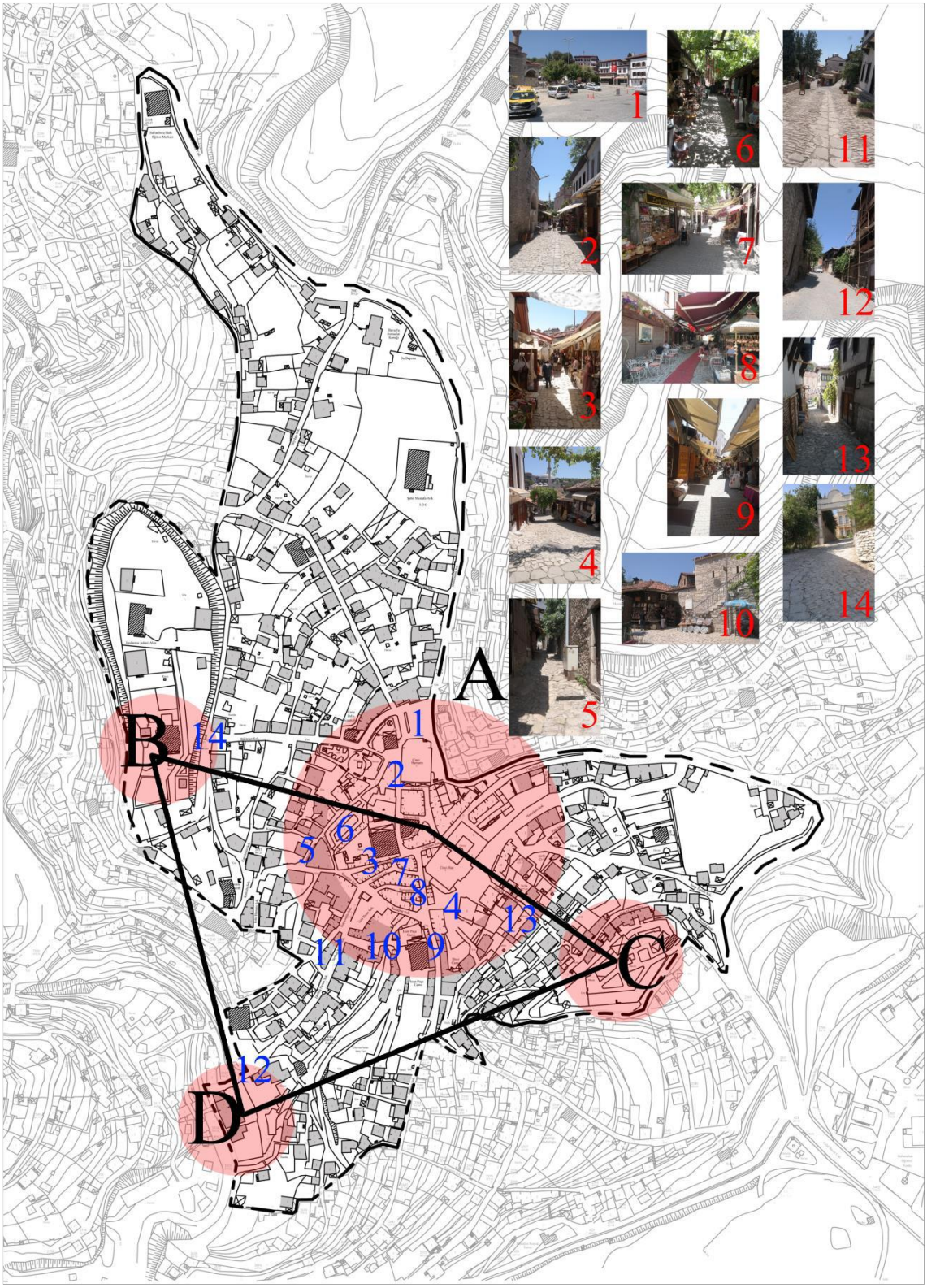
Şekil 51.Çalışma Alanına Ait Analizlerin Birlikte Değerlendirilmesi (Diken, 2021)

BÖLÜM 5. ÖNERİ VE SONUÇ

5.1. Öneri

Safranbolu Çarşı bölgesinde yapılan incelemeler ve analizler soncunda 4 adet çalışma alanı oluşturulmuştur. Belirlenen bu alanlar A,B,C ve D bölgesi olarak isimlendirilmiştir. A bölgesi, B ve C bölgesi arasında topoğrafyadan dolayı düz bir alanda kalmaktadır. Tarihi önemli yapıların ve ticari alanların da(dükkânlar, kafeler vs.) yoğun olduğu bölge olması sebebiyle ana odak nokta olarak oluşturulmuştur. B bölgesi, gelen ziyaretçilerin görmek isteyecekleri 3 tane önemli yapıdan oluşmaktadır. Bu alan topoğrafyadan dolayı tepe noktada kaldığı için A nolu bölgeden ayrı olarak değerlendirilmiştir. C bölgesi de B bölgesi gibi topoğrafyadan dolayı tepe noktada kalmakta ve panoramik kent manzarası sunması sebebiyle, gelen ziyaretçilerin uğrak noktasıdır. D bölgesi ise kenttin geçmiş ticari kültürünü yansıtan ve kentte kalan son deri imalathanesi olan Tabakhane Müzesi ziyaretçiler tarafından ilgi görmektedir.

Sürdürülebilir kentlerdeki engelli erişimi kriterlerinden alan yönetim planının kentin tüm genelini kapsayacak şekilde; tanımlanan bölgeleri birbirine bağlayıp ulaşılabilir seyahat rotası oluşturularak, yaya ve engelli bireylerin erişimi sağlanmalıdır.

Şekil 51.Çalışma Alanın Belirlenmesi (Diken, 2021)

A bölgesi Çarşı Bölgesinin ana odak noktasıdır. Görülmesi gereken tarihi değerlere sahip olan yapıların ve ticari alanların yoğun olduğu bu alanda, yaya sirkülasyonunu da arttırmaktadır. Yapılan analizler sonucunda engelli erişimi için uygulamanın olmadığı, bazı alanlarda da standartlara uygun olmadığı gözlenmiştir.

A bölgesinde herkes için tasarım kuralları çerçevesinde öncelikle yapılması gerekli olan çalışmalar şu şekildedir;

• Alanda tarihi yapılara erişimin rahat sağlanacağı, seyahat rotası oluşturulmalı,

• Sokaklardaki sirkülasyonunu daha güçlü hale getirilmesi,

• Yolcu indirme- bindirme alanı olarak kullanılan Kazdağlı Meydanın da engelli park alanı oluşturulması,

• Sık kullanılan dar sokaklarda erişim güçlendirilmeli,

• Kazdağlı Cami'nin arkasında bulunan park alanı erişilebilir olmalı, Cinci Hanın arkasındaki alanda da dinlenme alanı oluşturulmalı,

• Dar sokaklarda bulunan dükkânların sergi elemanlarının yaya dolaşımı engellemek için yeni düzenleme getirilmeli,

• Niteliksiz ve yetersiz olan kentsel mobilyaların yeniden düzenlenmelidir.

B bölgesindeki alanda Kent Tarihi Müzesi, Anadolu Saat Kulesi, Minyatür Parkı bulunmaktadır. Kente gelen ziyaretçilerin uğradıkları bu alana topoğrafyadan kaynaklanan tepelik alanların varlığından dolayı engelli erişimi zorlaşmaktadır. Alanda otopark mevcut fakat engeliler için ayrılmış bir alan yoktur. Kent Tarihi müzesine tekerlekli sandalyeli bireylerin erişimi sağlanmamaktadır. Binayı dışarıdan görebilmektedir. Saat Kulesi ve Minyatür Parkını bahçede görebilmektedirler. Gelen ziyaretçiler panoramik olarak kenti de görebilmektedirler.

B bölgesinde herkes için tasarım kuralları çerçevesinde öncelikle yapılması gerekli olan çalışmalar şu şekildedir;

• Alanda bulunan mevcut otoparkın düzenlenerek, engelli park alanı oluşturulmalı,

• Bahçe de yol düzenlenmesi yapılarak engellilerin erişimi için düzenleme getirilmeli,

• Panoramik manzara için seyir noktaları oluşturulup, kent mobilyaları ve elemanlarıyla düzenleme yapılmalı,

• Kent Tarihi Müzesine, dikey sirkülasyonu sağlamak için yapı dışına engelli platformu, yapı içerisine ise merdiven asansörü konulmalıdır.

C bölgesi, Hıdırlık Tepesinden kenti kuşbakışı izleyebilmektedirler. Topoğrafyadan dolayı gelen engelli ziyaretçilerin araç vasıtasıyla bu alana gelebilmektedirler. Hıdırlık Tepesinde zemin dokusu tekerlekli sandalyeli kullanıcı için uygundur. Kendi içerisinde de kotlu olan bu alanda yapılan rampalar engelli erişim standartlarına uygun olmasa da, mekânda dolaşabilme fırsatı sağlamaktadır.

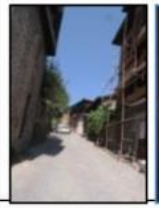
D bölgesinde bulunan Tabakhane Müzesi kentte geçmiş yıllardan kalan son yapıdır. Geçmiş dönemi yansıtan bu yapıya ulaşım Aşağı Tokatlı Sokağına kadar arnavut kaldırımlı olup, bu sokakta kilit parke döşeli olmasından dolayı engelli erişiminde kolaylık sağlamaktadır. Bina içeresinde girişte koyulacak olan rampa ile yapının zemin katına giriş sağlanmalıdır.

Bölgelerdeki yapılan genel incelemelerden sonra da sokaklar özelinde durum tespit çalışması yapılmış olup öneriler de aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 11.Sokak Analizleri (Diken, 2021)

NO	SOKAK GÖRÜNTÜSÜ	BÖLGE	SOKAK ADI	YER KAPLAMASI	GENİŞLİK	KENT MOBİLYALARI	ENGELLİYE UYGUNLUĞU	ÖNERİ
5		A	ARASTA ARKASI SOKAK	ARNAVUT KALDIRIM	230 cm	AYDINLATMA ELEMANLARI, ÇÖP KUTULARI, TABELALAR	X SOKAĞIN DAR OLUŞU, DOKU YÜZEYİNDEKİ TAŞLARIN BİÇİMSİZ, ARALARINDAKİ AÇIKLIK VE YÜKSELTİ FARKLILIKLARI FAZLA OLMASI ENGEL TEŞKİL ETMEKTEDİR.	TARİHİ YEMENİCİLER ARASTASININ ARKA KAPISI BU SOKAĞA AÇILMAKTADIR. KAPIYA KADAR OLAN YAKLAŞIK 1700 cm MESAFEYE FİZİKSEL ENGELLİ YOLU YAPILIP, KAPI GİRİŞİNE DE RAMPA İLE İÇERİYE GEÇİŞ SAĞLANABİLİR.
6		A	YEMENİCİLER ARASTASI	ARNAVUT KALDIRIM	310 cm	AYDINLATMA ELEMANLARI,	X ARASTA İÇERİSİNDE KARŞILIKLI DÜKKANLARIN TEZGAHLARI VE KAFENİN MASALARI İLE MEVCUT TAŞ DOKULU YOLU DARALTIP GEÇİŞİ ZORLAŞTIRMAKTADIR.	ÇARŞI İÇERİSİNDEKİ DÜKKANLARIN TEZGAH GENİŞLİĞİNİ DÜZENLENİP, YOL GEÇİŞ MESAFESİNİ AÇIP, ENGELLİ İÇİN YÜRÜYÜŞ YOLU YAPILABİLİR.
7		A	SARAÇLAR SOKAK	KİLİT PARKE TAŞI	450 Cm -500 cm	AYDINLATMA ELEMANLARI, YÖNLENDİRİCİ LEVHA	VAR SOKAK DOKUSUNUN KİLİT PARKE TAŞI İLE KAPLANMIŞ OLMASINDAN DOLAYI TEKERLEKLİ SANDALYELİ BİREY RAHAT DOLAŞIM İMKANI SAĞLAMAKTADIR. FAKAT BU SOKAĞA ÇIKAN TÜM YOLLARIN ARNAVUT KALDIRIMI OLUŞU ULAŞIMI ZORLAMAKTADIR.	MEVCUT SOKAĞA BAĞLANAN YOLLARIN GENİŞLİKLERİNE VE UYGULANABİLİRLİĞİNE BAKILARAK FİZİKSEL ENGELLİ BİREYLER İÇİN YÜRÜME YOLU OLUŞTURULABİLİR. CELAL BAYAR CADDESİNDEN DE ULAŞIMIN SAĞLANILDIĞI SOKAĞA YAPILACAK OLAN ENGELLİ PARK ALANI SAYESİNDE GELEN ZİYARETÇİLERİN BU SOKAKTA BULUNAN CİNCİ HAN'I ZİYARET ETTME ŞANSLARI ARTACAKTIR.
8		A	SEMERCİLER SOKAK	ARNAVUT KALDIRIM	345 cm - 460 cm		X KAFELERİN OLDUĞU BU SOKAKTA GEÇİŞ ALANI DARALTILMIŞTIR. SOKAĞA KOYULAN PASPASIN ENGELLİ BİREYLERİN AZ DA OLSA GEÇİŞİNİ KOLAYLAŞTIRMAKTADIR.	SOKAKTAKİ MASALARIN DAHA DA DARATILIRLARAK, MEVCUT ALANIN GENİŞLETİLİP FERAHLATILMASI SAĞLANMALIDIR. OLUŞTURULMASI PLANLANAN GEZİ ROTASI BU SOKAKTAN GEÇİRİLEBİLİR.
9		A	MANİFATURACILAR SOKAK	ARNAVUT KALDIRIMI + KİLİT PARKE TAŞI	422 cm - 620 cm	AYDINLATMA ELEMANLARI, KISMİ YÖNLENDİRİCİ LEVHALARI	X CELAL BAYAR CADDESİNİN BAĞLANTISI OLAN SOKAKTA SOKAK DOKUSU İZZET PAŞA CAMİ GİRİŞİNDEKİ ALANDA ARNAVUT KALDIRIMI VE DAHA SONRASINDA KİLİT PARKE TAŞINA DÖNÜŞMEKTEDİR. CAMİNİN ÖNÜNDE BULUNAN ALANDA DİNLENME ALANI MEVCUTTUR FAKAT ENGELLİYE UYGUN DEĞİLDİR.	CAMİNİN ÖNÜNDEKİ DİNLENME ALANINI ENGELLİLERİN ERİŞİMİNE UYGUN HALE GETİRİLMELİDİR. İZZET PAŞA CAMİNİN GİRİŞİNE RAMPA EKLENEREK CAMİNİN AVLUSUNA GİRİŞ SAĞLANIP, DEMİRCİLER ÇARŞISINI ÜST KOTTAN GÖRÜLMESİ SAĞLANMALIDIR. KİLİT PARKE TAŞI DÖŞELİ SOKAKTAKİ EĞİM DÜZENSİZLİKLERİ GİDERİLEREK YOL DÜZELTİLMELİDİR.

NO	SOKAK GÖRÜNTÜSÜ	BÖLGE	SOKAK ADI	YER KAPLAMASI	GENİŞLİK	KENT MOBİLYALARI	ENGELLİYE UYGUNLUĞU	ÖNERİ
1		A	KAZDAĞLI MEYDANI	KİLİT PARKE TAŞI + ARNAVUT KALDIRIM		AYDINLATMA ELEMANLARI, OTURMA BANKLARI, YÖNLENDİRİCİ LEVHA	X	KAZDAĞLI MEYDANINDA ÖNCELİKLİ OLARAK GEÇİÇİ PARK YAPILAN ALANIN ENGELLİ OTOPARKI HALİNE DÖNÜŞTÜRÜLÜP, KENT MOBİLYALARININ EVRENSEL TASARIM ÖLÇÜTLERİNE UYGUN ŞEKİLDE YAPILMALIDIR.
2	 	A	ECZACI HİDAYET DERMAN SOKAK	ARNAVUT KALDIRIM	450 cm	AYDINLATMA ELEMANLARI, ÇÖP KUTULARI	KISMEN KENT MOBİLYALARI MEVCUT SOKAK ÜZERİNDE ENGEL OLUŞTURMAMAKTADIR. YER DOKUSUNDAN DOLAYI ENGELLİYE UYGUN DEĞİLDİR.	YOL GENİŞLİĞİ BÖLGENİN SOKAK GENİŞLİĞİNE BAKILDIĞINDA NORMAL GÖZÜKMEKTEDİR. FAKAT DÜKKANLARIN SATIŞ ÜRÜNLERİ VE KAFELERİN MASALARI SOKAĞI DARALTMAKTADIR. MASALARI DÜKKAN İÇLERİNE TAŞIYARAK SATIŞI YAPILACAK ÜRÜN TEZGAHLARIN BELLİ BİR ÖLÇÜ SINIRI GETİRİLEREK YOL GENİŞLİĞİ SAĞLANMALIDIR. AYRICA FİZİKSEL ENGELLİLER İÇİN YÜRÜYÜŞ YOLU TASARLANMASI GEREKMEKTEDİR.
3		A	KUNDURACILAR SOKAK	ARNAVUT KALDIRIM	250 cm	AYDINLATMA ELEMANI	X DAR OLAN SOKAKTA BİR DE DÜKKANLARIN SATIŞ TEZGAHLARININ DA DIŞARIDA OLMASI GEÇİŞ ALANININ DARALMASINA SEBEP OLMAKTADIR.	SOKAKLARDA OLAN TEZGAHLARININ DÜKKAN İÇLERİNE, YADA BELİRLİ STANDARTTA DIŞARIDA SATIŞ YAPILMASINA İZİN VERİLMELİDİR.
4	 	A	CELAL BAYAR CAD.	ARNAVUT KALDIRIM	450 cm ile1000 cm ARALIĞINDA DEĞİŞMEKTEDİR.	AYDINLATMA ELEMANI, ÇÖP KUTULARI, YÖNLENDİRİCİ LEVHALAR	X CADDENİN DOKUSU ENGELLİ İÇİN UYGUN DEĞİLDİR. YÖNLENDİRİCİ LEVHALAR YETERSİZ VE GÖRÜNÜR DEĞİLDİR.	CADDENİN GENİŞ OLMASINDAN DOLAYI ENGELLİ YÜRÜYÜŞ ROTASI BU CADDEDEN SAĞLANABİLİR. GENİŞLİĞİ 1000 cm ÜZERİNDE OLAN CADDE DE YOL KENARI PARKLANMA ALANINDA ENGELLİLER İÇİN PARK ALANI OLUŞTURULABİLİNİR. YÖNLENDİRİCİ LEVHALAR GÖRÜNÜR KILINABİLİR.

NO	SOKAK GÖRÜNTÜSÜ	BÖLGE	SOKAK ADI	YER KAPLAMASI	GENİŞLİK	KENT MOBİLYALARI	ENGELLİYE UYGUNLUĞU	ÖNERİ
10		A	DEMİRCİLER SOKAK	ARNAVUT KALDIRIMI	350 cm - 1150 cm	AYDINLATMA ELEMANLARI	X BU SOKAKTA ESNAFLIK YAPAN BAHRİ BEY, EVİNDEN İŞİNE TEKERLEKLİ SANDALYESİYLE 8 YILDIR GELMEKTEDİR. ENGELLİYE UYGUN OLMAYAN SOKAK DOKUNDAN DOLAYI, 8 YIL İÇİNDE 3 ADET TEKERLEKLİ SANDALYESİNİN KIRILDIĞINDAN BAHSETMİŞTİR.	SOKAK DOKUSU ENGELLİYE UYGUN HALE GETİRİLMELİDİR. İZZET PAŞA CAMİ AVLUSUNDAN DA MERDİVENLE ULAŞIMI SAĞLANAN BU SOKAKTA, CAMİ AVLUSUNA YAPILACAK OLAN ENGELLİ ASANSÖRÜ İLE RAHATLIKLA ERİŞİM SAĞLANACAKTIR.
11		A	DEBBAĞ PAZARI SOKAK	ARNAVUT KALDIRIMI	525 cm	AYDINLATMA ELEMANLARI, ÇÖP KUTULARI, TABELALAR	X MEVCUT SOKAK DOKUSU ENGELLİ ERİŞİMİNE UYGUN DEĞİLDİR.	TEKERLEKLİ SANDALYE KULLANICILARI İÇİN EVRENSEL TASARIM KURALLARI ÇERÇEVESİNDE YÜRÜYÜŞ GÜZERGAHI OLUŞTURULABİLİR.
12	 	D	AŞAĞI TABAKHANE SOKAK	KİLİT PARKE TAŞI	540 cm	AYDINLATMA ELEMANLARI	SOKAK DOKUSU KİLİT PARKE TAŞI OLMASINDAN DOLAYI TEKERLEKLİ SANDALYE KULLANICILARINA UYGUNDUR.	TABAKHANE MÜZESİNE GİDİŞ GİDİŞ GÜZEGAHI OLAN BU SOKAĞA YÖNLENDİRİCİ TABELALARIN YERLEŞTİRİLMESİ GEREKMEKTEDİR.
13	 	A	HIDIRLIK YOKUŞU SOKAK	ARNAVUT KALDIRIMI	250 cm -360 cm	AYDINLATMA ELEMANI	X SOKAK EĞİMDEN VE DOKUSUNDAN DOLAYI TEKERLEKLİ SANDALYE KULLANICILARINA UYGUN DEĞİLDİR. SOKAĞIN GİRİŞİNDE DUVARDA ASILI OLAN TABELALAR YÖNLENDİRİCİ ÖZELLİKTE DEĞİLDİR.	MEVCUT SOKAK DOKUSU FARKLI BÜYÜKLÜKTEKİ TAŞLARDAN OLUŞMAKTADIR. TEKERLEKLİ SANDALYE KULLANICILARININ GEÇİŞİNİ KOLAYLAŞTIRICAK YOL DÜZENLEMESİ YAPILMALIDIR.
14	 	B	KALEMEYDANI SOKAK	ARNAVUT KALDIRIMI	600 cm - 950 cm	AYDINLATMA ELEMANI, YÖNLENDİRİCİ LEVHA	X SOKAK DOKUSU ARNAVUT KALDIRIMI VE TOPOĞRAFYADAN DOLAYI ÜST KOTTA KALAN KENT TARİHİ MÜZESİNİN OLDUĞU BU ALANDA TEKERLEKLİ SANDALYE KULLANIMINA UYGUN DEĞİLDİR.	ZEMİN DOKUSU VE TOPOĞRAFYADAN DOLAYI YAKLŞIK 12 YÜKSEKLİKTE KALAN BU ALANA, ARAÇ İLE BU MEKANA GİDİLMESİ DAHA UYGUN OLACAKTIR.

5.2. Sonuç

Safranbolu Kenti Dünya Mirası Alanları için sürdürülebilir koruma amacıyla tüm dünyanın önemle üzerinde durduğu "alan yönetimi" ve "yönetim planı" kavramları çerçevesinde hazırlanmış alan yönetim planı bulunmamaktadır. Koruma ve sürdürülebilirlik anlamında tüm sorunların tespit edilmesi, hedef, stratejilerin belirlenip ve kısa ve uzun vade de eylem planlarının hazırlanması gerekmektedir.

Engelli bireylerin, hayata katılıp sosyalleşmesi için bulundukları çevrede engelle karşılaşmamaları gerekmektedir. Dünya genelinde de olduğu gibi evrensel tasarım kurallarının uygulanmasıyla sağlanabilmektedir. Ülkemizde mevzuat, yasa ve yönetmelikler uygulanmasını söylese de, yeterli denetmeler yapılamamaktadır.

Bu çalışmada; Safranbolu Kenti Dünya Miras Alanları için öncelikli hedefi evrensel değerlerini koruyarak, engellierişilebilirliliğin sağlanıp sürdürülebilir olması ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için "Sürdürülebilir Kentlerde Engelli Erişimi Kriterleri " çerçevesinde öneri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Safranbolu Şehri Dünya Miras Alanı'ndaki kentsel mevcut durum analizleri yapılarak sorunlar tespit edilmiştir. Yapılan tespitler "ICOMOS Tarihi Çevrenin Korunması Ve Evrensel Tasarım Kuralları" incelenerek ortak bir çıkarım yaparak "Sürdürülebilir Kentlerde Engelli Erişim Kriterleri" oluşturulmuştur. Yapılan incelemeler de bu kriterler kapsamındaki " alan yönetim planı, erişilebilir seyahat rotası, engellierişimi, algılanabilirlik, düşük fiziksel güç, güvenilirlik, araç ve otopark, kent mobilyaları ve telekomünikasyon"olmak üzere dokuz başlık altında ele alınmıştır. Her başlık alan içerisinde incelenmiştir.

Yapılan bu çalışmada sonuç olarak, koruma bilincinin ve erişimin önemli olduğu, tüm bireylerin eşit haklara sahip olduğu görülmektedir. Koruma Kurullarının, Bakanlıkların, Belediyelerin ve halkın bir araya gelerek, geçmişin izlerini taşıyan kentlerimizin sürdürülebilir, gelecek nesillere aktarılması ve herkesin erişebilmesi amacıyla ortak payda da buluşması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Ahunbay, Z. (2014). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon* (10. Baskı b.). İstanbul: YEM.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). https://www.aile.gov.tr/sss/engelli-ve-yasli-hizmetleri-genel-mudurlugu/erisilebilirlik/ adresinden alındı

Akçalı, Ş. (2015). *Görme Engellilere Yönelik Tasarlanan Mekânların Erişilebilirlik Standartları Kapsamında İrdelenmesi, Görme Engelli Kütüphaneleri.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Akdu, U., & Akdu, S. (2018). Engelli Turizmi: Yasal Düzenlemeler ve Uygulamalar. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 9*(23), 100-123.

Akıncı, Z., & Sönmez, N. (2015). Engelli Bireylerin Erişilebilir Turizm Beklentilerinin Değerlendirilmesine Yönelik Nitel Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 26*(1), 97-13.

Alpagut, Y. (2003). *Toplu Konut Dış Mekanlarında Tüm Kullanıcılar İçin Erişilebilirlik Ölçütlerinin Saptanması.* İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.

Astekin, N. G. (2004). *Kültür ve Doğal Varlıklarımız Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız?* içinde Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.

Boduroğlu, Ş. (2005). *Konutlarda Evrensel Tasarım Kavramı ve Örnekler Üzerinde Analizi.* Sanatta Yeterlilik Tezi, M.S.G.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Böke, F. (2020). *Dünya Miras Alanları ve Alan Yönetimi: Dünya Miras Kenti Safranbolu için Bir Yönetim Planı Önerisi.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Ankara.

Buhalis, D., & Darcy, S. (2011). Accessible Tourism Consepts and Issues. *Channel View Publications*.

DEV, D. E., & DEB, D. E. (2011). *Engelliler İçin Evrensel Standartlar Klavuzu.*

Dostoğlu, N., Şahin, E., & Taneli, Y. (2009). Evrensel Tasarım: Tanımlar, Hedefler, İlkeler. *Mimarlık*(347).

Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme. (2009). Birleşmiş Milletler . adresinden alındı

Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme. (2009). 2020 tarihinde Resmi Gazete: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm adresinden alındı

Hacıhasanoğlu, I. (2003). Evrensel Tasarım, Tasarım Kuram. *M.S.G.S.Ü. Mimarlık Fakültesi Hakemli Dergisi*(3), 93-101.

Hasol, D. (2008). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü* (10. Baskı b., s. 279). içinde İstanbul: YEM.

ICOMOS Türkiye. (2011). 2019 tarihinde Tarihi Kent ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi için Valetta İlkeleri. adresinden alındı

ICOMOS, T. (1964). *Venedik Tüzüğü*. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf adresinden alındı

ICOMOS, T. (1987). Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü Washington Tüzüğü. (Z. Ahunbay, Çev.) http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0627604001536681570.pdf adresinden alındı

ICOMOS, T. (1994). *Nara Özgünlük Belgesi.* (D. Mazlum, Çev.) http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0756646001536913861.pdf adresinden alındı

ICOMOS, T. (1999). *Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü.* (Z. Ahunbay, Çev.) URL:http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0300983001536913522.pdf adresinden alındı

ICOMOS, T. (2011). *Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetilmesiyle İlgili Valetta İlkeleri.* http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0592931001536912260.pdf adresinden alındı

ICOMOS, T. (2013). *Mimari Mirası Koruma Bildirgesi.* http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf adresinden alındı

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. (1948). İnsan Hakları Derneği: https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/ adresinden alındı

Kanbak, A., & Şirin Pınarcıoğlu, N. (2020). *Sürdürülebilir Kent Modelleri.* Londra: IJOPEC.

Keleş, R. (1998). *Kent Terimleri Sözlüğü.* Ankara: İmge Yayınevi.

Ketboğa, S. (2016). *İstanbul İli Örneğinde Otel İşletmelerinin AB Erişilebilirlik Standartlarına Uygunluğunun Karşılaştırmalı Analizi.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Koca, C. (2010). Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu.

KTB. (1983). *2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu.* 2020 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı: https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf adresinden alındı

Kurak Açıcı, F., Ertaş, Ş., & Koç, S. (2018). Erişilebilirlik Kavramıyla Sirkülasyon: Trabzon Forum AVM Örneği. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 2*(6), 33-47.

Madran, E., & Özgönül, N. (2011). *Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması.* TMMOB Mimarlar Odası.

Mishchenko, E. D. (2014). Herkes İçin/İle Tasarım: Evrensel Tasarıma Katılımcı Bir Yaklaşım Deneyimi. *Mimarist Dergisi*(50), 105-111.

Pulhan, G. (Dü.). (2006). *Dünya Mirasında Türkiye* (1. Baskı b.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Safranbolu Belediyesi. (2010b). *Safranbolu Koruma Amaçlı Revizyon+İlave Nazım ve Uygulama İmar Planı Araştırma Raporu.* ABAD Proje Yapı Turizm Sağlık Enerji San. ve Tic. A.Ş, Safranbolu.

Şavlı, H. (2016). *Kamusal Alanların Metro İstasyonları ile Bağlantılarında Engelli Erişilebilirliğinin İncelenmesi.* İstanbul: Kültür Üniversitesi.

Şen, N., Yetim Çelik, A., & Bilici, N. (2014). Kültür VArlıkları ve Müzelerin Engelli Turist Ziyaretine Uygunluğunu Belirlemeye Yönelik Araştırma. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(VII -I), 1-16.

TS, 9. (2011). *ÖZÜRLÜLER VE HAREKET KISITLILIĞI BULUNAN KİŞİLER İÇİN BİNALARDA ULAŞILABİLİRLİK GEREKLERİ.* 2020 tarihinde https://www.tofd.org.tr/Images/ts-9111-2011.pdf adresinden alındı

TÜİK, & ÖZİDA. (2004). *Türkiye Özürlüler Araştırması 2002.* Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

Ürün, Ş. (2016). *Dünya Kültürel Ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme: Doğal Miras Alanları Başvuru, Adaylık Ve Değerlendirme Süreçleri.* UNESCO Türkiye Milli Komitesi.

WHO, D. S. (2011). *Dünya Engellilik Raporu.* Ankara: Anıl Group Matbaa.

Yazar, K. H. (2006). *Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde Orta Ölçekli Kentlere Dönük Kent Planlama Yöntem Önerisi.* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi, Ankara.

Yetiş, R., Turcan, Y., & Dinçer, A. E. (2018). Safranbolu Kent Formunun Tarihsel Serüveni ve Morfolojik. *Türkiye Kentsel Morfoloji Araştırma Ağı II. Kentsel Morfoloji Sempozyumu*, (s. 495-515).

Yönetim Planı. (2013). 2020 tarihinde Bursa ve Cumalıkızık Alan Yönetim Planı: http://alanbaskanligi.bursa.bel.tr/wp-content/uploads/2012/02/YONETIM-PLANI-2013-TR.pdf adresinden alındı

Zengin, B., & Eryılmaz, B. (2013). Bodrum Destinasyonunda Engelli Turizm Pazarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*(11), 52-74.

İnternet Kaynakları

URL-1. *Kültür ve Turizm Bakanlığı*. (tarih yok). 2020 tarihinde: http://www.kultur.gov.tr/TR-96130/kurulus-amaci-ve-gorevleri.html adresinden alındı

URL-2. *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. (tarih yok).: www.tdk.gov.tr adresinden alındı

URL-3. (tarih yok). http://www.lhac.eu/?i=accessible-cities.en.home adresinden alındı

URL-4. (tarih yok). https://tr.wikipedia.org/wiki/D%C3%BCnya_Miraslar%C4%B1_listesi adresinden alındı

URL-5. (tarih yok). 2020 tarihinde https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44423/dunya-miras-listesi.html adresinden alındı

URL-6. (tarih yok). https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1141&intPageId=5378&langId=en adresinden alındı

URL-7. (tarih yok). http://www.lhac.eu/resources/toolip/doc/2011/09/19/avila.pdf adresinden alındı

URL-8. (tarih yok). https://www.krakow.pl/odwiedz_krakow/15764,artykul,droga_krolewska_dla_niepelnosprawnego_turysty.html adresinden alındı

URL-9. (tarih yok). http://cografyaharita.com/haritalarim/4l_karabuk_ili_haritasi.png adresinden alındı

(tarih yok). 2020 tarihinde European Commission: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_10_1505 adresinden alındı

(2005). Engelliler Hakkında Kanun: https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf adresinden alındı

URL-10. (tarih yok). 2021 tarihinde http://www.gwenolegasnier.fr/designindustriel/lavabos/ adresinden alındı

URL-11. (tarih yok). https://designwanted.com/design/valkiria-creative-intelligence-interview/ adresinden alındı

URL-12. (tarih yok). https://www.kapitabelasi.gen.tr/urun/acil-cikis-tabelasi-02-2/ adresinden alındı

URL-13. (tarih yok). https://www.otimsan.com/paslanmaz-celik-wc-pictogram.html adresinden alındı

URL-14. (tarih yok). https://www.dogusinsaat.com.tr/tr/uskudar-umraniye-cekmekoy-metrosu-insaat-ve-elektromekanik-isleri adresinden alındı

URL-15. (tarih yok). https://uxplanet.org/universal-design-design-for-everyone-61ded4243658 adresinden alındı

URL-16. (tarih yok). *URL-16*. https://www.imaginarium.info/ adresinden alındı

URL-17. (tarih yok). *URL-17*. https://www.arch2o.com/architecture-design-disabled/ adresinden alındı

URL-18. (tarih yok). *URL-18*. https://www.pmmag.com/articles/100485-universal-design-assures-accessibility-for-all-ages-abilities adresinden alındı

URL-20. (tarih yok). httpswww.archdaily.com443408spaulding-hospita-perkins-will526d6693e8e44e88a0000572-spaulding-hospita-perkins-will-photonext_project=no adresinden alındı

URL-21. (tarih yok). https://www.aydinlik.com.tr/evrensel-tasarim-228350-1#2 adresinden alındı

URL-22. (tarih yok). https://www.ferrierbaudet.com.au/child-care/ adresinden alındı

URL-23. (tarih yok). httpswww.archdaily.com876880vanke-early-learning-center-dot-architects59808e26b22e38b256000442-vanke-early-learning-center-dot-architects-photo adresinden alındı

URL-24. (tarih yok). https://www.n11.com/banyo-ve-ev-gerecleri?q=s%C4%B1v%C4%B1+sabun&icid=310100_s%C4%B1v%C4%B1+sabun&adBiddingPlaceHolderId=2&isAdBiddingFrontendRequestsEnabled=true&pg=9 adresinden alındı

URL-25. (tarih yok). 2020 tarihinde http://www.lhac.eu/?i=accessible-cities.en.home adresinden alındı

URL-26. (tarih yok). https://www.myfikirler.org/temassiz-musluk-urunlerinde-inovasyon-yarisi-var.html adresinden alındı

URL-29. (tarih yok). https://www.emlaktasondakika.com/genel-fotograflar/bursa-hanlar-bolgesi-donusuyor-173219.html adresinden alındı

URL-30. (tarih yok). https://filmloverss.com/bir-belge-basyapiti-safranbolu-da-zaman/) adresinden alındı

URL-31. (tarih yok). http://www.lhac.eu/resources/library/avila.pdf adresinden alındı

URL-32. (tarih yok). https://earth.google.com/web/search/londra+tower/@51.5076269,-0.0783269,6.41091805a,0d,60y,125.8335908h,88.92021243t,0r/data=CigiJgokCV5UsRGa1ElAERAjF_yFsklAGfAmjmZZdtU_IfAW-1LHO-G_IjAKLEFGMVFpcFAwSW5xN2RfazJ1V0s1SUI0c2pabkg0YzhKajdKNy1MVUl3MGxLEAU adresinden alındı

URL-33. (tarih yok). https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_6526 adresinden alındı

URL -34. (2011). 2020 tarihinde ACCESS IMPROVING THE ACCESSIBILITY OF HISTORIC BUILDINGS AND PLACES: https://www.heritagecouncil.ie/content/files/Improving-the-Accessibility-of-Historic-Buildings-and-Places-2011.pdf adresinden alındı